

SREDNJA ŠKOLA „ANTUN MATIJAŠEVIĆ KARAMANEO”, VIS

ŠKOLA KOJA DOISTA ŽIVOT ZNAČI

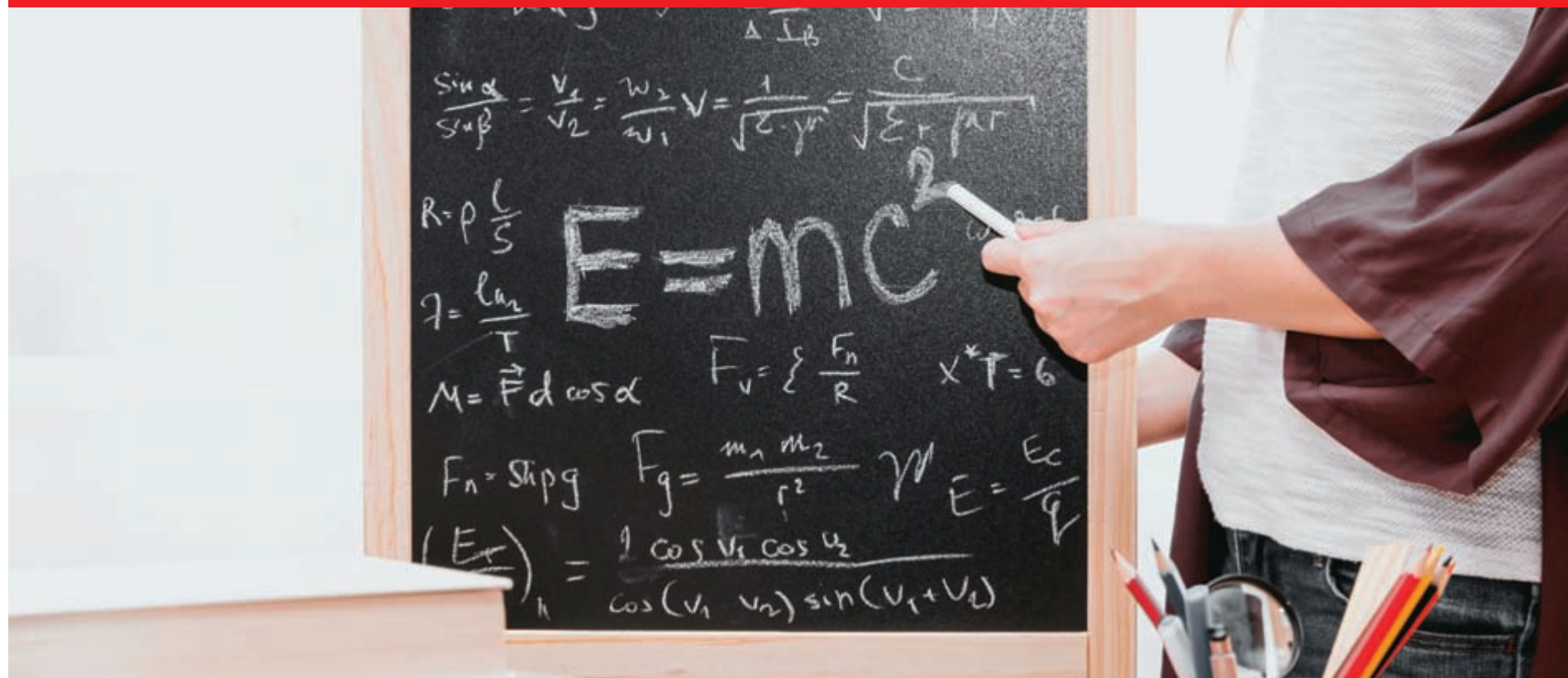

PRATITE NAŠE
DIGITALNE
SADRŽAJE

75 godina školske novine

Broj 29-30 (3408-3409) • Godište LXXVI. DVOTJEDNIK ZA ODGOJ, OBRAZOVANJE, ZNANOST I KULTURU ISSN 0037 - 6531 • UDK 37 (05)''530.1''
Zagreb, 7. listopada 2025. Cijena 2,52 €

ŽELIMO VAM SRETAN SVJETSKI DAN UČITELJA

TEMA BROJA – MANJAK UČITELJA I NASTAVNIKA U HRVATSKIM ŠKOLAMA

U ŠKOLAMA ZAPOSLENO TEK 180 STEM STIPENDISTA I 120 NASTAVNIKA STARIJIH OD 65 GODINA

Nastavnici ulaze u sustav misleći kako će se primarno baviti poučavanjem, a onda vrlo brzo shvate da je velik dio njihova posla beskrajno piskaranje po e-Dnevniku ili, kako se to učeno kaže, vođenje pedagoške dokumentacije. Ništa tako učinkovito ne ubija sreću nastavnicima kao svakodnevno druženje s e-Dnevnikom. Međutim, ako udaraš po nastavniku, ako nastavnik ne nalazi zadovoljstvo u poslu, a takvog je profila da može pronaći dobar posao izvan školskog sustava, velika je vjerojatnost da će takav nastavnik napustiti školski sustav, a odaslat će se i poruka drugima da ne ulaze u školski sustav

KOMERCIJALNA I TRGOVAČKA ŠKOLA BJELOVAR

STRUČNA PRAKSA U SRCU PORTUGALA

IZ SADRŽAJA

svako drugo dijete u posljednjih godinu dana doživjelo tjelesno kažnjavanje
Apel stručnjaka: Potrebno je mijenjati ukorijenjene navike i društvene norme
STR. 7

VREMEPLOV ŠKOLSKIH NOVINA
Važnija izdanja Školskih novina iz povijesti školstva i pedagogije
STR. 11-13

RAVNATELJI I IZAZOVI UPRAVLJANJA SUVREMENOM ŠKOLOM
Vođenje i samopoštovanje u obrazovanju
STR. 16-17

OSNOVNA ŠKOLA KRALJA ZVONIMIRA, SEGET DONJI
Školsko dvorište – knjižnica na otvorenom
STR. 17

IZJAVA ZAGREBAČKE NADBISKUPIJE O POSTUPCIMA KOJIMA GRAD ZAGREB U OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE NAMJERAVA UVESTI ZDRAVSTVENI ODGOJ I OBRAZOVANJE
Važnost zdravstvenoga odgoja za razvoj svakoga djeteta
STR. 22-23

DJEČJI VRTIĆ „CVRČAK“, ZAGREB
Slatki početak pedagoške godine
STR. 39

MEĐU NAMA
HOĆE LI UČITELJI POSTATI UTJECAJCI

Kad sam bio mali odgajali su nas i uvjeravali kako je važno završiti školu ili fakultet, imati svoj kruh u rukama, svjedodžbu ili diplomu, jer to je ona pločica kojom je popločan put u bolji život, u prosperitet, u napredak. Bilo je to prije više od pola stoljeća. Tada je znanje ipak bilo na cijeni, iako je i tada bilo uhljeba koji čak nisu imali niti lažirali diplomu kao ovi današnji koji se diplomama i doktoratima opskrbljuju na seoskim sveučilištima, preuzimaju tuljce na benzinskim postajama ili im ih dostavlja DHL. A nekada davno, još u vrijeme našeg Ivana Filipovića učitelj je uz liječnika i svećenika bio prva faca u svim jedinicama lokalne samouprave – od sela do velegrada. Svi su ga cijenili i poštovali, klanjali mu se na ulici, učitelj je imao kadrovski stan, dobio je komad zemlje, drva za ogrjev, bio je orguljaš u crkvi, notar u općini, agronomski stručnjak i još mnogo toga.

A danas? Ovo doista može biti retoričko pitanje u situaciji kad politička vlast zakonima te pripadajućim pravilnicima i podzakonskim aktima već desetljećima čini sve ne bi li unizila, ponizila i omalovažila tog učitelja. Učitelja danas ne sluša nitko, učitelj vrlo često nije uzor svojim učenicima, ne zato što bi bio loš stručnjak ili loša osoba. On nije uzor jer je njegov društveni ugled toliko srozan da više nema ni autoritet struke ni autoritet moralne vertikale u društvu. Jer, danas odrastaju neke nove x, y, z i koje sve ne generacije koje odgajaju ponajprije roditelji, pa društveno okruženje, ali ne selo iz one stare afričke poslovice u kojoj je za odgoj djeteta potrebno cijelo selo do kojeg ni dan-danas nisu doprli električna energija, mobiteli i TikTok.

I onda se doista trebamo zapitati trebaju li nam učitelji, odgajatelji, vrtići, škole, profesori i visoka učilišta kad oko sebe imamo toliko utjecajnika, utjecatelja, utjecajaca, da ne kažem influencera koji svojom erudicijom koja završava na prvom polugodištu drugog razreda srednje škole dijele životne savjete, utječu na sve i svašta u rasponu od šara na umjetnim noktima do ozbiljnih geostrateških pitanja na svjetskoj razini. Oni su vladari virtualnog svijeta, oni jašu na tiktokerskom valu, imaju stotine tisuća pa

IZ RAVNATELJSKOGA KUTA
ZALOG ZA BUDUĆNOST

Nedavno je našu školu nazvala jedna gospođa raspitujući se za mogućnost zaposlenja kao pomoćnik u nastavi. Nakon višeminutnog razgovora i upoznavanja s trenutačnom situacijom (javni pozivi su završeni, učenici koji trebaju već imaju pomoćnika, od ove godine potrebno je završiti višemjesečnu opsežnu edukaciju i tek nakon toga može se započeti s radom, za sada nemamo potrebe za novim pomoćnicima...), s druge se strane začulo – znate, ne pitam za sebe, već za sina...

Ova subjektivna crtica polako se počinje primjenjivati i na ostale segmente života i odrastanja mladih. Ako fakulteti, koji pripremaju buduće nam akademske građane, trebaju javno objavljivati i poručivati da studenti na upise moraju doći bez pratnje roditelja, ako čak i buduće hrvatske vojnike (osamnaestogodišnjake koji se trebaju samo „notirati” u vojnu evidenciju), na upise prati jedan od roditelja, a nerijetko i oba, sve je rečeno.

Opće je poznato da poneki roditelji uzimaju stvari u svoje ruke te pišu zadaće u osnovnoj školi pa se, katkad, događaju i bizarnosti da djeca čitaju svoje sastavke u pogrešnom rodu. Odrasli se opravdavaju time da su njihova djeca preopterećena, krive učitelje za zadavanje previše zadataka, misle da će dijete tako lakše do bolje ocjene koja je postala jedino bitna, a mnogi samo jednostavno slegnu ramenima i govore da učenicima roditeljska pomoć zasigurno ne će odmoći jer će imati više slobodnog vremena.

Kakvu poruku, zapravo, ovakvim postupcima šaljemo djeci? Istima onima koji traže svoje „mjesto

PIŠE
Marijan Šimeg
/////

čak i milijune sljedbenika koji upijaju svaku njihovu „umotvorinu”, svaku njihovu preporuku ili izazov koji im postave.

Znanje i znanost guraju se na bankinu, učitelji postaju manji od makova zrna, njih se više ne sluša i nitko ih se više ne boji. Oni više nisu autoriteti, jer mladima su sve više autoriteti univerzalne neznanice bez formalnog obrazovanja koji dijele savjete šakom i kapom, koji poput Trumpa znaju da paracetamol uzrokuje autizam, da se sve bolesti mogu riješiti vitaminom C i bijelim lukom, pa da ne nabrajam dalje. I takvi likovi, utjecajci, postali su mjera pameti i uzor našoj djeci. Tko šljivi školu i bilo kojeg učitelja! Tko šljivi Einsteina, Teslu, Ružičku, Preloga, Žmegača, Supeka i tisuće drugih vrhunskih znanstvenika! Da su živi i da ih naša djeca susretnu šetajući gradom, sigurno ih ne bi prepoznali, jer, tko su oni? Nema ih na TikToku, na Instagramu, na X-u. Dakle, ne postoje!

I onda zastanemo u toj surovosti stvarnosti i zapitamo se što učiniti da se stanje promijeni, da pamet, znanje, sposobnost, vještine, kompetencije postanu mjerilo vrijednosti. Što učiniti da se vrati dignitet i poštovanje jednom od najstarijih poziva u povijesti čovječanstva, pozivu učitelja bez kojega nitko od nas ne bi bio to što jest. Podizanje plaća samo je jedan od kamenčića u tom velikom mozaiku. Uvažavanje i poštivanje znanja i stručnosti u svakoj ljudskoj djelatnosti također je jako važno, pa moramo shvatiti da nitko od nas ne zna bolje posao učitelja od njih samih.

A kad je učiteljski posao obezvrijeđen onda si doista svatko uzima za pravo učiteljima soliti pamet u rasponu od roditelja do političara sa sumnjivim diplomama i doktoratima. I badava je da ti isti političari onako prigodničarski na Svjetski dan učitelja cijelom prosvjetarskoj populaciji pošalju kurtoaznu čestitku kakvu bi identičnog sadržaja poslali i dobrovoljnom vatrogasnom društvu ili ogranku nacionalne udruge filatelista. Od toga prosvjetari nemaju ništa, kao ni od petstotinjak uručenih nagrada najboljima između sebe koje država podijeli ne bi li barem malo smekšala nezadovoljstvo učitelja koje tinja već godinama.

Sretan vam vaš dan!

PIŠE
Igor Matijašić, ravnatelj
OŠ Milana Langa, Bregana
/////

pod suncem” te će nas u neposrednoj budućnosti zamijeniti na radnim mjestima. Hoće li i tada mladi očekivati da pojedine obveze odradi netko umjesto njih? Hoće li „crtice” iz djetinjstva utjecati na njihovu samostalnost i preuzimanje odgovornosti?

Naravno, mjerodavni će odmah isukati eksperiment koji upravo traje i koji će „u startu” riješiti sve navedene probleme – cjelodnevnu školu. Osmišljenu upravo kako bi učenici sami sve školske obveze odradili za vrijeme boravka u školi te kako bi djeca po povratku kućama uživala u svim blagodatima slobodnog vremena i druženja s obitelji i prijateljima. Hoće li to doista tako biti, vidjet ćemo u neposrednoj budućnosti – mnoge se škole intenzivno dograđuju i vrlo će brzo stvoriti uvjete za rad u jednoj smjeni, osnovnom preduvjetu za CDŠ.

No, glavni će preduvjet, na neki način, ponovno biti roditelji. Zanimljivo bi bilo provesti istraživanje koliko njih podupire najavljenom cjelodnevnu školu i hoće li prihvatiti činjenicu o duljem boravku djece u školskim prostorima. Posebno se to pitanje odnosi na, recimo, roditelje budućih sedmaša ili osmaša. Već je sada roditeljima ponuđena mogućnost da samostalno odlučuju kad će dijete ići u školu, a kad ne – količina ispričnica do tri dana izostanka govore sve o važnosti obrazovanja kod nekih...

A dok se sve to ne „posloži”, mi ćemo i dalje upozoravati pojedine roditelje da su oni svoje škole završili i da trebaju svoju djecu pustiti da samostalno učine isto. I strpljivo odgovarati na telefonske pozive – za sina, za prijatelja, za nadu u bolju budućnost...

DVOTJEDNA KRONIKA

ZEMLJA ZA MLADE KOJI NAJDULJE U EUROPI OSTAJU U RODITELJSKOM DOMU

PONEDJELJAK, 22. RUJNA

Grad Zagreb u protekle je četiri godine za gotovo 25 posto povećao broj djece u produženom boravku u školi tijekom kojeg rade zadaće, igraju se, bave fizičkom aktivnošću i jedu u školi. Danas u Zagrebu produženi boravak pohađa 17.362 učenika u 785 skupina, što je 3367 učenika i 99 skupina više nego u vrijeme prije nego što je ova gradska uprava preuzela vođenje grada. Cijeli program u potpunosti financira Grad Zagreb, uključujući plaće i materijalna prava 785 zaposlenih, poručili su iz gradske uprave.

UTORAK, 23. RUJNA

Početak je radova na izgradnji novog objekta Dječjeg vrtića Remetinec. Novi vrtić imat će četiri odgojne skupine više nego do sada. Stari montažni objekt, koji je bio u upotrebi 50 godina, bit će uklonjen i na njegovu mjestu izgradit će se veći. Vrijednost investicije iznosi 7,5 milijuna eura s PDV-om. Najveći dio sredstava osigurava Grad Zagreb, dok je iz EU fondova putem Nacionalnog plana oporavka i otpornosti dodijeljeno oko 650 tisuća eura. Rok izgradnje je 12 mjeseci, uz dodatna dva mjeseca za opremanje.

SRIJEDA, 24. RUJNA

Trenutačnih 7,5 eura bruto po satu nije dovoljna naknada koju primaju pomoćnici u nastavi, poručila je u utorak sa saborske govornice nezavisna zastupnica Boška Ban. Ističe, taj bi posao privlačio više djelatnika kada bi ona iznosila 9 ili 10 eura bruto. Jer ih trenutačno nedostaje, roditelji postaju očajni, pa sami nude dodatni novac da zadrže pomoćnika svog djeteta. U konačnici, ističe Ban, to dio djece stavlja u nepovoljniji položaj.

ČETVRTAK, 25. RUJNA

Na Županijskom sudu u Zagrebu počelo je suđenje 19-godišnjaku Leonardu M. optuženom zbog teškog ubojstva djeteta, četiri teška ubojstva u pokušaju i 50 kaznenih djela povrede djetetovih prava u Osnovnoj školi Prečko u prosincu prošle godine. Prijeti mu maksimalna kazna od 50 godina zatvora. Mediji doznaju da je osiguranje Grada Zagreba već isplatilo dio odštete u iznosu od 47 tisuća eura po osobi, obitelji dječaka koji je ubijen u školi u Prečkom. Sudsko vijeće u konačnici je odlučilo zatvoriti suđenje za javnost kako bi se zaštitilo 54 djece navedenih u optužnici.

PETAK, 26. RUJNA

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih dodjeljuje ugovore za projekte usmjerene mladima. Na natječaju za dodjelu bespovratnih sredstava za provedbu projekata usmjerenih mladima financiranje je odobreno za 142 projekta, i to u

iznosu nešto većem od 4 milijuna eura (4.006.500 eura).

· Cjelovito obnovljenu, u potresu stradalu Prvu ekonomsku školu u Zagrebu, čija je obnova iznosila gotovo 20 milijuna eura, glavnom financirana iz dva EU fonda, svečano su otvorili potpredsjednik Vlade i ministar graditeljstva Bran-ko Bačić te zagrebački gradonačelnik Tomislav Tomašević.

SUBOTA, 27. RUJNA

Hrvatska je i ove godine na vrhu ljestvice zemalja Europske unije po dobi osamostaljenja mladih: kod nas mladići i djevojke najdulje ostaju živjeti u roditeljskom domu i najkasnije se osamostaljuju. Prosječna dob odlaska od roditelja iznosi 31,3 godine, piše jutarnji.hr. U posljednjih dvadesetak godina, od 2005. naovamo, samo je jedne godine – 2021., u doba pandemije – Hrvatska pala na drugo mjesto ove ljestvice. Mladi Portugalci te su godine potukli Hrvate i ostali jedan mjesec dulje u roditeljskom domu. Svih ostalih godina Hrvatska čvrsto stoji na vrhu.

NEDJELJA, 28. RUJNA

Završen je prosvjed u Dubravi na kojem se okupilo više stotina ljudi. Vlastima su poručili da im daju rok od 30 dana da učine nešto po pitanju porasta nasilja među djecom i mladima. Također se moglo čuti kako se točno zna tko su nasilnici te da su roditelji djece koja pohađaju OŠ Retkovec i obližnje škole izgubiti strpljenje i hitno traže rješenje.

PONEDJELJAK, 29. RUJNA

Talibansko ministarstvo visokog obrazovanja zabranilo je 679 udžbenika i akademskih knjiga za afganistanska sveučilišta, stoji u službenoj direktivi. Ministarstvo je 50 stranica dugu listu zabranjenih knjiga i materijala donijelo nakon što je osnovalo poseban odbor koji je utvrdio da je riječ o ideološki, vjerski, politički, kulturno i akademski neprimjerenom sadržaju, prenosi agencija DPA. Zabranjene su knjige o raznim temama, od onih o islamskim pitanjima, pravu, ekonomiji, novinarstvu, književnosti i psihologiji, do onih o strojarstvu, medicini, poljoprivredi i ekologiji.

UTORAK, 30. RUJNA

Više od 90 posto britanskih jedanaestogodišnjaka ima mobitel, a četvrtina tinejdžera provodi na njemu više od 5 sati na dan. Zbog toga je u britanskoj školi Stanway pokrenut važan znanstveni projekt: skupina 12-godišnjaka ostaje bez svih digitalnih uređaja na 21 dan. Znanstvenici sa Sveučilišta u Yorku s pomoću posebnih pametnih satova pratit će učinke na njihovo raspoloženje, spavanje i učenje. Istraživače zanima hoće li se djeca osjećati bolje te hoće li pokazati napredak u učenju.

SRIJEDA, 1. LISTOPADA

Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (Hanfa) organizira konferenciju za učitelje osnovnih škola, na kojoj predstavlja društvenu igru „Desitudo u učionici: financijska pismenost kroz igru”. Cilj je događanja promicanje financijske pismenosti među osnovnoškolcima. Igru su osmislili učenici Osnovne škole Petra Hektorovića s otoka Hvara i s njom pobijedili na Hanfinu natječaju. Hanfa je igru doradila i izradila, a Ministarstvo je odobrilo igru kao primjeren edukativni materijal za osnovne škole. Do kraja godine u planu je donirati igru svim osnovnim školama u Hrvatskoj.

ČETVRTAK, 2. LISTOPADA

Učenici dvaju četvrtih razreda Osnovne škole Antuna i Ivana Kuljevića u Varaždinskim Toplicama do daljnjega ne će pohađati nastavu, priopćila je predstavnica roditelja navodeći kao razlog dugotrajno narušavanje sigurnosti i dobrobiti djece. Tvrdi da već tri godine roditelji upozoravaju nadležne institucije i školu na ponašanje jedne majke i njezine kćeri, a radi se o prijetnjama učiteljici, ravnateljici i drugim roditeljima te podnošenju prijava protiv učiteljice i škole, koje su odbačene. · Započeli su radovi na izgradnji nove Osnovne škole Lanište, vrijedne 17 milijuna eura, čiji se dovršetak očekuje za 19 mjeseci.

PETAK, 3. LISTOPADA

Policija je privela četiri osobe nakon nedavnog napada na učenika jedne zagrebačke srednje škole. Potvrdio je to ministar unutarnjih poslova Davor Božinović, gostujući u Intervjuu tjedna Media Servisa, rekavši i kako je jedan od počinitelja zadržan u istražnom zatvoru. „Privedena su i dvojica pomagača, kao i jedna maloljetna osoba koja je taj sadržaj širila i time dodatno viktimizirala žrtvu. To su ozbiljne situacije kada govorimo o dobi počinitelja i to je nešto na čemu policija radi vrlo intenzivno, u suradnji sa školama, zdravstvenim ustanovama i socijalnim službama”, izjavio je Božinović i dodao da najveći dio problema maloljetničkog kriminala dolazi iz obitelji.

NEDJELJA, 5. LISTOPADA

Ministar Radovan Fuchs čestitao je nastavnicima, ravnateljima, stručnim suradnicima, profesorima i odgajateljima Svjetski dan učitelja, napomenuvši kako su predanost, znanje i svakodnevna nazočnost prosvjetnih djelatnika u životima učenika ključni za razvoj društva temeljenog na znanju, solidarnosti i poštovanju. Naglasio je kako prosvjetni radnici kontinuirano ulažu neizmjeran trud da bi učenike poučavali i naučili ih kako razmišljati, razumjeti svijet oko sebe i vjerovati u vlastite sposobnosti. (Priredila Mirela Lilek)

PRISJETI SE UZ ŠKOLSKI
www.hsmuzej.hr

SJEĆANJE NA KVISKOTEKU

Hrvatski školski muzej predstavio je izložbu *Sjećanje na Kviskoteku* autorice više kustosice Kristine Gverić kojom obilježava 30 godina od posljednjega emitiranja toga kulturnog kviza 20. stoljeća i 60 godina od pojave prvoga kviza u Hrvatskoj koji je nosio naziv *Poziv na kviz*. Autor oba kviza bio je Lazo Goluža.

Povod izložbi nisu isključivo zanimljive obljetnice, već i suradnički projekt Muzeja i Hrvatske radiotelevizije, redakcije *Kviskoteke*. U dokumentaciji o bogatoj izložbenoj djelatnosti Hrvatskoga školskog muzeja čuva se uspomena na dvije izložbe istoimenoga naziva „*Kviskoteka* u Hrvatskom školskom muzeju”, održane 1990. i 1991. godine, na kojima su predstavljeni radovi gledatelja televizijskoga kviza *Kviskoteke* na temu maskote Kvisko, koju je kao skulpturu oblikovao umjetnik, hrvatski slikar i grafičar, Miroslav Šutej. Muzej se tako uključio u fenomen *Kviskoteke*, koji je obilježio to razdoblje. Suradnja je bila prirodna s obzirom na činjenicu da je velik broj radova pristigao na adresu redakcije *Kviskoteke* bio rezultat kreativnoga angažmana djece, školaraca, učitelja sa svojim razredima, ali i studenata.

Radovi gledatelja *Kviskoteke* pristizali su iz cijele bivše države, a izrađivani su različitim tehnikama i od raznovrsnih materijala te bili tematski iznimno raznoliki. Među njima su se mogli pronaći Kvisko u obliku snjegovića, kuhara, mornara, klauna, novogodišnji Kvisko, zaljubljeni Kvisko, Kvisko postolar, Kvisko kao „sudija na Olimpijskim igrama u Seulu”, pa čak i „konvertibilni Markovićev” Kvisko. Urednica *Kviskoteke* Maja Jurković istaknula je da su gledatelji u svojim radovima često željeli prikazati Kviska na način koji im je bio poznat, pa su ga predstavljali kao Zagorca, Dalmatinca, Ličanina... Takav pristup odražava njihova nastojanja da im Kvisko bude blizak, koristeći prepoznatljive regionalne karakteristike koje su ga „ponašile”.

Kvisko, kao simbol popularne televizijske igre, prerastao je svoju prvotnu ulogu te postao poticaj za kreativno izražavanje gledatelja svih uzrasta. Interakcija između televizije i gledatelja bila je ključno obilježje *Kviskoteke*, a sam pojam Kvisko u tih nekoliko godina uspio je spojiti zabavu, umjetnost i društveni angažman, što je omogućilo stvaranje jedinstvene kulturne baštine koja je i danas vrijedna očuvanja.

Cilj je izložbe današnjim posjetiteljima dočarati i objasniti što je *Kviskoteka* značila svima nama koji smo bili aktivni sudionici toga vremena. Želimo evocirati uspomene i upoznati današnje generacije, djecu, učenike, studente, te sudionike popularnih pub-kvizova s tim jedinstvenim društvenim fenomenom.

Na izložbi su, osim radova gledatelja, ekskluzivno predstavljeni prva i jedina *Kviskica*, rad autora Stanka Krnete, zatim prva maskota televizijskoga kviza 3-2-1, *ali vrijedan* iz 1972. godine – *Kvisko lutak*, autora Velimira Chytila i prepoznatljiv Šutejev Kvisko, građa koju je za izlaganje posudila urednica *Kviskoteke* Maja Jurković.

Želimo zahvaliti autorima *Kviskoteke*, Lazi Goluži, Miroslavu Šuteju i Maji Jurković, te svim njihovim suradnicima na 199 epizoda koje su i danas rado gledane i aktualne.

Izložba je otvorena u Galeriji Hrvatskoga školskog muzeja *Školica za 5*, u Hebrangovoj 5, do 11. listopada 2025. godine.

Kristina Gverić

MANJAK UČITELJA I NASTAVNIKA U HRVATSKIM ŠKOLAMA

U ŠKOLAMA ZAPOSLENO TEK 180 STEM STIPENDISTA I 120 NASTAVNIKA STARIJIH OD 65 GODINA

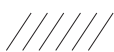
Nastavnici ulaze u sustav misleći kako će se primarno baviti poučavanjem, a onda vrlo brzo shvate da je velik dio njihova posla beskrajno piskaranje po e-Dnevniku ili, kako se to učeno kaže, vođenje pedagoške dokumentacije. Ništa tako učinkovito ne ubija sreću nastavnicima kao svakodnevno druženje s e-Dnevnikom. Međutim, ako udaraš po nastavniku, ako nastavnik ne nalazi zadovoljstvo u poslu, a takvog je profila da može pronaći dobar posao izvan školskog sustava, velika je vjerojatnost da će takav nastavnik napustiti školski sustav, a odaslat će se i poruka drugima da ne ulaze u školski sustav

Učitelji su jedino visokoškolsko zanimanje koje je, prema službenoj statistici Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, u ovom trenutku među deset najtraženijih zanimanja: ukucate li u tražilicu burze rada pojam „učitelj” dobit ćete prikaz potražnje za ovo zanimanje u ravno 646 oglasa osnovnih škola, dok se srednjoškolske nastavnike traži u 469 oglasa. Riječ o doista starom i jednom od najvećih problema za organizaciju rada škola. „Ravnatelji slave kad nađu bilo koga motiviranog za bilo koje radno mjesto. Godinama tražimo barem nekakav poticaj za one zaposlenike koji više rade i trude se, ali ništa” – izjavila je još prije pet godina Suzana Hitrec, predsjednica Udruge hrvatskih srednjoškolskih ravnatelja, da bi sada u školama došli do situacije da ravnatelji otvoreno priznaju – „međusobno si krademo kadrove” (ravnateljica Prve riječke hrvatske gimnazije, Jane Sclaunich, Novi list, 4. rujna).

Samo u prvih osam mjeseci ove godine tražilo se više od stotinu nastavnika fizike na burzi rada, a u nedostatku stručnog kadra ravnatelji se, kažu, spašavaju umirovljenim nastavničkim kadrom. S druge strane, mjera Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih kojom se sa 600 eura mjesečne stipendije privlače na upis studenti nastavničkih smjerova matematike, fizike, biologije, kemije i informatike, očekivano daje spore rezultate, a ideja jest da se diplomirani kadar zapošljava u školama onoliki broj godina koliko su primali stipendiju. Ministar Radovan Fuchs ovom problemu pristupa s pozicije tješitelja, pa kaže kako deficit nastavnog kadra nije problem samo Hrvatske, već Europe i svijeta. Istina, ali...

Na nastavnički studij fizike i kemije na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu (PMF) u

NAPISALI
Marijan Šimeg
i Mirela Lilek

Zagrebu u ljetnom se roku nije upisao nijedan student, pokazuju podatci Agencije za znanost i visoko obrazovanje. Upisna kvota bila je 22, prijavljenih je bilo 28, no nitko nije upisan jer na temelju rezultata državne mature nitko nije zadovoljio upisne kriterije. Rezultati anketa koje je proveo taj fakultet pokazuju kako svega 20-30 posto njihovih studenata ima želju raditi u školi, dok bi se ostatak okrenuo privatnom sektoru. Dekan PMF-a Mirko Planinić podsjeća kako postoje zemlje gdje su učitelji i dalje cijenjeni i sjajno plaćeni (Finska, Švedska, Cipar), zbog čega nemaju problem privlačenja mladih u sustav obrazovanja, a jedan je od onih koji smatra kako bi nastavnici STEM predmeta trebali biti više plaćeni od svojih kolega u školi, recimo od učitelja razredne nastave. „Dajte im (STEM-ovcima, op.a.) veću plaću, ili manju normu, ili povoljan stambeni kredit, dajte im nešto”, zavapio je u jednom od zadnjih javnih nastupa Planinić. Je li u pravu i slažu li se s time u školama?

FEROVCI NE ŽELE RADITI U ŠKOLI

U I. tehničkoj školi Tesla postoji potreba za zapošljavanjem nekoliko nastavnika električne skupine predmeta. I tako već nekoliko godina. Situacija je teška i s nastavnicima računalstva, matematike i fizike. Srećom, u pomoć im uskaču njihovi umirovljenici, zbog čega ravnatelj Vladimir Krstić bez trunke cinizma kaže: „Hvala im na tome – bez njihove pomoći teško bismo realizirali nastavni plan i program.”

Ove godine, naime, jedino nisu imali problema s pronalaženjem nastavnika za strojarsku skupinu predmeta. Zašto se inženjeri ne zapošljavaju u školama? Krstić smatra da glavni razlog nije samo plaća već je to i odnos sustava i zajednice prema nastavniku. Riječju – nepovjerenje u nastavnike.

– Katkad mi se čini da su nastavnici postali vreće za nabijanje. Po toj vreći prvo udaraju roditelji, a ako nastavnik to preživi, tu je prosvjetna inspekcija da ga dotuče. Nastavnici ulaze u sustav misleći kako će se primarno baviti poučavanjem, a onda vrlo brzo shvate da je velik dio njihova posla beskrajno piskaranje po e-Dnevniku ili, kako se to učeno kaže, vođenje pedagoške dokumentacije. Ništa tako učinkovito ne ubija sreću nastavnicima kao svakodnevno druženje s e-Dnevnikom. Međutim, ako udaraš po nastavniku, ako nastavnik ne nalazi zadovoljstvo u poslu, a takvog je profila da može pronaći dobar posao izvan školskog sustava, velika je vjerojatnost da će nastavnik napustiti školski sustav, a odaslat će se i poruka drugim nastavnicima da ne ulaze u školski sustav – otvoreno govori Vladimir Krstić.

Smatra da je problem i uravnilovka u plaćama nastavnika i iznosi sličnu tezu kao i dekan PMF-a. Zašto, pita se, ne bismo zapošljavanje profila nastavnika kojih na tržištu nedostaje stimulirali većom plaćom: plaća vjeroučitelja, nastavnika etike, tjelesne i zdravstvene kulture, hrvatskog jezika, društvene grupe predmeta jednaka je plaći nastavnika kojih nedostaje na tržištu kao što su nastavnici matematike, fizike i kemije i nastavnici koji predaju strokovne predmete. Rezon je jasan – ako neka roba ili usluga nedostaje na tržištu, cijena te robe ili usluge skače u nebo. Zanimljivo je kako ovo tržišno pravilo ne vrijedi za usluge koje pružaju nastavnici profila kojih gotovo pa da nema na tržištu.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih krenulo je sa STEM stipendijama ne bi li potaknulo mlade da upisuju nastavničke smjerove. Rezultat?

– Unatoč stipendijama od čak 600 eura mjesečno, interes za nastavničke smjerove u

STEM područjima nije porastao. Čini se da studenti poručuju da tih 600 eura mjesečno nije vrijedno 35 godina rada u školskom sustavu kakav je on trenutačno. Ne zaboravimo da su studenti ne tako davno bili učenici i da oni jako dobro znaju kako je to biti nastavnik pa jednostavno taj užitek sami sebi ne žele priuštiti. Sve je teže pronaći nastavnike iz STEM područja i strukovnih predmeta. Da bi se trend obrnuo, bit će potrebno puno pameti, hrabrosti i podrške. Tako nešto nažalost nije na vidiku – zaključuje Vladimir Krstić, ravnatelj I. tehničke škole Tesla.

ŠTO SE ČEKALO?

Prema podacima koje dobivamo od Ministarstva, u akademskoj godini 2024./2025. ukupno je dodijeljena 1501 stipendija, od čega 503 nastavničke STEM stipendije te 998 stipendija za ostale STEM studije. U javnim ustanovama koje obavljaju djelatnost osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja ili srednjoškolskog odgoja i obrazovanja, trenutačno je zaposleno 180 nastavnika koji su primali nastavničku STEM stipendiju. Pritom u MZOM-u napominju kako je na raspolaganju 37 studenta koji su diplomirali, a kojima još nije istekla obveza zapošljavanja u roku tri mjeseca. Utješno? Podsjetimo da je godinu ranije u školama evidentirano 79 zapošljavanja STEM stipendista. U nedostatku stručnog kadra, ravnatelj škole već godinama upošljavaju nestručan. Iako se u razgovorima s ravnateljima stječe dojam da je nestručnog kadra u školama sve više, u Ministarstvu tvrde kako trenutačno imamo 3,69 posto nestručno zaposlenih u školama. Međutim, kada su u pitanju učitelji fizike riječ je o 10,13 posto, u odnosu na primjerice radno mjesto učitelja kemije gdje je nestručnog kadra 1,05 ili matematike 3,64. U srednjim školama, pokazuje tablica koju nam je dostavilo Ministarstvo,

nestručno zastupljene nastave iz fizike je 3,46 posto, kemije 1,10 posto, a matematike 2,36 posto. Istodobno, prema podacima Ministarstva iz srpnja ove godine, u srednjim je školama na radnom mjestu nastavnika radilo 120 osoba sa 66 i više godina, a u osnovnim školama njih 109.

Nikola Dmitrović, ravnatelj XV. gimnazije u Zagrebu, opisuje situaciju na vlastitom primjeru: – Ovo smo ljeto trebali tri nastavnika fizike, dva zbog odlaska u mirovinu i jednog zbog duljeg bolovanja. Osim ovo troje fizičara, XV. gimnazija ima još pet stalno zaposlenih nastavnika fizike. Uz to, bilo je potrebno pronaći nastavnika kemije jer je kolega otišao u mirovinu. Kako smo željeli pronaći najbolje kandidate za našu školu, proces potrage bio je relativno dug i zahtjevan. Ali, u konačnici je to ispala uspješna potraga jer smo pokrili sve pozicije i zadovoljni smo izborima koje smo napravili.

Jasno mu je kako broj STEM nastavnika na tržištu nije veliki jer osim rada u obrazovanju, postoje mnogi drugi poslovi i poslovni izazovi koji privlače mlade ljude.

– Osobno bih volio da se puno više mladih odluči na rad u školi. Mjera sa STEM stipendijama pokazuje svoje rezultate, a MIOC je već iskoristio nekoliko takvih prilika. Veći je problem pronalazak nastavnika za kraće zamjene i za poslove koji nisu na puno radno vrijeme. Tu je definitivno puno manji interes i znatiželja za prihvaćanjem posla – kaže Dmitrović.

Bilo da je riječ o osnovnim ili srednjim školama, agonija ravnatelja s pronalaskom kadra kojim bi ekipirali zbornice iz godine u godinu sve je veća. Nekada su bolje prolazile škole u sveučilišnim gradovima, no u posljednje vrijeme to nije nikakvo jamstvo zbog malog broja upisanih studenta u nastavničke STEM studije. O njihovu je deficitu prije nekoliko

Radno mjesto	nestručno %
nastavnik fizike	3,46 %
nastavnik kemije	1,10 %
nastavnik matematike	2,36 %
učitelj fizike	10,13 %
učitelj kemije	1,05 %
učitelj matematike	3,64 %
Ukupno	3,69 %

godina napisan stručni rad (Deficitarnost nastavnika u STEM-u – utjecaj na budućnost obrazovanja,

Ivanka Matešić, Gimnazija Bernardina Frankopana, Ogulin; Ivana Brozović, Gimnazija Bernardina Frankopana, Ogulin). Prema podacima iz navedenog rada, 2020. u hrvatskim je školama bilo traženo ukupno 1007 matematičara, 1195 informatičara, 424 fizičara, 347 biologa i 207 kemičara. Godine 2021. podatci koji se odnose na matematiku i fiziku dodatno rastu (nedostaje 1055 matematičara i 485 fizičara), a za ostala područja nedostatak kadra i dalje se mjeri u troznamenkastim brojevima (nedostaje 886 informatičara, 171 kemičar i 302 biologa). Samo u prvih devet mjeseci 2022. godine nedostajala su ukupno 522 matematičara, 411 informatičara, 296 fizičara, 193 biologa i 105 kemičara.

„Vidljivo je da se u akademskoj godini 2021./2022. na sveučilištima u Hrvatskoj školovalo 220 studenata za nastavnike matematike (smjerovi matematika, matematika – informatika, matematika – fizika), 247 studenata za nastavnike informatike (smjerovi informatika, matematika – informatika, fizika

– informatika, (poli)tehnika – informatika), 205 studenata za nastavnike fizike (smjerovi fizika, matematika – fizika, fizika – informa-tika, fizika – kemija, fizika – tehnika), 228 studenata za nastavnike kemije (smjerovi kemija, kemija – fizika, kemija – biologija) te 190 studenata za nastavnike biologije (smje- rovi biologija, kemija – biologija)”, navedeno je u stručnom radu. Postavlja se pitanje, što se čekalo?

I ZAMJENE POSTAJU PROBLEM

Ivica Radošević, ravnatelj OŠ Jure Turića u Gospiću, kaže kako su prošle školske godine imali možda nekoliko radnih dana u kojima su svi učitelji bili na broju, da nitko nije izo- stao radi bolesti ili nekog drugog razloga.

– Za razliku od vremena pandemije korone kad nam je u jednom trenutku izvan stroja bilo desetak učitelja, ali i tada smo se nekako snalazili. U svojevrsnoj smo prednosti bili nekada zato što u Gospiću postoji Odjel za nastavničke studije koji je sastavnica Sveu- čilišta u Zadru pa se i odatle crpilo kadrove koji mogu raditi u školi, međutim u posljed- nje vrijeme na tim studijima ima i manje od deset studenata po godini – kaže ravnatelj, uz dodatak kako se unatoč takvim negativnim trendovima još može pohvaliti da ima sva četiri stručna učitelja matematike, pet učitelja informatike, no trenutačno su im nestruč- no pokriveni fizika i glazbena kultura, koje predaju učitelji razredne nastave. U sklopu škole djeluje i osnovna glazbena škola za koju također s vremena na vrijeme nedostaje poneki nastavnik, jer nastavnici često dolaze i odlaze kad im se pruži bolja prilika, a budući da škola ima pet instrumenata, teško je sve njih stručno pokriti.

– Najviše nam problema u matičnoj školi stvaraju zamjene jer je puno učitelja i uvijek je netko na bolovanju ili na roditeljskom dopustu. Još se nekako snalazimo, ali sve je veći pro- blem dobiti učitelje za rad u školi. Fizika nam zadaje glavobolju jer je prije šest godina učitelj otišao u mirovinu i od tada imamo privre- mena rješenja na po pet mjeseci. Sve je manje zainteresiranih profesora, gotovo se nitko ne javlja na natječaj, a vidimo da i na nastavnič- kom smjeru na studiju fizike gotovo da nema upisanih kandidata, bez obzira na STEM stipendije koje u posljednje dvije godine daje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih kako bi potaknulo mlade da upišu studij iz tog područja. Potrebe za nastavnicima fizike su goleme, a kad mladi završe studij uglavnom odu na bolje plaćene poslove i rijetki završe u obrazovnom sustavu pa to postaje dugoročni problem u cijeloj Hrvatskoj – potvrđuje rav- natelj, sretan da u školi s više od 800 učenika imaju pet stručnih suradnika, čime je ekipira- na stručno-razvojna službu pa imaju pedago- ga, psihologa, socijalnog pedagoga, logopeda.

– I mi smo doista dobri kad je riječ o stručnoj pokrivenosti nastave, međutim na području Ličko-senjske županije gotovo polovina škola ima problem s nestručno pokrivenom nastavom matematike. S fizikom je stanje čak i lošije, ali to je tako jer su škole s manje od stotinu učenika, satnica je mala i kadrovi se teško odlučuju zaposliti u takvim uvjetima – kaže ravnatelj Radošević.

NEDOSTAJU UČITELJICE RAZREDNE NASTAVE

Ivan Štefanić ravnatelj je Osnovne škole „Vla- dimir Nazor” iz Pazina, velike škole koja osim matične ima još šest područnih osmogodiš- njih škola. Dakle, problem s kadrovima uvijek je prisutan.

– U posljednje je vrijeme problem postala razredna nastava, budući da sve više škola otvara razredne odjele u produženom borav- ku, jer roditelji to zahtijevaju, tako da nam nedostaje i učiteljica razredne nastave. U Puli je Učiteljski studij, mladi studiraju, ali rad u školi više nije atraktivan pa vrlo često nismo u prilici birati između kandidata koji se javе

Prema zadnjim službenim podacima, u školama imamo 3,69 posto nestručno zaposlenih, no kada su u pitanju učitelji fizike riječ je o 10,13 posto, u odnosu na primjerice radno mjesto učitelja kemije, gdje je nestručnog kadra 1,05 ili matematike 3,64. U srednjim je školama nestručno zastupljene nastave iz fizike 3,46 posto, kemije 1,10 posto, a matematike 2,36 posto, tvrde u Ministarstvu

na natječaj nego smo prisiljeni uzeti jedinoga koji je zainteresiran. Katkad je takvo rješenje lošije i od nestručne zamjene, ali jednostavno nismo u prilici birati i selekcionirati jer se na natječaj javi samo jedan kandidat – opisuje.

Standardno je, dodaje, problem s mate- matikom, trenutačno s biologijom za koju je natječaj otvoren jer nepuno je radno vrijeme i nakon godinu dana učitelj biologije ode, pa škola nanovo traži rješenje. No, ravnatelj na- pominje – da ne ispadne da imamo problema samo sa zapošljavanjem učitelja, moram reći da je jednak problem zaposliti spremačicu ili kuharicu.

– Nažalost, plaće i opseg posla kao i opte- rećenje nisu atraktivni mladim ljudima i sve ih se manje odlučuje za učiteljski poziv. Osim toga, imamo pri zapošljavanju A i B katego- riju, pa prednosti na temelju tih kategoriza- cija. Baš smo imali dvije kolegice koje su u B kategoriji, sjajno su radile na zamjenama u školi, položile i dodatne pedagoško-psihološ- ke-didaktičko-metodičke kompetencije, ali su otišle iz obrazovnog sustava jer su stalno na zamjenama, a pred njima uvijek netko s diplo- mom nastavničkog fakulteta ima prednost. A ne mora biti ni približno kvalitetan i stručan – opisuje Štefanić i dodaje:

– Ipak, ne mogu se žaliti jer imamo stručnu pokrivenost nastave, no činjenica jest da je preteško naći djelatnika ako ga doista treba- mo. Nedavno smo dobili učiteljicu matema- tike kojoj smo ponudili i školski stan. I to je velika stvar, jer se uz trajni posao rješava i stambeni problem koji je ne manje važan za svakog djelatnika. I to su ograničenja koja mlade sve više odbijaju od nastavničkih studi- ja, a i od zapošljavanja u školama – zaključuje ravnatelj, kojemu je olakotna okolnost da osim matične imaju i šest osmogodišnjih po- družnih škola pa mnogi učitelji rade na dvije ili tri škole i tako ostvaruju punu satnicu i punu plaću. Jest da su učitelji putnici, ali Istra je dobro cestovno povezana pa ni to, smatra, nije prevelik problem.

KANDIDATI SVE VIŠE BIRAJU

Đuro Baloević, ravnatelj Osnovne škole „Vje- koslav Parać” u Solinu, uočava kako je sve veći problem pronaći učitelje fizike i matematike za stalni radni odnos. U manjim je mjestima sve izraženiji nedostatak učiteljica razredne nastave pogotovo kada treba osigurati zamje- nu, ne samo za razrednu nastavu, nego za gotovo sve predmete.

– Nije dobro. Razumijem ljude jer oni i dalje biraju, pitaju je li dulja ili kraća zamjena i sve se više okreću zakonima tržišta odnosno ponu- de i potražnje. STEM stipendije će pomoći u saniranju nestašice, ali to će rezultate dati tek za tri ili četiri godine, međutim mi na području Splitsko-dalmatinske županije imamo veliki problem s nedostatkom kadrova za STEM područje već godinama, a tako je u cijeloj Hr- vatskoj. I kad pogledamo koliko se kandidata upisuje na nastavničke smjerove u STEM po- družju, možemo samo zaključiti da nam se ne piše dobro. A bojim se da će za godinu ili dvije cijela jedna generacija učiteljica razredne nasta- ve otići u mirovinu i nastat će veliki problemi. Problem je i nedostatak stručnih suradnika u osnovnim školama. Logopeda nigdje, socijal- nih pedagoga nigdje, psihologa ima svaka treća škola, a pedagoge se može naći jer u postoje studiji u Splitu i Zadru pa je broj diplomiranih nešto veći, ali ostale je profile jako teško prona- ći na tržištu rada – govori Baloević.

Damir Burić, ravnatelj Osnovne škole Vladimira Nazora iz Vinkovaca, situaciju rezimira na sljedeći način:

– Vidimo svi da u Hrvatskoj nedostaje na- stavnika matematike, fizike, kemije, biologije i informatike, takva je situacija i u našoj školi. Imamo sreću da možemo naći djelatnike za hrvatski jezik, povijest i razrednu nastavu. Ne- davno smo u školi trebali zamjenu za engleski jezik na kraće razdoblje i nekoliko je kolegica odbilo prihvatiti posao na tako kratko raz-

doblje. Prije dvadeset i više godina prihvaćali smo sve ponude za rad, ali nove generacije jako su se promijenile. Njih to ne zanima, ne isplati im se, ne da im se. Dogodilo nam se da su nam tri profesorice engleskog istovremeno opravdano odsutne. I javili su se kandidati za zamjenu, ali nitko ne bi odmah počeo raditi, pa ne bi u dvije smjene, pa ne znam što sve ne navode kao razlog da ne uđu u razred.

Kad neki predmet ne može pokriti pred- metnim nastavnikom zbog toga što se nitko ne javi na natječaj, u školi u pravilu angaži- raju učiteljice razredne nastave s pojačanim predmetom i na taj način uspijevaju postići stručnu pokrivenost nastave.

– Imamo sreću zbog toga što svi iz okolnih mjesta žele raditi u Vinkovcima pa nam se na natječaje javljaju i oni koji već negdje rade, ali im je zanimljivo raditi u gradskoj školi.

Stvaram u školi i svojevrsan registar učitelja koji su se javili na natječaj, a nisu dobili posao, pa i one koji su školi poslali otvorenu ponudu i mimo natječaja, ali ih imam na umu kad nam zatreba neka kratka ili duža zamjena. Mi ravnatelji u stalnom smo kontaktu, razmjenju- jemo informacije o raspoloživim kadrovima, a i o onima koji nam trebaju pa mogu reći da se na području županije Vukovarsko-srijemske može naći povjesničara, učitelja hrvatskog jezika, razredne nastave – govori Burić.

KOLIKO JOŠ NOVIH MJERA!?

Na učiteljskim fakultetima svjesni su, dakako, problema, no ni oni nemaju čarobne štapiće. Dekanica Učiteljskog fakulteta u Zagrebu Blaženka Filipan Žignić, problem je svela na jednostavnu rečenicu (HRT, 19. rujna): „Proš- le je godine uvelike povećana plaća učitelja, no ako imate istovremeno radna mjesta gdje je ta plaća još viša, tada to mladi danas promatraju drukčijim očima nego što se to prije radilo.”

Predsjednica Srednjoškolskog sindika- ta Znanje Nada Lovrić istaknula je pak u nedavnoj izjavi prenesenoj na stranicama sindikata (SBTV, 23. rujna) kako uistinu zabrinjava odustajanje ljudi koji su stručni od rada u sustavu. „Tu bi Ministarstvo trebalo povesti brigu o tome da taj rad u razredima u školama bude što bolje vrednovan kako bi našim učenicima posljedično bilo bolje, zatim svim zaposlenicima i gospodarstvu Republike Hrvatske, a naravno bit će bolje i nastavnicima. Posao nastavnika postaje posao koji je sve manje privlačan. Sindikati će vam uvijek reći da su nedovoljno rasle plaće, ali to je činjenica, jer postoje radna mjesta gdje se taj novac može puno lakše zaraditi; mi imamo sve složeniji sustav i sve je veći pritisak rodi- telja. Mislimo li imati kvalitetno obrazovanje, onda moramo imati kvalitetne nastavnike kao nositelje tog obrazovanja. Dodatan je problem manjak pomoćnika u nastavi i edukacijskih rehabilitatora, dakle stručnjaka upravo za rad s djecom s teškoćama, kojih se na visokim učilištima ne školuje dovoljno. Na tu katego- riju zaposlenika svakako bi trebalo obratiti dodatnu pozornost”, izjavila je Lovrić, koja je još prije nekoliko godina sumirala kako privlačnost nastavničke profesije nije nestala odjednom, nego se narušavala godinama, i to stereotipima o tri mjeseca praznika, tri-četi- ri sata rada dnevno, besplatnih putovanja s učenicima (eh!).

Iako podatci pokazuju kako problem defi- citarnog kadra u školama ne će biti moguće riješiti s dvjema uspostavljenim mjerama (stipendiranje STEM-ovaca i upošljavanje umirovljenih nastavnika), u Ministarstvu navode kako su stipendije od 600 eura vrlo izdašne. Zasad u rukavicama spominju kako su u dogovorima s dekanima fakulteta oko nove mjere vezane za učiteljske fakultete, a na upit o kakvoj je mjeri konkretno riječ, ministar Fuchs još ne otkriva. „Budite bez brige, vodimo razgovore, no ne možemo reći unaprijed jer ćemo dobiti – kad će, kad će...” Možda sad i odmah? Ne jedna, nego dvije, tri, deset novih mjera.

SVAKO DRUGO DIJETE U POSLJEDNJIH GODINU DANA DOŽIVJELO TJELESNO KAŽNJAVANJE

APEL STRUČNJAKA: POTREBNO JE MIJENJATI UKORIJEJENE NAVIKE I DRUŠTVENE NORME

Pojedini roditelji još ne prepoznaju sve oblike tjelesnog i psihičkog kažnjavanja kao nasilje koje je štetno za djetetov razvoj, nego ih smatraju dijelom „strogog” odgoja. Jedan od četiri roditelja vjeruje da su nasilne metode učinkovite, dok jedan od pet smatra da dijete katkad zaslužuje šamar

Većina roditelja u Hrvatskoj vjeruje da su nenasilne metode odgoja učinkovite i dobre za razvoj djece, a da je tjelesno i psihičko kažnjavanje štetno. Ipak, nasilni odgojni postupci u velikoj su mjeri i dalje prisutni u odgoju djece. Udaranje, vikanje i ponižavanje česti su odgojni postupci roditelja, koji se događaju u izazovnim situacijama roditeljstva – kada roditelji žele dijete naučiti ispravnom ponašanju, kada su u stanju stresa i izgube samokontrolu.

Rezultati UNICEF-ova istraživanja o nasilju u odgoju djece otkrivaju da je svako drugo dijete u Hrvatskoj u posljednjih godinu dana doživjelo tjelesno kažnjavanje. Najčešći oblici uključuju udaranje po stražnjici, povlačenje za uši ili kosu te šamaranje, koje postaje češće s višom dobi djeteta. Psihičko je kažnjavanje u posljednjih godinu dana doživjelo 60 posto djece, a ono se najčešće očituje kao agresivno vikanje, prijetnje udaranjem, uvrede i prijetnje napuštanjem. Pojedini roditelji još ne prepoznaju sve oblike tjelesnog i psihičkog kažnjavanja kao nasilje koje je štetno za djetetov razvoj, nego ih smatraju dijelom „strogog” odgoja. Jedan od četiri roditelja vjeruje da su nasilne metode učinkovite, dok jedan od pet smatra da dijete katkad zaslužuje šamar.

Rezultati pokazuju ponašanje roditelja prema djeci podijeljenoj u tri dobne skupine. Tako je 40 posto roditelja udarilo dijete u dobi do šest godina rukom po stražnjici, sličan postotak (37 posto) isto je učinilo djetetu dobi od sedam do 13 godina, a 23 posto djetetu u dobi od 14 do 17 godina. Devet posto roditelja ošamarilo je dijete najniže dobi, 15 posto njih dijete od sedam do 13 godina, a 23 posto ono od 14 do 17 godina. Najviši udio roditelja (13 posto) prisilo je dijete starije od sedam godina da bude u nekom neugodnom ili posramljujućem položaju (klečanje, stajanje u kutu), dok je nešto niži postotak (ovisno o dobi, između šest i 12 posto roditelja) udarilo dijete predmetom – štapom ili remenom.

Između pet i sedam posto roditelja izudaralo je dijete predmetom ili šakom (pretučena djeca), a 24 posto roditelja navodi kako je djecu dobi do šest godina kaznilo uskraćivanjem hrane. Ovisno o dobi djeteta, između 34 i 58 posto roditelja vikalo je na dijete, deralo se glasno i agresivno, a njih između 23 i 39 posto (od najranije dobi do kasnije) bilo je

suzdržano i hladno prema vlastitoj djeci, odbijali su je zagrliti ili ljubiti, čak i razgovarati... Nadalje, između 29 i 35 posto roditelja prijetilo je djeci udaranjem, odnosno batinama, a između devet i 29 posto roditelja vrijeđali su dijete nazivajući ga glupim, lijenim i nepromišljenim.

Čak 70 posto roditelja suočava se s obiteljskim nesuglasticama oko odgojnih postupaka, a najčešće nesuglasice nastaju sa starijim ženskim rođacima – primjerice, bakama (42 posto), starijim muškim članovima obitelji, poput djedova (22 posto). Teže socioekonomske okolnosti (financijska nesigurnost, niže obrazovanje, manje podržavajući partnerski i obiteljski odnosi i dr.) povezane su s većom upotrebom tjelesnog i psihičkog nasilja, utvrdili su istraživači. Na primjenu nasilnih odgojnih postupaka najviše utječu izloženost roditelja nasilju tijekom njihova djetinjstva, vjerovanje u učinkovitost nasilja u odgoju djece te uvjerenje o rasprostranjenosti nasilja u odgoju djece.

Stručnjaci upozoravaju da nasilje u odgoju ostavlja dugotrajne posljedice na djecu. Tjelesno i psihičko kažnjavanje utječe na njihovo samopouzdanje, sposobnost učenja i funkcioniranja u školi, na njihove odnose, uzrokuje probleme mentalnog zdravlja te može dovesti do samoozljeđivanja i rizičnog te nasilnog ponašanja.

– Većina roditelja u Hrvatskoj zna da je roditeljstvo bez nasilja najbolje za njihovu djecu. Kada neki roditelji ipak posegnu za fizičkim ili psihičkim kažnjavanjem, često to čine jer ne znaju kako drugačije usmjeriti ponašanje djeteta u izazovnim situacijama, a nedostaje im i podrška šire obitelji i zajednice.

Osigurati da svako dijete u Hrvatskoj odrasta u poticajnom i nenasilnom obiteljskom okruženju mora biti naš zajednički prioritet. Zajedno imamo i obvezu i priliku proširiti mrežu podrške kako bismo doprli do svih roditelja kojima je podrška potrebna te potaknuli zajednice da u potpunosti prihvate – i normaliziraju – nenasilno roditeljstvo – izjavila je Luisa Brumana, predstojnica Ureda UNICEF-a za Hrvatsku.

Istraživanje je također pokazalo da na roditeljske prakse snažno utječu očekivanja okoline, nedostatak podrške u odgoju djece i vlastita iskustva iz djetinjstva.

– U posljednjih dvadeset godina došlo je do znatnog smanjivanja primjene nasilnih odgojnih postupaka, posebice tjelesnog kažnjavanja. Roditelji često znaju što je ispravno, ali u trenucima stresa i frustracije posežu za metodama koje su i sami doživjeli kao djeca. Zato je ključno da im pružimo znanje, alate i podršku kako bi mogli odgajati djecu u sigurnom i nenasilnom okruženju – istaknula je prof. emerita dr. sc. Marina Ajduković.

Istraživanje donosi sveobuhvatan uvid u znanja, stavove, odgojne postupke, sociokulturne i rodne norme roditelja i skrbnika, a koji su povezani s nasiljem prema djeci i adolescentima u obitelji. Ono upućuje na potrebu za sustavnom podrškom roditeljima i za promjenom društvenih norma. Stoga, radi podrške roditeljima, UNICEF i stručnjaci preporučuju konkretne mjere. Osim što smatraju nužnim pojačati zakonodavni okvir i dosljedno provoditi zabranu tjelesnog kažnjavanja djece, ističu kako je bitno prepoznati psihičko nasilje kao

ozbiljan oblik ugrožavanja dobrobiti djeteta. Zato je važno, navode, uključiti pozitivno roditeljstvo u nacionalne planove i obrazovne kurikulume, osigurati dostupne, inkluzivne i praktične programe podrške roditeljima, osnažiti lokalne zajednice u promociji pozitivnog roditeljstva (i nenasilnih roditeljskih praksi), razviti digitalne alate za edukaciju, savjetovanje i samopomoć za roditelje, ulagati u usluge mentalnog zdravlja i psihosocijalnu podršku za roditelje, posebno one koji se suočavaju s izazovnim situacijama te provoditi javne kampanje koje promiču nenasilne roditeljske metode i smanjuju stigmatizaciju traženja pomoći. Među mjerama navode potrebu uvođenja obvezne edukacije o pozitivnom roditeljstvu za stručnjake koji rade s djecom, jačanje međusektorske suradnje te aktivno uključivanje medija, poslovnog sektora i sporta u promicanje nenasilnog odgoja djece.

Glavna svrha istraživanja bila je identificirati i razumjeti čimbenike koji utječu na odgoj djece i odgojne postupke te čimbenike koji mogu utjecati na motivaciju roditelja za primjenu nenasilnih pristupa u odgoju djece. Opći je cilj ovog istraživanja dobivanje sveobuhvatnije slike znanja, stavova i odgojnih postupaka (KAP) u vezi s odgojem triju dobni skupina djece u Hrvatskoj.

Za razliku od dosadašnjih UNICEF-ovih KAP istraživanja, koja su primarno bila usmjerena na ispitivanje znanja, stavova i primjene nasilnih odgojnih postupaka, ovo istraživanje prošireno je prikupljanjem podataka o nekim važnim obilježjima života roditelja. U fokusu su, među ostalim, bili izloženost stresu te dostupnost socijalne podrške i zadovoljstvo njome, ali i osobna iskustva roditelja s nasiljem tijekom vlastitog djetinjstva. Naime, u većem broju prethodnih istraživanja upravo su ta obilježja pokazala znatnu povezanost s pojavom nasilnog roditeljstva.

– Podrška roditeljima mora uključivati i rad s cijelom zajednicom. Gotovo polovina roditelja smatra da bi ih drugi roditelji gledali negativno da se ne koriste barem neakvim oblikom psihičkog ili tjelesnog kažnjavanja. Na roditelje snažno utječu i bake i djedovi, s kojima, uz one međusobne, imaju i ponajviše nesuglasica oko odgoja djece. Potrebno je mijenjati ukorijenjene navike i društvene norme – dodao je izv. prof. dr. sc. Miroslav Rajter.

Mirela Lilek

NA SVEUČILIŠTU U ZAGREBU
PROMOVIRANO 249 DOKTORA
ZNANOSTI I UMJETNOSTI

REKTOR LAKUŠIĆ: SVEUČILIŠTA SU NAJVEĆA BLAGODAT ZA SVAKU DRŽAVU

U velikoj dvorani Regionalnoga centra za razvoj poduzetničkih kompetencija za zemlje jugoistočne Europe – SEECEL održane su dvije svečane promocije doktora znanosti i doktora umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu. Tijekom promocija rektor prof. dr. sc. Stjepan Lakušić promovirao je 249 novih doktora znanosti i doktora umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu.

U skladu s protokolom, promocije su započele ulaskom doktorskih kandidata u dvoranu, nakon čega su rektor, prorektori te dekani i prodekani Sveučilišta u Zagrebu u svečanoj povorci, predvođenoj pedelom, stigli na pozornicu. Uslijedilo je intoniranje himne Republike Hrvatske te govor rektora prof. dr. sc. Stjepana Lakušića.

Čestitajući novopromoviranima, njihovim mentorima i obiteljima, rektor Lakušić rekao je kako je akademska zajednica Sveučilišta u Zagrebu ponosna i radosna što su akademski stupanj doktora znanosti i doktora umjetnosti stekli upravo na najvećem, najstarijem i najprestižnijem sveučilištu u Republici Hrvatskoj – na Sveučilištu u Zagrebu, koje neprekidno djeluje već 356. akademsku godinu. Istaknuvši kako su današnje promocije potvrda izvrsnosti Sveučilišta u Zagrebu, stožerne visokoobrazovne i znanstvene institucije u Republici Hrvatskoj koja svojim znanstvenim i istraživačkim rezultatima znatno pridonosi gospodarstvu te na kojoj studira više od 50 posto svih studenata u našoj zemlji, rektor se posebno osvrnuo na ulogu koju sveučilišta imaju u društvu.

Tijekom povijesti se pokazalo da su sveučilišta i njegovi znanstvenici iznjedrili rješenja za mnoge aktualne izazove u društvu. Ako želimo biti zemlja budućnosti, a ne prošlosti, jedan od važnih prioriteta mora nam biti povećanje broja visokoobrazovnih stručnjaka i razvoj talenata koji će biti prepoznati na tržištu rada. Bez suradnje s gospodarstvom nema razvoja društva, kao što novih proizvoda i novih tehnologija nema bez rada velikoga broja znanstvenika, među kojima su i današnji laureati. U tom su smislu sveučilišta najvažniji gospodarski akter. Ako želimo bolje sutra, sveučilišta moraju biti u središtu svih strategija i javnih politika koje se donose, kojima se unaprjeđuje kvaliteta života naših građana i društvo u cjelini. Sveučilišta su najveća blagodat za svaku državu – poručio je rektor Lakušić.

Nakon što su kandidati, odjeveni u svečane toge, izgovorili tekst prisege i rektor ih proglasio doktorima znanosti i doktorima umjetnosti, prebacili su kičanku na akademskim kapama na desnu stranu, čime su i simbolično ušli u novo i više akademsko zvanje. Na svečanostima je uslijedilo uručivanje diploma i doktorskih medalja te upisivanje promoviranih u Knjigu doktora.

Mirela Lilek

FAKULTET STROJARSTVA I BRODOGRADNJE SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ČLANSTVO U UDRUŽENJU ZA ISTRAŽIVANJE DUBOKOG SVEMIRA

Članstvo u ovom udruženju važno je priznanje znanstvenom radu Fakulteta te otvara nove mogućnosti međunarodne suradnje, razmjene znanja i sudjelovanja u istraživačkim projektima

Fakultet strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Zagrebu postao je član Međunarodnog udruženja za istraživanje dubokog svemira (IDSEA), jedne od vodećih međunarodnih organizacija posvećenih misijama u dubokom svemiru. U ime Fakulteta certifikat o članstvu primio je prof. dr. sc. Zdravko Terze na svečanosti održanoj početkom rujna u kineskom gradu Hefei.

Uz FSB, u članstvo su primljena i neka od najuglednijih sveučilišta iz područja zrakoplovnog inženjerstva i astronautike, među kojima su Beihang University, Harbin Institute of Technology (HIT), Northwestern Polytechnical University (NPU) i Beijing Institute of Technology (BIT), kao i niz sveučilišta iz Azije i Južne Amerike. Time je FSB postao dio globalne mreže koja okuplja vrhunske istraživačke institucije s ciljem razvoja tehnologija i znanja potrebnih za buduće svemirske misije.

Certifikat je potpisao predsjednik IDSEA-e, akademik prof. Wu Weiren, glavni arhitekt kineskog svemirskog lunarnog programa. Pod njegovim je vodstvom Kina ostvarila povijesne svemirske mi-

sije, među ostalim prvo spuštanje na udaljenu stranu Mjeseca i donošenje uzoraka na Zemlju, za što je prof. Wu primio brojna priznanja i nagrade.

Tijekom službenog susreta s akademikom prof. Wuom, prof. dr. sc. Terze predstavio je istraživanja Fakulteta u području astronautike i svemirske robotike te računalnog modeliranja multifizikalnih sustava svemirske tehnike. Razgovaralo se i o sadašnjoj suradnji s vodećim kineskim sveučilištima kao što su Beihang, HIT i NPU, o

mogućnostima buduće suradnje te uključivanju hrvatskih istraživača u projekte IDSEA-e.

Članstvo u ovom udruženju važno je priznanje znanstvenom radu Fakulteta te otvara nove mogućnosti međunarodne suradnje, razmjene znanja i sudjelovanja u istraživačkim projektima vezanima za svemirske tehnologije. Ujedno jača ulogu FSB-a u globalnoj znanstvenoj zajednici i potvrđuje njegovu prisutnost u jednom od najperspektivnijih istraživačkih područja današnjice. (M. L.)

SVJETSKO PRIZNANJE

ČLANOVI HAZU-a NA LISTI NAJUTJECAJNIJIH SVJETSKIH ZNANSTVENIKA

Istraživačka skupina sa Sveučilišta Stanford u Kaliforniji (SAD) objavila je ovogodišnju studiju o znanstvenoj citiranosti, listu koja rangira dva posto najutjecajnijih svjetskih znanstvenika, odnosno oko 230.000 najcitiranih znanstvenika u svim disciplinama.

Objavljene su dvije liste: lista najutjecajnijih znanstvenika za cjelokupnu znanstvenu karijeru i lista najutjecajnijih znanstvenika za 2024. godinu.

Na listi dva posto najutjecajnijih znanstvenika u svijetu za cjelokupnu znanstvenu karijeru nalazi se 97 znanstvenika koji djeluju u Hrvatskoj, među kojima je 17 članova HAZU-a: akademik Željko Reiner, Miroslav Radman, dopisni član, Ante Munjiza, dopisni član, akademik Ivica Kostović, akademik Nenad Trinajstić, preminuli član, Akademik Svetozar Musić, preminuli član, akademik Dario Vretenar, akademik Sven Lončarić, akademik Stipan Jonjić, Krešimir Pavelić, dopisni član, akademik Josip Pečarić, Hrvoje

Pandžić, član suradnik, akademik Marko Pečina, akademik Andrej Dujella, akademikinja Vida Demarin, akademik Stanko Popović, preminuli član, akademik Ivo Senjanović i akademik Bojan Jelaković.

Na listi dva posto najutjecajnijih znanstvenika u svijetu za 2024. godinu nalazi se 130 znanstvenika koji djeluju u Hrvatskoj, među kojima je 14 članova HAZU-a: akademik Željko Reiner, Ante Munjiza, dopisni član, akademik Ivica Kostović, Hrvoje Pandžić, član suradnik, akademik Nenad Trinajstić, preminuli član, akademik Dario Vretenar, akademik Sven Lončarić, akademik Svetozar Musić, preminuli član, akademik Stipan Jonjić, Ivan Halasz, član suradnik, akademik Marko Tadić, akademik Bojan Jelaković, akademik Josip Pečarić i akademikinja Vida Demarin.

Studija je koristila podatke o citiranosti iz baze Scopus koja mjeri utjecaj znanstvenika do kraja 2024. godine. Studija klasificira znanstvenike u 22 znanstvena polja i 174 grane. (M. L.)

AGENCIJA ZA STRUKOVNO OBRAZOVANJE I OBRAZOVANJE ODRASLIH

UČENJEM I OBRAZOVANJEM DO POZITIVNIH PROMJENA

Organiziranjem nacionalne obrazovne kampanje već devetnaestu godinu zaredom ističe se, uz ostalo, važnost kontinuiteta promicanja cjeloživotnog učenja te jačanja svijesti građana da je upravo cjeloživotno učenje odgovor na dinamične promjene društvu i na tržištu rada te da se, unatoč svim okolnostima, može i treba cjeloživotno učiti i obrazovati

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih organizirala je od 29. rujna do 5. listopada 19. Tjedan cjeloživotnog učenja. Slogani *Gladni znanja?* i *Žedni znanja?* pozivali su građane diljem Hrvatske na tjedan prepun besplatnih obrazovnih i kulturnih događanja.

Središnje događanje kampanje bilo je svečano otvorenje 19. Tjedna cjeloživotnog učenja koje je ove godine održano u Osijeku. U sklopu otvorenja građani su mogli posjetiti i 17. Sajam cjeloživotnog učenja, koji je održan na promenadi uz Dravu. Na Sajmu je predstavljena ponuda obrazovanja odraslih u Osječko-baranjskoj županiji te su pružene sve informacije o dostupnim obrazovnim mogućnostima, uključujući obrazovanje putem vaučera za odrasle osobe.

U sklopu kampanje dodjeljuju se i priznanja za doprinos razvoju obrazovanja odraslih osobama koje su svojim stručnim i znanstvenim angažmanom pridonijele unaprjeđenju sustava obrazovanja odraslih u Hrvatskoj. Ovogodišnji su dobitnici Antonia Čop, Zoran Knez i Nikolina Papić.

Dobitnica Priznanja za znanstveni doprinos razvoju obrazovanja odraslih je prof. dr. sc. Sofija Vrcelj, dok su dobitnici Priznanja za stručni doprinos razvoju obrazovanja odraslih izv. prof. dr. sc. Mislav Balković i Zdravko Čalić.

U provedbi aktivnosti u svim županijama sudjeluje 21 županijski koordinator, koji povezuje lokalne institucije i koordinira promotivne aktivnosti, čime se

osigurava široka dostupnost i uključenost građana u događanja.

Tjedan cjeloživotnog učenja ima za cilj motivirati građane da se uključe u programe obrazovanja odraslih, što je posebno važno u današnjem društvu koje se brzo mijenja, naročito na tržištu rada. Ova nacionalna kampanja kontinuirano promovira važnost cjeloživotnog učenja kao alata za osobni i profesionalni razvoj.

Europska dimenzija kampanje istaknuta je projektom ESF+ Daljnji razvoj sustava osiguravanja kvalitete u obrazovanju odraslih i podizanje svijesti o važnosti cjeloživotnog učenja, koji sufinancira Europski socijalni fond. Projekt potiče veće sudjelovanje odraslih u obrazovanju, jačanje kompetencija i konkurentnosti na tržištu rada te aktivno sudjelovanje u društvu. (R. I.)

ZBOG PORASTA NASILJA RODITELJI PROSVJEDOVALI ISPRED OŠ RETKOVEC

„SMANJITE DOBNU GRANICU ZA KAZNENU ODGOVORNOST MALOLJETNIKA”

Ispred Osnovne škole Retkovec u zagrebačkoj Dubravi 28. rujna u popodnevним satima organiziran je prosvjed građana pod nazivom „Dubrava za djecu”. Povod je prosvjedu ponašanje skupine djece u dobi između 10 i 17 godina koja mjesecima uznemirava naselje i prelaćuje drugu djecu.

Nasilna skupina djece naoružana bokserima i suzavcima hoda uokolo Dubravom i izivljava se nad maloljetnicima. Roditelji tvrde kako je takvih napada bilo previše, zbog čega su organizirali mirno okupljanje sa zahtjevima prema vlastima. Traže da se smanji dobna granica za kaznenu odgovornost maloljetnika pred zakonom s 14 na 12 godina, zahtijevaju redovite policijske patrole po zagrebačkim kvartovima, a od policije i centra za socijalnu skrb traže da ubrzaju provedbu zakona ili njegovu promjenu. Vlastima su dali rok od 30 dana da poduzmu mjere zbog porasta nasilja nad djecom i mladima.

Roditelji su poručili kako se precizno zna tko su nasilnici, zbog čega gube strpljenje i traže hitna rješenja. Kako je prenio Jutarnji list, jedan od roditelja s prosvjeda, Dušan Vukosavljević, predložio je rješenje problema: „Zakone treba vratiti na staro – ponovno otvoriti popravne domove i da roditelji odgovaraju za poteze svoje djece. To su razularena, neodgojena djeca,

koja, naravno, nisu kriva što su neodgojena. Ali u tom bi slučaju trebali odgovarati i roditelji, i društvo, i svi.”

Roditelji se pozivaju na podatke pravobraniteljice za djecu po kojima je porast nasilja među djecom 44 posto te apeliraju – umjesto da su dane proveli na upisu u prvi razred srednje škole, naša su djeca dane provela u bolnici jer vlast nema strategiju kako riješiti nasilje, ne samo u Retkovcu već i oko drugih zagrebačkih škola. Organizatorica prosvjeda Helena Ančić zato je izjavila kako se ovdje ne radi samo o Dubravi već bi se ovo trebalo proširiti na cijelu Hrvatsku.

„Jedan od zahtjeva je spuštanje granice za odgovaranje pred zakonom s 14 na 12 godina. Ne želimo djecu trpiti u zatvore, ali stavite ih u popravne domove ili odvedite njihove roditelje i neka oni kazneno odgovaraju ako njihova djeca maltretiraju i zlostavljaju našu djecu”, navela je. Jutarnji list prenosi kako roditelji zahtijevaju povratak policije na ulice. Jer, kako tvrde, policije nema dovoljno po kvartovima, a roditelji žele da su svakodnevno prisutni, kao što je to organizirano zadnjih tjedana.

Također, apeliraju na institucije – ponajprije Gradski ured za obrazovanje, Centar za socijalnu skrb i policiju – da prestanu prebacivati odgovornost već da se prime posla. (M. L.)

CJELOVITO OBNOVLJENA PRVA EKONOMSKA ŠKOLA U ZAGREBU

ZAHVALA ‘PRELOGU’ I INDUSTRIJSKOJ ŠKOLI NA SOLIDARNOSTI

Gotovo tisuću učenika, nastavnika i drugih zaposlenika vratilo se ovog rujna u cjelovito obnovljenu I. ekonomsku školu u Zagrebu, koja na lokaciji u Medulićevoj ulici djeluje od 1964. godine i koja je teško oštećena u potresu 2020. godine

Tim su povodom školu obišli gradonačelnik Zagreba Tomislav Tomašević, zamjenik gradonačelnika Luka Korlaet i potpredsjednik Vlade i ministar prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine Branko Bačić, u pratnji ravnatelja Krešimira Vukelića.

– Obnova ove zgrade bila je posebno izazovna jer se radi o zaštićenom spomeniku kulture, što je zahtijevalo specifičan pristup. Nažalost, radovi 2021. godine nisu započeti u skladu sa smjernicama konzervatora, što je potvrdila i Komisija Ministarstva kulture. Zbog toga su ugovori morali biti raskinuti te se krenulo ispočetka 2023. godine s novim izvođačem, novim ugovorom i novim projektom – objasnio je gradonačelnik Tomašević zahvalivši školi Vladimira Preloga i Strojarskoj industrijskoj školi što su pokazali solidarnost primivši učenike ove donjogradske srednje škole za vrijeme obnove.

Obnova zgrade površine gotovo 6800 četvornih metara omogućila je modernije i sigurnije uvjete za nastavu u čak 40 razrednih odjela. Radovi su obuhvatili konstrukcijsko ojačanje svih dijelova zgrade – od stropnih konstrukcija i zidova do temelja – kako bi se zadovoljila razina nosivosti predviđena za ovakve objekte. Događena su i dva vanjska evakuacijska stubišta te novi lift u dvorištu, čime je škola postala dostupna i osobama smanjene pokretljivosti.

Posebna pažnja posvećena je očuvanju povijesne vrijednosti zgrade. Unutarnja i vanjska stolarija zamijenjena je novom, vizualno identičnom postojećoj.

Vrijednost investicije iznosi nešto manje od 20 milijuna eura s PDV-om, pri čemu je najveći dio financiran iz EU fondova: Fonda solidarnosti i Nacionalnog plana oporavka i otpornosti.

Preostali su radovi na cjelovitoj restauraciji svečane dvorane za koju su provedena konzervatorsko-restauratorska istraživanja radi zaštite vrijednog oslikanja te sanacija uličnog pročelja. Izrada dopunske projektne dokumentacije za dvoranu te javna nabava za obnovu pročelja su u tijeku.

Uz Prvu ekonomsku školu dosad je završeno osam cjelovitih obnova škola oštećenih u potresu: OŠ Miroslava Krleža, OŠ dr. Ivan Merz, PŠ Vugrovec, OŠ Petra Zrinskog, Glazbena škola Blagoja Berse, Gimnazija Tituša Brezovačkog te Gornjogradska gimnazija, podsjetili su u priopćenju iz Gradskog poglavarstva.

Mirela Lilek

IZ RIZNICE AUTORA, ČLANAKA I KNJIGA (13)

////// PRIREĐUJE Ante Bežen

ZNANOSTI O ODGOJU I OBRAZOVANJU U ŠKOLSKIM NOVINAMA
POVIJEST PEDAGOGIJE I ŠKOLSTVA (2)

NACIONALNA VAŽNOST
HRVATSKOG ŠKOLSKOG MUZEJA

Nedopustivo je ugrožavanje budućnosti Muzeja oduzimanjem prava na
raspolaganje dosadašnjim prostorom u Hrvatskom učiteljskom domu

U prošlom broju objavili smo u Vremeplovu popis izdanja Školskih novina s tematikom povijesti pedagogije i školstva te tekstove o njihovu povijesnom i izdavačkom kontekstu. Ovdje nastavljamo s tom temom prikazom ustroja Hrvatskog školskog muzeja kao temeljne nacionalne ustanove koja čuva, istražuje i prezentira povijesnu građu, a donosimo i informaciju o zastupljenosti povijesti pedagogije i školstva kao kolegija studija pedagogije na našim sveučilištima. Na informacijama zahvaljujemo našoj suradnici Štefki Batinić, kustosici u Muzeju.

Hrvatski školski muzej osnovan je 1901. godine kao samostalna ustanova proizašla iz Hrvatskog pedagoško-književnog zbora. Danas u svom sastavu ima i Pedagošku knjižnicu „Davorin Trstenjak“, koju je HPKZ osnovao još 1877. I muzej i knjižnica danas su jedine takve specijalizirane ustanove u Hrvatskoj. Prvi je ravnatelj Muzeja bio Antun Cuvaj, do danas nenadmašeni skupljač građe o povijesti hrvatskog školstva.

- Prema statutu Muzeja, važnije su sljedeće njegove djelatnosti:
- prikuplja muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju sukladno svojoj misiji i politici skupljanja
 - čuva muzejske predmete u odgovarajućim uvjetima i štiti cjelokupnu muzejsku građu, muzejsku dokumentaciju, baštinske lokalitete i nalazišta u svrhu obrazovanja, proučavanja i uživanja u skladu s propisima o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara
 - vodi muzejsku dokumentaciju o muzejskim predmetima, zbirka i aktivnostima Muzeja
 - organizira stalne i povremene izložbe
 - organizira istraživanja, izdavačku djelatnost, predavanja, konferencije i stručne skupove te edukativne aktivnosti i radionice za djecu i mladež
 - obavlja konzervatorsko-restauratorske radova na muzejskoj građi
 - podržava i organizira umjetnička i kulturna događanja u okviru svoje djelatnosti
 - osigurava dostupnost zbirki u obrazovne, stručne i znanstvene svrhe
 - provodi digitalizaciju muzejske građe
 - obavlja procjenu povijesne, znanstvene, umjetničke i tržišne vrijednosti muzejske građe za potrebe upravljanja imovinom, za osiguranje i otkup
 - izrađuje stručna mišljenja, vještačenja i elaborate o muzejskom predmetu, građi, zbirci o kojoj skrbi i drugim kulturnim dobrima te dijelovima prirode
 - prikuplja, čuva i obrađuje knjižni fond potreban za stručni i znanstveni rad.

Sjedište Hrvatskog školskog muzeja u Hrvatskom učiteljskom domu u Zagrebu postaje sporno nakon teškog oštećenja zgrade u potresu jer se još ne zna kad će početi obnova zgrade

- Ti se poslovi obavljaju u šest ustrojbenih stručnih jedinica:
- muzejske zbirke (nastavna sredstva i pomagala, školska oprema, radovi učenika i nastavnika, udžbenici i priručnici, udžbenički i školski listovi, školska izvješća, propisi i službene publikacije u odgoju i obrazovanju, fotografije, razglednice i slikovni tisak, igračke) –

- muzej sve to prikuplja, obrađuje, izlaže i publicira kao muzejsku građu
- arhivska zbirka (prikuplja, obrađuje, čuva, zaštićuje, izlaže, publicira i omogućava korištenje arhivskog gradiva)
- pedagoška knjižnica (prikuplja, obrađuje, čuva, zaštićuje, izlaže, publicira i omogućava korištenje knjižnične građe)

Povijest pedagogije i školstva na studijima pedagogije u Hrvatskoj			
Fakultet / sveučilište	Ime nastavnika	Naziv kolegija	Semestar / pred. / vježbe
Filozofski fakultet Zagreb	prof. dr. sc. Zvonimir Komar nasl. doc. dr. sc. Štefka Batinić	Povijest pedagogije	I. semestar 30/30
Prirodoslovno-matematički fakultet, Split	izv. prof. dr. sc. Ines Blažević	Povijest pedagogije	I. semestar 30/30
Sveučilište Zadar	prof. dr. Igor Radeka Šime Barbaroša	Opća povijest pedagogije	I. semestar 30/30
Filozofski fakultet, Rijeka	prof. dr. sc. Jasminka Ledić	Opća povijest odgoja i obr.	I. semestar 30/30
	dr. sc. Ivana Miočić	Povijest djetinjstva i obitelji	II. semestar 30/30
Filozofski fakultet, Osijek	dr. sc. Nemanja Spasenovski dr. sc. Mia Filipov	Opća povijest pedagogije	I. semestar 30/15
	doc. dr. sc. Sara Kakuk Fridl, Karlo Bojčić	Povijest hrvatske pedagogije	II. semestar 30/15

Tablica pokazuje da se kolegij povijesti pedagogije na studiju pedagogije sluša samo u Osijeku i Rijeci dva semestra, a u Zagrebu, Splitu i Zadru tek jedan semestar. S obzirom na važnost znanje o povijesti struke razumni optimum bio bi dva semestra s tim da sadržaj silaba bude opća i nacionalna povijest pedagogije i školstva.

- muzejska dokumentacija (organizira i uspostavlja sadržaj i način vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi)
 - pedagoška djelatnost Muzeja (osmišljavanje i organiziranje pedagoških programa i grupnih posjeta Muzeju te programa za slobodno vrijeme djece i mladeži)
 - zaštita i restauracija – (održavanje, preventivna zaštita, konzerviranje i restauriranje građe iz fundusa Muzeja).
- Muzej dakle pokriva sva važna područja materijalne i teorijske povijesti školstva i posjeduje bazu podataka iz koje se mogu crpiti informacije za različita istraživanja. U tome je Muzej nezaobilazno mjesto za sve istraživače povijesti školstva i prosvjete u Hrvatskoj, osobito na fakultetima te u prosvjetnim i kulturnim ustanovama. O svemu se navedenom u Muzeju brine trenutačno devetero stručnjaka kao voditelji zbirki i izvršitelji drugih poslova iz programa rada.
- Ipak, uz svu tu svoju jedinstvenost i važnost za hrvatsko školstvo Muzej danas radi u vrlo neprimjerenim i nesigurnim uvjetima. Njegova je adresa na Trgu Republike Hrvatske, u zgradi Hrvatskog učiteljskog doma, no zbog težih oštećenja zgrade u potresu 2020. godine, Muzej danas radi na više drugih privremenih lokacija. Obnova Hrvatskog učiteljskog doma još nije počela niti se zna kada će. Uz to, pojavio se i problem vlasništva nad zgradom koje je država, kao do sada upisani vlasnik, dodijelila većim dijelom učiteljskom sindikatu ugroživši tako opstanak Hrvatskog školskog muzeja. Unatoč tome što Muzej u toj zgradi djeluje od svog osnutka, a i jedan je od slijednika prvog vlasnika – Hrvatskog pedagoško-književnog zbora kao osnivača muzeja. Takvo je ugrožavanje budućnosti Muzeja društveno i stručno posve neprihvatljivo za obrazovni sustav pa to pitanje treba što prije riješiti političkim ili pravnim putem u korist Muzeja. Iako je Muzej u nadležnosti Grada Zagreba (što je također nonsens jer ima nacionalno značenje pa bi trebao biti u nadležnosti Ministarstva kulture), u razrješenje vlasničkog rašomona mora se uključiti i Ministarstvo znanosti i obrazovanja jer je funkcija Muzeja (a i većine drugih korisnika zgrade) vitalno vezana upravo za taj sektor vlasti.
- Spomenimo ovdje da su u sličnoj situaciji s radnim prostorom u Hrvatskom učiteljskom domu i Školske novine kojima je također osnivač Hrvatski pedagoško-književni zbor i koje tu djeluju od svoga osnutka. I jedan kuriozitet: Ivan Vavra bio je direktor Muzeja od 1990. do 2000., a potom i direktor Školskih novina od 2006. do 2020. godine.

VAŽNIJA IZDANJA ŠKOLSKIH NOVINA IZ POVIJESTI ŠKOLSTVA I PEDAGOGIJE

RAZDOBLJE: AUSTRO-UGARSKA I KRALJEVINA JUGOSLAVIJA

U ovom razdoblju u hrvatskim je zemljama funkcionirao školski sustav uspostavljen u Habsburškoj Monarhiji u doba carice Marije Terezije (1717. - 1780.), koji je inercijom uglavnom preuzet i u Kraljevini Jugoslaviji. Teorijski pedagoški koncept osmišljen je po učenju austrijskih i njemačkih pedagoga, uglavnom pod utjecajem filozofije obrazovanja i osnivača znanstvene pedagogije **Johanna Friedricha Herbarta** (1776. - 1841.), karakterističnom po strogom racionalizmu te formalizmu i stupnjevima organizacije nastave. Školska praksa organizirana je po načelima tadašnjeg ministra prosvjete **Ignaza Johanna von Felbigera** (1724. - 1788.) autora uputa učiteljima i ravnateljima o izvođenju nastave, među kojima je osobito važna *Metodika (Methode-nbuch)* u kojoj su, na temelju pet glavnih načela, precizno određene metode učenja pojedinih nastavnih sadržaja. Sustav se s vremenom nadograđivao zakonima, propisima i nastavnim programima te usklađivao s politikama aktualne vlasti, a neke njegove organizacijske značajke zadržale su se sve do naših dana.

**BOŽENA FILIPAN I DR.:
PET STOLJEĆA NARODNE
PROSVJETE I ŠKOLSTVA
U VARAŽDINSKIM
TOPLICAMA**

Objavljivanje ove knjige bio je dio programa velike svečanosti obilježavanja 500. obljetnice osnovne škole u Varaždinskim Toplicama 1980. godine, po tadašnjim spoznajama najstarije narodne škole ne samo u Hrvatskoj nego i u Jugoslaviji. Škola ima posebno povijesno značenje zato što se nastava u njoj održavala na narodnom hrvatskom (kajkavskom)

jeziku, što je tada bila iznimna lokalna pojava, a ne dio školskog sustava (hrvatski je jezik u škole u Hrvatskoj službeno uveden u 18. stoljeću). U povodu toga Varaždinske Toplice dobio su novu modernu školsku zgradu za svoju Osnovnu školu „Antun i Ivan Kukuljević”. Proslava je imala državnu razinu pa je predgovor knjizi napisao tadašnji republički sekretar (ministar) prosvjete Stipe Šušvar, Predsjedništvo Jugoslavije odlikovalo je školu visokim Ordenom zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom, a Sabor SR Hrvatske bio je pokrovitelj proslave. Suizdavači su knjige bili Odbor za proslavu 500. obljetnice utemeljenja škole u Varaždinskim Toplicama, Pedagoško društvo Varaždin i SIZ kulture Novi Marof (Varaždinske Toplice danas imaju status grada, a onda su bile mjesna zajednica općine Donji Marof). Knjiga na 280 stranica donosi iscrpan prikaz polumilenijske povijesti škole u Varaždinskim Toplicama i u tadašnjoj općini Novi Marof te životopise istaknutih učitelja tog kraja. Urednik je knjige Ante Bežen. Božena Filipan (1931. - 2021.) autorica je većeg dijela teksta knjige o školi u Varaždinskim Toplicama, a ostale su tekstove napisali tamošnji suradnici. Bila je istaknuta prosvjetna i kulturna djelatnica u tom kraju, školska psihologinja, ravnateljica škole u izgradnji i školska pedagoginja. Pokrenula je manifestaciju „Kukuljevićevi dani” u Varaždinskim Toplicama, izdala nekoliko knjiga o zavičaju, bila predsjednica ogranka Matice hrvatske i pjesnikinja na kajkavskom izričaju.

**MIHAJLO OGRIZOVIĆ:
MARIJA FABKOVIĆ**

Ovo je prva knjiga iz povijesti pedagogije koju su izdale *Školske novine* i prva u nizu od četiri monografije u

izdanju *Školskih novina* o poznatim hrvatskim učiteljicama i pedagoginjama iz druge polovine 19. i početka 20. stoljeća. Objavljena je 1973. Autor je jedan od vodećih povjesničara hrvatskog školstva i prosvjete, a urednik Đuro Plemenčić, novinar urednik *Školskih novina*. Knjiga na 180 stranica sadrži prikaz životnog puta, podatke o pedagoškom, društvenom i književnom radu Marije Fabković te bibliografiju njezinih radova. Marija Fabković (1833. - 1915.), češkog podrijetla, školovala se u Češkoj, prva je licencirala nastavnica za građanske škole u Austriji. Istaknuta učiteljica i pedagoška spisateljica, borkinja za ženska prava, novinarka i prevoditeljica, pripadnica skupine liberalnih nacionalno i slavenski orijentiranih hrvatskih intelektualaca. Bila je pod utjecajem učenja vodećih građanskih filozofa i pedagoga poput Spinoze, Leibnitza, Rousseaua, Komenskog, Pestalozzija, a posebno Duitesa i Disterwega. Pristaša je politike Ante Starčevića, sa svojim suprugom i također važnim učiteljskim prvakom Skenderom Fabkovićem. S njim je bila i među osnivačima Hrvatskog pedagoško-književnog zbora 1871. godine.

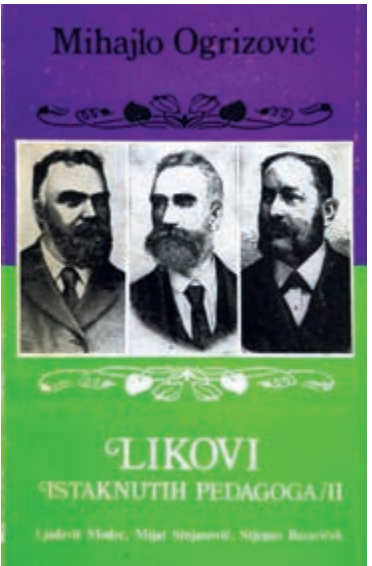
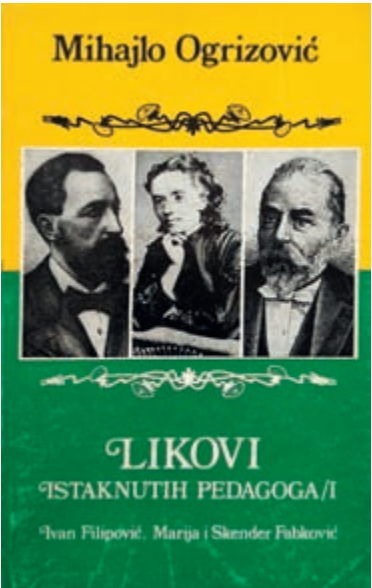
**MIHAJLO OGRIZOVIĆ:
MARIJA JAMBRIŠAK**

Nakladnici knjige su *Školske novine* i Zavod za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a objavljena je 1979. Urednik je Đorđe Đurić, a recenzent Dragutin Pazman. Na 194 stranice iznosi se životni put, pogledi na sociološke i pedagoške osnove ženske ravnopravnosti, peda-

goška misao i praktična djelatnost te pregled literarnog rada. Marija Jambrišak (1847. - 1937.) bila je istaknuta učiteljica i borkinja za prava žena. Završila je učiteljsku školu, a na Bečkom pedagogiumu bila je u svoje vrijeme jedina studentica. Pročula se po tome što je na Učiteljskoj skupštini u Zagreb prva javno zatražila jednake plaće za učitelje i učiteljice. Osnovala je i uređivala časopis *Na domaćem ognjištu* te 1900. u Zagrebu učenički dom koji i danas radi pod imenom Učenički dom Marije Jambrišak. Bila je aktivna članica Pedagoško-književnog zbora i Udruge učitelja Hrvatske i Slavonije. Napisala je knjige *O pristojnom vladanju* te *Znamenite žene iz priče i povijesti*. Dobila je više uglednih odlikovanja.

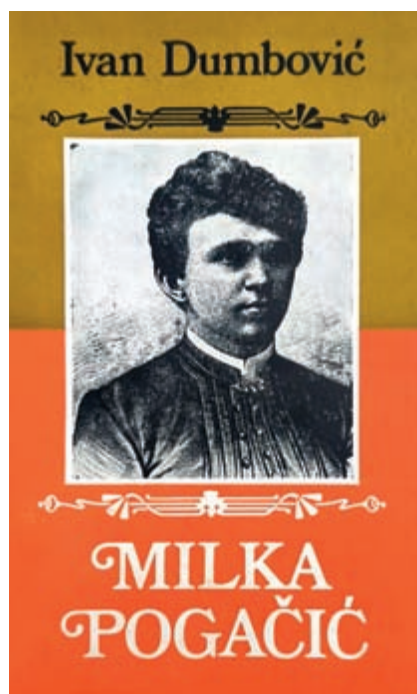
**MIHAJLO OGRIZOVIĆ:
LIKOV I ISTAKNUTIH
PEDAGOGA I I II**

God. 1980. izašle su dvije knjige Mihajla Ogrizovića s portretima poznatih hrvatskih pedagoga iz druge

polovine 19. i početka 20. stoljeća. Donose se njihovi životopisi, prikaz i ocjena stvaralačkog rada te informacije o važnijim djelima. U prvoj su knjizi Ivan Filipović, Marija Fabković i Skender Fabković, a u drugoj Ljudevit Modec, Mijat Stojanović i Stjepan Basariček. Obje knjige recenzirao je Dragutin Pazman, a urednik je Đorđe Đurić. Ovaj kolektivni prikaz uglednih pedagoga doprinos je ne samo njihovu boljem poznavanju u javnosti, nego i afirmaciji pedagogije kao struke i znanosti isticanjem njezinih uglednih predstavnika i njihova doprinosa razvoju školstva.

IVAN DUMBOVIĆ: MILKA POGAČIĆ

Knjiga je objavljena 1979., a suizdavač je Zavod za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Recenzenti su Mihajlo Ogrizović i Milivoj Gabelica, a urednik Ante Bežen. Na 180 stranica sadrži podatke o životu, društvenom i pedagoškom radu Milke Pogačić te iscrpnu bibliografiju njezinih radova (oko 280 jedinica).

Milka Pogačić (1860. – 1939.) proučavala je europska reformska kretanja u obrazovanju i bila osobito angažirana u primicanju školovanja siromašne djece te osnivanju dječjih domova, skloništa i oporavišta. Osnovala je i vodila Višu djevojačku školu kućanskog smjera u Zagrebu i uređivala časopis *Domaće ognjište* te pisala pjesme, igrokaze, pripovijetke i roman.

Ivan Dumbović (1945. – 2008.) bio je profesor Odsjeka za pedagogiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Prethodno je bio asistent profesora Mihajla Ogrizovića, a katedru povijesti pedagogije vodit će poslije njega. Knjiga o Milki Pogačić njegovo je najvažnije djelo. Pokrenuo je autorsku enciklopediju pod naslovom *Pedagozi značajni za praksu i teoriju odgoja i obrazovanja*, a izašla je samo prva knjiga 2005. godine.

RANKA JINDRA: JAGODA TRUHELKA

Knjiga je objavljena 1982., recenzenti su Milivoj Gabelica i Mihajlo Ogrizović, a urednik Đorđe Đurić. Na 144 stranice autorica donosi biografiju Truhelke, njezin društveni rad i rad u HPKZ-u, zatim pedagoški rad i shvaćanja (učiteljica, moralni odgoj,

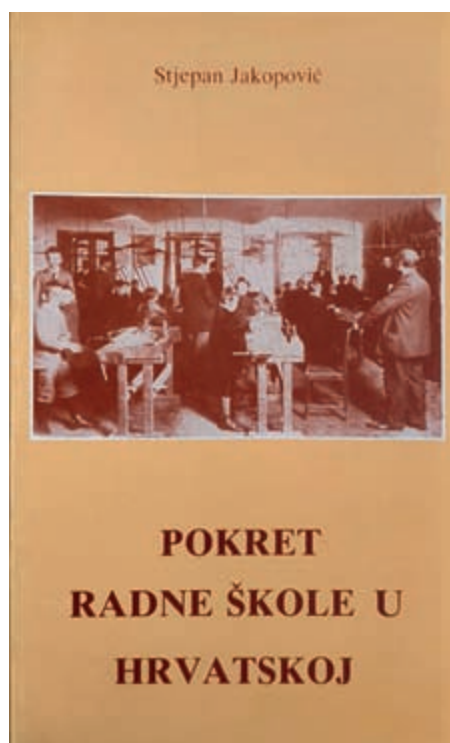
radi i disciplina, estetski odgoj, ženski odgoj odnos škole i doma, nastava hrvatskoga jezika, odgojiteljsko zvanje) te književni rad.

Jagoda Truhelka, rođena u češko-njemačkoj obitelji u Hrvatskoj, istaknuta je pedagoginja i književnica za djecu. Bila je učiteljica i školska ravnateljica, suradnica uglednih časopisa *Vijenac* i *Nada*. Zastupala je individualizirani pristup odgoju, isticala važnost govora učitelja i razvijanja govora u djece, što je važnije od gramatike, a osnove odgojne vrijednosti po njoj su odgoj i samoodgoj, obrazovanje i samoobrazovanje, disciplina i samodisciplina, po čemu je bila bliska Mariji Montessori. U povijest hrvatske književnosti ušla je svojom trilogijom *Zlatni danci* kao najvažnija književnica za djecu nakon Ivane Brlić-Mažuranić. Napisala je i djela *Tugomila*, *Vojača*, *Gospine trešnje* i dr.

Ranka Jindra (1950.) diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu pedagogiju i sociologiju i magistrirala radom *Jagoda Truhelka – pedagoški stavovi i pogledi*. Većinu radnog vijeka provodi kao nastavnica pedagoških kolegija na Pedagoškom fakultetu u Osijeku.

STJEPAN JAKOPOVIĆ: POKRET RADNE ŠKOLE U HRVATSKOJ

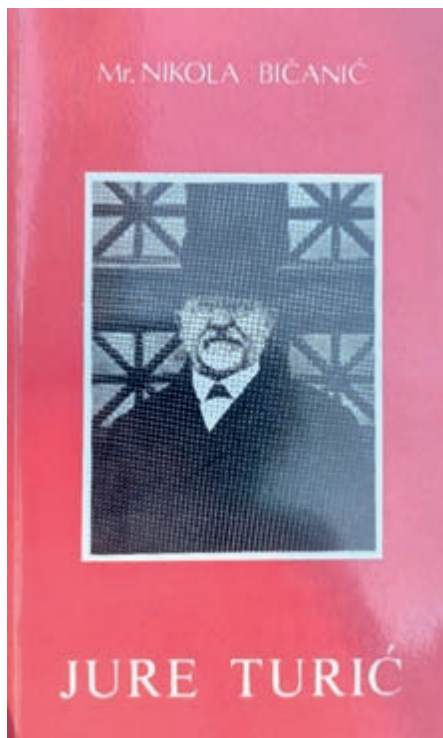

Ova, do sada jedina objavljena monografija o važnom pokretu radne škole u Hrvatskoj, objavljena je 1984. na 226

stranica. Recenzenti su Milivoj Gabelica i Mihajlo Ogrizović (ujedno pisac predgovora). Iscrpno obrađuje pokret radne škole koji je nastao u doba Austro-Ugarske i razvijao se za vrijeme Kraljevine Jugoslavije, kao reakcija na racionalističku asocijativnu herbartovsku pedagogiju. Cilj mu je bio da se školska pouka približi potrebama rada i svakodnevnim životnim potrebama, nasuprot pukom memoriranju činjenica. U prvom poglavlju obrađuju se pokreti radne škole za umjetnički odgoj, ručni rad, odgoj u prirodi i dr., a u drugom poglavlju utjecaj, ostvarivanje i širenje radne koncepcije radne škole u Hrvatskoj. Neke ideje ovog pokreta prihvaćene su i u SFR Jugoslaviji, a mogu se naći među poticajima za prihvaćanje suvremene kurikulne koncepcije nastave.

Stjepan Jakopović (1933. – 2020.), pedagog, bio je savjetnik u prosvjetno-pedagoškoj službi i zamjenik direktora Zavoda za prosvjetno-pedagošku službu Grada Zagreba za vrijeme SFR Jugoslavije. Ovom knjigom stekao je stupanj magistra znanosti iz područja pedagogije. Autor je i suautor i više drugih stručnih tekstova.

NIKOLA BIČANIĆ: JURE TURIĆ

Nastala na temelju magistarskog rada na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, pod mentorstvom profesora Vladimira Filipovića, knjiga je objavljena 1989. Na 150 stranica donosi iscrpan pregled života i rada Jure Turića i njegova pedagoškog i književnog stvaralaštva. To je do danas jedina monografija o tom važnom pedagogu, reformatoru školstva i metodičaru. Recenzenti su Petar Šimleša i Manja Kovačević, a urednik Ante Bežen. Donosi ove sadržaje: Turićeva agrarna koncepcija i pogled na selo, socijalna reforma utemeljena na prosvjeti, pedagoška publicistika Jure Turića, Turićevo shvaćanje obrazovnog cilja, seljačko sveučilište, seljačke zimske škole, Turić u književnosti, utopijsko i realno kod Jure Turića, njegov odnos prema politici i religiji, Turić u sjećanjima rođaka i suradnika, bibliografija svih pedagoških i književnih radova po godinama objavljivanja.

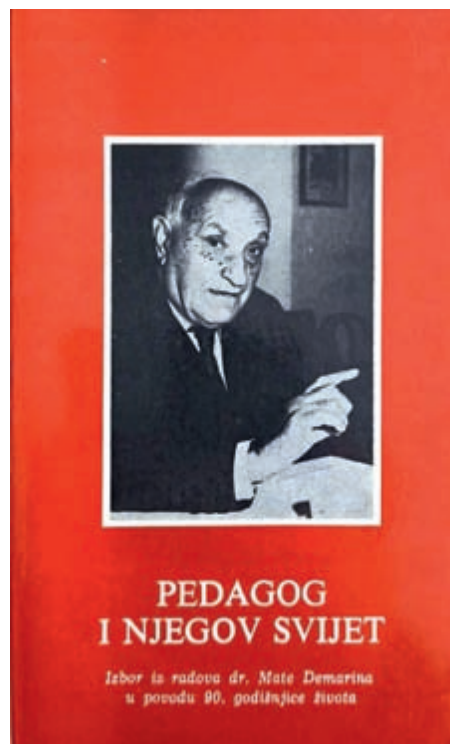
Jure Turić (1861. – 1944.) na pedagoškom fakultetu u Jeni (Njemačka) stekao je doktorat iz pedagogije 1892. disertacijom *Odluka u procesu volje* te time postao prvi doktor pedagogij-

skih znanosti u Hrvata. Na Višoj pedagoškoj školi u Zagrebu bio je profesor nekoliko metodičkih kolegija, zatim ravnatelj Pučkog učilišta i Škole narodnog zdravlja, promičući školu rada. Pedagogiju i učiteljstvo smatrao je sredstvima socijalne reforme i osobito se zalagao za obrazovanje seljaštva. Među više njegovih radova iz problematike obrazovanja ističu se *Metodika škole rada* i *Povijest uzgoja i nauke o uzgoju*. Bio je pisac realističkih novela iz ličkog života (rođen je u Gospiću) te se svojom zbirkom novela i crtica *Igra životom* svrstava u vodeće hrvatske realiste „crtičare”.

Nikola Bičanić (1934. – 2021.) završio je studij filozofije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu gdje je položio i magisterij filozofije radom *Andragoške ideje u djelima Alberta Bazale i Jure Turića*. Bio je vrstan profesor filozofije i govornik, ali je djelovao i kao političar i publicist domoljubnog smjera, istraživač stradanja Hrvata između svjetskih ratova i u Drugom svjetskom ratu i poraću u Lici, o čemu je objavio više knjiga i publicističkih radova.

FRANJO LAJOŠ (PRIR.): PEDAGOG I NJEGOV SVIJET

Knjiga je objavljena u povodu 90. obljetnice života pedagoga Mate Demarina 1989. godine, suizdavač je Pedagoško-književni zbor. Ima 150 stranica, recenzenti su Dragutin Rosandić i Stjepan Jakopović, a u uredničkom odboru bili su Hrvoje Vrgoč, Ante Selak, Ante Bežen i Franjo Lajoš. Sadrži izbor iz radova Mate Demarina po područjima njegova stvaralaštva: iskustva prije Drugog svjetskog rata kad je bio istaknuti predstavnik radne škole, didaktičke i metodičke teme obrađene nakon rata, povijest školstva u Istri te tekstove u obranu materinske riječi, tj. hrvatskog jezika u Istri pod Italijom. Tu je i iscrpna bibliografija njegovih knjiga i članaka te novina i časopisa u kojima je objavljivao.

Mate Demarin (1899. – 1992.) pisao je o pedagoškim pitanjima, školstvu u Istri i borbi za hrvatski jezik te o metodičkim pitanjima nastave hrvatskoga jezika. Važnija djela: Hrvatsko školstvo u Istri, Metodika elementarne nastave (tekst Metodika početnog čitanja i pisanja) te programirano

gradivo Pridjevi i glagoli za 4. razred osnovne škole.
Franjo Lajoš bio je savjetnik u Zavodu za unapređivanje osnovnog obrazovanja, priređivač više uputa za nastavu u nižim razredima osnovne škole, član uprave Pedagoško-književnog zbora.

NEDJELJKO KUJUNDŽIĆ:
PEDAGOGIJA
BRAĆE RADIĆ

Knjiga je objavljena 1990. godine, ima 192 stranice, recenzenti su Mate Demarin i Tomo Žalac, a urednik Ivan Žigić. Prva je knjiga o toj temi u nas, a važna je zbog velike uloge braće Antuna i Stjepana Radića u hrvatskom društvu uopće, a posebno u politici, kulturi i prosvjeti. U prvom dijelu sadrži prosudbe o shvaćanju obrazovanja braće Radić, a u drugom izbor iz njihovih tekstova. Poglavlja govore o pedagoškim mislima braće Radić, njihovu učenju o odgojnim ciljevima i zadaćama, o učitelju i njegovoj tehnologiji, o totalnoj organizaciji odgoja itd.

Antun Radić (1868. - 1919.) poliglota, osnivač hrvatske znanstvene etnologije, prevoditelj i političar i njegov bat Stjepan Radić (1871. - ubijen 1928.) osnovali su Hrvatsku seljačku stranku, jednu od najvažnijih političkih stranaka u hrvatskoj povijesti. Stjepan Radić postao je vođa hrvatskog naroda, jedan od nekoliko najvećih. Njihova je osnovna misao bila pravo na slobodu malih naroda i u tom su kontekstu razradili ulogu obrazovanja i školstva. Stjepan je kratko vrijeme bio ministar prosvjete i pokrenuo neke promjene. Ova knjiga pokazuje da je učenje braće Radić o obrazovanju bilo vrlo napredno, što se pokazalo u kasnijem povijesnom razvoju.

Nedjeljko Kujundžić (1930. - 2013.) završio je studij filozofije i pedagogije i doktorirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu tezom *Prilog teoriji određivanja odgojnog cilja*. Dao je važan doprinos radijskom novinarstvu, objavio više radova o pedagogiji, metodici i obrazovanju (suautor Personalističke pedagogije Stjepana Matičevića, Osnove didaktike), bio urednikom više prosvjetnih časopisa, prvi predsjednik Hrvatske akademije odgojnih znanosti i angažirano radio na deideologizaciji komunističke povijesti i obrazovanja. (Ante Bežen)

POVIJESNI PODSJETNIK

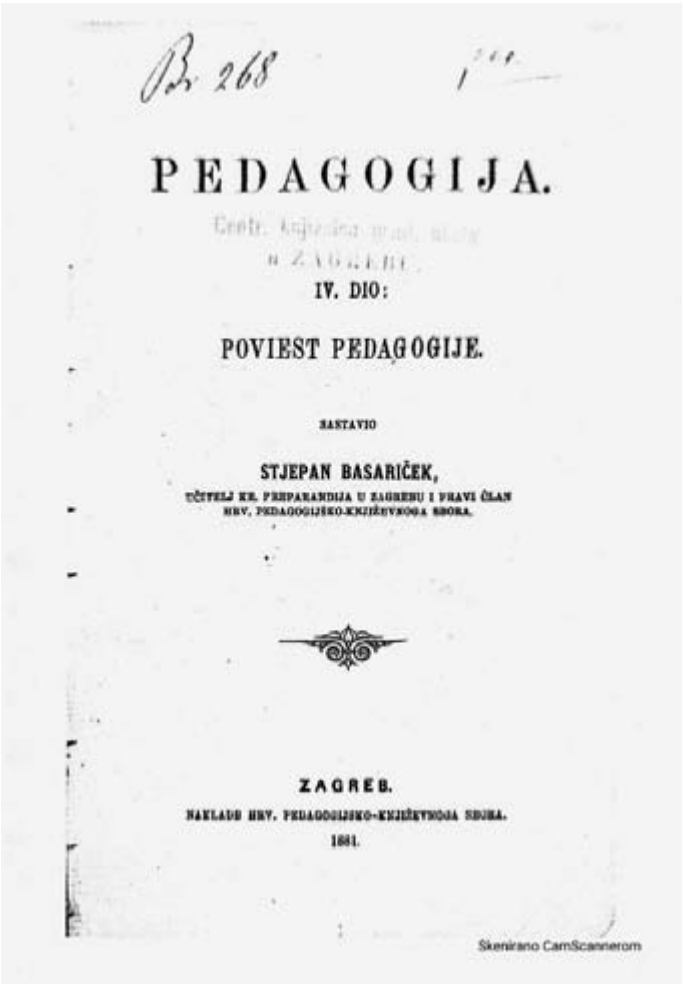
PRVE MONOGRAFIJE POVIJESTI PEDAGOGIJE I ŠKOLSTVA

Rezultati istraživanja, znanja i prosudbe iz povijesti pedagogije i školstva sistematizirani su i sintetizirani u povijesnim monografijama, koje su pojedini pedagozi objavljivali u svim povijesnim razdobljima ili u tim natuknicama u enciklopedijama i leksikonima. U njima se prezentirala, kako u kojoj, povijest ideja i znanosti o odgoju i obrazovanju, školskog sustava i učiteljske struke do vremena izdavanja. To se ostvarivalo na dvije razine – općoj (svjetskoj ili europskoj) i nacionalnoj, tj. hrvatskoj (ili pak države u okviru koje su se nalazile hrvatske zemlje). Tako imamo knjige iz opće povijesti pedagogije i knjige iz povijesti hrvatskog školstva i pedagogije, različitog opsega, količine podataka i ideološke interpretacije.

Monografije povijesti pedagogije i školstva treba razlikovati od građe za to područje koja je također izdavana u posebnim knjigama.

Prvu takvu monografiju pod nazivom „**Poviest pedagogije**” objavio je 1881. **Stjepan Basariček**, po važnosti i broju pedagoških djela svakako najvažniji naš pedagog u vrijeme Austro-Ugarske Monarhije. To je četvrta knjiga u njegovu četveroknjižju pedagogije (Teorija pedagogije, Didaktika, Metodika i Povijest pedagogije) kojim je utemeljio našu pedagošku struku i znanost. Izdao ju je Hrvatski pedagoško-književni zbor, a namijenjena je učiteljima i đacima učiteljske škole. Autor u predgovoru piše da je „gradivo većim dijelom crpio iz njemačkih djela”, ali da se knjiga „naspram njemačkih razlikuje većom nepristranošću i objektivnošću” jer se „obazirao i na razvitak slavenske, imenito hrvatske pedagogije”.

Iako autor kaže da se čuvao pretjerane opširnosti, knjiga ima više od 500 stranica. Podijeljena je na dva dijela – „Prije Isusa i Poslije Isusa”, a dijelovi su razdvojeni u odsjeke. U prvom dijelu prikazana su pedagoška učenja istočnih naroda (imena su autorova: Kitajci, Indijci, Egipćani, Perzijci), u drugom klasični narodi (Grci i Rimljani, a među njima posebno Pitagora, Sokrat, Platon, Aristotel te Ciceron, Seneka i Kvintilijan), a u trećem Židovi. U drugom dijelu prvi odsjek čini prvo

kršćansko doba (Isus, apostoli, prve kršćanske škole, crkveni oci), u drugom je srednji vijek (Arap i njihove škole, kršćanske, samostanske, katedralne i župne škole, sveučilište te znatniji pedagozi među kojima je danas poznat tek Erazmo Rotterdamski), u trećem je 16. stoljeće (reformacija, protestantske i katoličke škole i isusovci, a od poznatijih filozofa Franjo Rabelais i Mihaijo Montaigne). Četvrti, peti i šesti odsjek odnose se na 17., 18. i 19. stoljeće i tu se, uz prikaz školstva u Njemačkoj, Rusiji, Francuskoj Engleskoj, Austriji, Ugarskoj i Hrvatskoj, Srbiji i dr. donose i podatci o 140 teoretičara, među kojima su danas poznatiji Locke, Komen-ski, Rousseau, Felbiger, Pestalozzi, Kant, Fichte, Hegel, Dositej Obradović, Herder, Hrbart, Dieterweg, a od hrvatskih tu su Nikola Tomasseo, Stjepan Novotny, Nikola Hadžić, Franjo Volarić, Matija Mesić, Antun Truhelka, Petar Preradović i Ivan Perkovac.

Basaričekova *Povijest pedagogije* pokazuje nekoliko značajki: zavidno kulturološko-filozofsko obrazovanje autora, neodvojivost filozofije i pedagogije te objektivnost u izboru likova, bez obzira na podrijetlo i svjetonazor. Ipak, primjetna je dominacija njemačkih autora, što je povijesno razumljivo, a objašnjava i dominantne ideje u hrvatskoj pedagogiji i ustroju školskog sustava. Zbog načela ne uvrštava živuće pedagoge, razumljiv je i izostanak nekih vrlo važnih hrvatskih pedagoga iz onog vremena. Kasnije povijesti pedagogije i školstva neće biti tako obuhvatne.

U vrijeme Austro-Ugarske o povijesti pedagogije pisali su i **Mijat Stojanović**, **Martin Stiglic** (povijest pedagogije za bogoslovne škole) i **Jure Turić** u dvije knjige (Povijest uzgoja i nauke o uzgoju, Povijest pedagogije i odgoja). Najveći izdavački pothvat u objavljivanju povijesne građe o školstvu, sve do danas, bilo je objavljivanje *Građe za povijest školstva i pedagogije* (16 svezaka) **Antuna Cuvaja**, prvog ravnatelja Hrvatskog školskog muzeja. **Josip Demarin** objavio je za vrijeme Kraljevine Jugoslavije *Građu za povijest pedagogije Hrvata, Srba i Slovenaca*. (ab)

KOMERCIJALNA I TRGOVAČKA ŠKOLA BJELOVAR
STRUČNA PRAKSA U SRCU PORTUGALAKULTURA, AVANTURA
I NOVA PRIJATELJSTVA

Erasmus+ mobilnost donosi višestruke prednosti za učenike i samu školu. Prije svega, učenici stječu neprocjenjivo praktično iskustvo u stvarnom radnom okruženju u inozemstvu, što im omogućuje primjenu teoretskih znanja i razvoj specifičnih vještina važnih za njihovo zanimanje, dok kulturološke aktivnosti i boravak u stranoj zemlji pridonose širenju njihovih vidika, razvoju međukulturne svijesti i snošljivosti

NAPISALI

Jurica Korade, prof. i
Ornela Malogorski, prof.
KomerCIjalna i trgovačka škola
Bjelovar

/////

Ovogodišnja Erasmus mobilnost odvela je učenike KomerCIjalne i trgovačke škole iz Bjelovara u Portugal, nadovezujući se na prethodna iskustva u Italiji, Irskoj i Španjolskoj. Kao prva akreditirana Erasmus+ škola u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, škola je osigurala sredstva za učenike, a Agencija za mobilnost i programe Europske unije (AMPEU) dodijelila je 34.096 eura za aktivnosti mobilnosti u okviru poziva za program Erasmus+ u 2024. godini za strukovno obrazovanje i osposobljavanje.

„2 U 1, ZAJEDNO U PORTUGAL“

Od 8. do 22. veljače 2025. godine, jedanaest učenika smjera komercijalist i dvije učenice smjera prodavač proveli su dva radna tjedna u Bragi, u Portugalu, u sklopu projekta „2 u 1, zajedno u Portugal“. Pratili su ih nastavnici Tomislav Cug i Dario Elijaš. Učenici su stjecali vrijedno praktično iskustvo, obavljajući zadatke s punom odgovornošću, gotovo kao pravi zaposlenici. KomerCIjalisti su nadograđivali svoja praktična znanja i vještine u poduzećima i institucijama, radeći na stvarnim radnim zadacima pod vodstvom mentora. Prodavači su svoju praksu odrađivali u trgovinama mješovitom robom, primjenjujući spretnost i poduzetnost kako bi osigurali urednost prodavaonica, popunjenost polica i zadovoljstvo kupaca. Iako nisu imali izravan kontakt s klijentima zbog nepoznavanja portugalskog jezika, uspjeli su se sporazumjeti s mentorima na engleskom jeziku i uspješno izvršiti sve zadatke.

Bjelovarski učenici i njihovi profesori u Bragi

LISABON,
FATIMA, PORTO...

Organizaciju prijamnog dijela mobilnosti u Bragi odradila je organizacija Braga Mob. Prvi dan bio je posvećen obilasku Brage i upoznavanju učenika s gradom. Drugi su dan učenici krenuli na posao. Osim radnih aktivnosti, učenici su imali priliku upoznati se s portugalskom kulturom i arhitekturom. Nakon prvog uspješno završenog radnog tjedna, organizirano je putovanje u Lisabon i Fatimu te u Porto. U Lisabonu su se upoznali s bogatom poviješću glavnog grada i probali poznate kolačiće Pastel de nata, a na povratku su posjetili Fatimu, jedno od najvećih svetišta u Europi. U Porto su obišli brdoviti grad i vozili se brodom. Učenici su također posjetili poduzetnički inkubator u Bragi, gdje su imali priliku čuti o najnovijim poduzetničkim idejama i izazovima s kojima se poduzetnici susreću.

a cjelokupno putovanje bilo im je plaćeno, uz osiguran džeparac. U provedbi projekta, uz navedene profesore, pedagoginju i ravnateljicu sudjelovali su nastavnici strukovnih predmeta Spomenka Bohaček i Zoran Atlija, koji su evaluirali pristigle prijave, te nastavnica Sanja Papić koja je održala stručne pripreme i vrjednovala dnevnik prakse.

NEPROCJENJIVA OSOBNA
ISKUSTVA UČENIKA

Ipak, ono što ovu Erasmus+ mobilnost čini zaista posebnom jesu neprocjenjiva osobna iskustva učenika. Mnogi su učenici prvi put letjeli avionom i bili su oduševljeni „ljepotama iz zraka“. Smještaj je bio odličan, a hranu su opisali kao „veliko iznenađenje“ – „sve je bilo ukusno i drugačije nego kod nas“, a cijene su bile povoljnije nego u Hrvatskoj.

Osim radnih aktivnosti, učenici su imali priliku upoznati se s portugalskom kulturom i arhitekturom, ali i stvoriti snažne veze. Gotovo svake večeri okupljali bi se u jednoj sobi, slušali glazbu, igrali društvene igre, pričali i zabavljali se. Jedan je učenik naveo da su se svi sprijateljili i dobro provodili, a drugi kako su „tijekom razmjene postali prava ekipa, kao da se znaju godinama“.

Izleti su bili još jedan vrhunac putovanja, opisani kao „jako zanimljivi“. Učenici su posjetili Lisabon, Porto i svetište Gospe Fatimske, a posebno su ih oduševili arhitektura i atmosfera tih mjesta. Lisabon su opisali kao „prekrasan i smiren grad“, pun glazbe i prekrasnih pogleda na rijeku Tejo i Atlantski

Prije samoga odlaska provedene su brojne pripreme aktivnosti. Uključivale su administrativne poslove, organizaciju putovanja, smještaja te dogovore s agencijom oko izbora mjesta prakse. Također su održane pedagoško-psihološke pripreme koje su vodili pedagoginja Ornela Malogorski i koordinator projekta Jurica Korade, koji je vodio i jezične i kulturološke pripreme. Održani su i roditeljski sastanci, na kojima je ravnateljica Nataša Vibiral istaknula prednosti programa Erasmus+, financiranje Europske komisije i trud škole da učenicima omogući kvalitetnu mobilnost i stjecanje vrijednih iskustava. Učenici i nastavnici sudionici mobilnosti odabrani su putem javnoga natječaja s jasnim kriterijima,

Upoznavanje s djelatnošću tvrtke

ocean, što je bilo „magično i očaravajuće”. Vodič na izletima također je dobio pohvale – „odličan”, napisali su, a učenici su se s njim čak i družili i razgovarali. Jedan učenik ističe izlet u Porto kao najdraži, s kojega nosi kući „nezaboravna sjećanja i iskustva, kao što su vožnja brodom, hrana, znamenitosti, itd...”.

Iskustvo na praksi također je bilo ključno. Jedan je učenik svoju rutinu buđenja, doručka i odlaska na praksu doživio kao „vrlo dobar i stvaran uvid u moju takozvanu budućnost”. Atmosfera je na praksi bila „vrlo vesela, zaigrana i mirna”, a svi djelatnici, uključujući šefa, bili su „prijateljski nastrojeni i spremni pružiti pomoć u bilo koje vrijeme”. Mentori su bili „iznimno ljubazni i uvijek spremni pomoći”.

Učenici koji su praksu odrađivali u portugalskoj školi primijetili su razlike u obrazovnom sustavu, smatrajući portugalsku školu „boljom i zanimljivijom nego ova u Hrvatskoj”. Opisali su 50-minutna predavanja s duljim odmorima te mogućnost učenika da biraju predmete i čitaju minimalno deset minuta dnevno, što su ocijenili „vrlo korisnim i učinkovitim”. Jedan je učenik pomagao u tajništvu i bio „pomoćnik ravnatelju”, koji je bio „vrlo ljubazan i prijateljski”. Posebno je važno što su učenici ove portugalske škole „pohva- ljeni”, za koje su naši učenici rekli da su bili „najbolji učenici od svih programa Erasmus+ u posljednjih desetak godina”.

Poseban ponos škole izazvala je reakcija ravnatelja škole u kojoj su praksu odrađivali Maja Bišćan, Helena Mudri i Leo Šafran. Ravnatelj je zamolio direktora Braga Moba da nastavnicima prenese pohvale za ovo troje učenika, ističući da u osam godina primanja praktikanata nikada nisu imali tako dobre i odgovorne učenike.

Po završetku prakse i posjeta inkubatoru, učenicima su uručena priznanja o uspješno odrađenoj praksi. Nastavnici Tomislav Cug i Dario Elijaš organizirali su i zabavne aktivnosti, poput večeri u Escape roomu u Bragi, gdje su se učenici natjecali podijeljeni u dvije ekipe i uspješno riješili zagonetke.

Ova Erasmus mobilnost bila je iznimno vrijedno iskustvo za učenike, omogućivši im osamostaljenje i uspješno izvršavanje svih zadataka tijekom četrnaest dana bez roditeljske pažnje. Neki od učenika prvi su se put vozili avionom, što je također bilo posebno iskustvo.

NOVA POGLAVLJA ERASMUS+ MOBILNOSTI

Erasmus+ mobilnost donosi višestruke prednosti za učenike i samu školu. Prije svega, učenici stječu neprocjenjivo praktično iskustvo u stvarnom radnom okružju u inozemstvu, što im omogućuje primjenu teoretskih znanja i razvoj specifičnih vještina važnih za njihovo zanimanje. U ovakvom programu, učenici razvijaju samostalnost, odgovornost i sposobnost snalaženja u novim situacijama, što su ključne kompetencije za osobni i profesionalni uspjeh. Također, poboljšavaju svoje jezične kompetencije, posebno engleski jezik, koji je esencijalan za komunikaciju u međunarodnom okruženju. Kulturološke aktivnosti i boravak u stranoj zemlji pridonose širenju njihovih vidika, razvoju međukulturne svijesti i snošljivosti. Program Erasmus+ također potiče poduzetnički duh. Sve te prednosti pridonose povećanju zapošljivosti učenika po završetku školovanja te ih pripremaju za izazove modernoga tržišta rada.

Ukupno gledano, Erasmus+ mobilnost predstavlja iznimnu priliku za učenike da unaprijede svoja stručna znanja i vještine, razviju samostalnost i odgovornost, poboljšaju jezične kompetencije te steknu neprocjenjivo životno i kulturološko iskustvo koje ih priprema za buduće izazove u globaliziranom svijetu. Po povratku, učenici su aktivno sudjelovali u diseminaciji svojih iskustava, prezentirajući naučeno na Erasmus danu i Danu otvorenih vrata škole, kao i putem informativnih panoa,

Stručna praksa u trgovini

Razmjena nastavničkih iskustava

Bilo je vremena i za zajedničko druženje s portugalskim domaćinima

Opuštanje u slobodno vrijeme

sa svrhom da se i buduće generacije potaknu na sudjelovanje u ovakvim projektima.

Gotovo svi učenici izrazili su želju da se još koji put vrate u Portugal, što najbolje svjedoči o uspjehu i vrijednosti ove mobilnosti. Jedan je učenik zaključio: „Sve u svemu predивно iskustvo koje smo podijelili s prijateljima. Savjetovao bih svima koji imaju priliku neka se prijave na ovaj projekt, sigurno ne će zažaliti zbog novostečenih prijateljstava koja će se dogoditi na putu.” Drugi je naglasio: „Mislim da se ne treba bojati putovanja niti boravka daleko od kuće, u drugom gradu ili državi. Ako imate ikakvih problema profesori su uvijek tu da pomognu i imate svoje prijatelje uz sebe.” Cjelokupno iskustvo opisano je kao „nezaboravno”.

Veselimo se novim iskustvima i novim putovanjima!

NASTAVAK BOGATE TRADICIJE ŠKOLE

Ove godine, Agencija za mobilnost i programe Europske unije (AMPEU) obavijestila nas je da smo ostvarili sredstva u iznosu od 64.915 eura u okviru Ključne aktivnosti 121 za područje strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. Ova vijest otvara vrata novim prilikama za naše učenike i nastavnike, nastavljajući sada već bogatu tradiciju naše škole u međunarodnim projektima. Pripreme za nove aktivnost su u tijeku, razmišlja se o novim destinacijama i vjerujemo da će biti uspješno kao i do sada. Realizacija slijedi u školskoj godini 2025./2026.

RAVNATELJI I IZAZOVI UPRAVLJANJA SUVREMENOM ŠKOLOM

VOĐENJE I SAMOPOŠTOVANJE U OBRAZOVANJU

Samopoštovanje se u suvremenim istraživanjima prepoznaje kao jedan od ključnih prediktora dobrobiti i uspješnosti pojedinca. U obrazovnom kontekstu, ono utječe na motivaciju, učenje, akademska postignuća i socijalne odnose. Posebno je važno da ravnatelji i nastavnici, kao nositelji pedagoških promjena, posjeduju znanja i vještine potrebne za njegovanje vlastitog samopoštovanja i prenošenje tih načela na učenike

NAPISAO
dr. sc. Brankica Žugaj
Gimnazija Velika Gorica i
Suzana Hitrec
Upravna Škola Zagreb

//////

Samopoštovanje je ključni čimbenik osobnoga razvoja, mentalnoga zdravlja i akademskoga uspjeha. Ovaj rad analizira ciljeve, dodanu vrijednost i očekivane ishode međunarodne mobilnosti usmjerene na razvoj samopoštovanja u ravnatelja i nastavnika srednjih škola. Program je temeljen na šest stupova samopoštovanja Nathanaela Brandena, nenasilnoj komunikaciji Marshalla Rosenberga te pristupu mentaliteta rasta Carol Dweck. Sudionici razvijaju praktične vještine za primjenu ovih teorijskih okvira u vlastitom životu i pedagoškoj praksi. Ovdje želimo istaknuti važnost samopoštovanja kao temelja za kvalitetne odnose, učinkovitu komunikaciju i poticanje pozitivnog i podržavajućeg školskog okružja. Poseban naglasak stavljen je na ravnatelje, koji kao nositelji vođenja i rukovođenja imaju ključnu ulogu u implementaciji tih načela na razini cijele ustanove, ali i na nastavnicima, učenicima i roditeljima kao partnerima u procesu izgradnje kulture samopoštovanja.

METODE I REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Samopoštovanje se u suvremenim istraživanjima prepoznaje kao jedan od ključnih prediktora dobrobiti i uspješnosti pojedinca. U obrazovnom kontekstu, ono utječe na motivaciju, učenje, akademska postignuća i socijalne odnose. Posebno je važno da ravnatelji i nastavnici, kao nositelji pedagoških promjena, posjeduju znanja i vještine potrebne za njegovanje vlastitoga samopoštovanja i prenošenje tih načela na učenike.

Ovaj rad predstavlja analizu obrazovne mobilnosti usmjerene na razvoj samopoštovanja, čiji su glavni ciljevi:

Metodologija. Mobilnost se temelji na interaktivnim radionicama, praktičnim vježbama, iskustvenom učenju i refleksiji. Teorijski okvir uključuje:

- šest stupova samopoštovanja (svjesno živjeti, samoprihvatanje, odgovornost, asertivnost, ostvarivanje ciljeva i osobni integritet) prema Brandenu

- nenasilnu komunikaciju (Rosenberg) radi razvoja empatije i učinkovitih društvenih interakcija

- mentalitet rasta (Dweck) kao pristup učenju uz pogreške i davanju poticajnih povratnih informacija.

Primjenjuju se individualne i grupne aktivnosti, rasprave, studije slučaja te evalua-

Završna evaluacija pokazala je znatan porast razumijevanja načela samopoštovanja i njihove primjene u pedagoškoj praksi. Sudionici su istaknuli važnost povezivanja teorijskih koncepata s praktičnim iskustvima i kulturnim dimenzijama, što dodatno obogaćuje proces

cija putem refleksivnih zadataka i povratnih informacija.

Rezultati. Na temelju rada u sklopu radionica tijekom mobilnosti sudionici su razvili specifične kompetencije i vještine koje su izravno povezane s dnevnim tematskim cjelinama:

- *uvod i koncept samopoštovanja:* sudionici su stekli jasno razumijevanje pojma samopoštovanja, razbili uobičajene zablude i upoznali se s njegovom važnosti u obrazovnom kontekstu. Posebno su istaknuli „šest stupova samopoštovanja” kao temeljni okvir za daljnji rad

- *svjesno živjeti i nenasilna komunikacija:* refleksivnim vježbama i praktičnim aktivnostima sudionici su naučili identificirati vlastite potrebe i osjećaje te ih izraziti na nenasilan način. Osvijestili su vrijednost Rosenbergova okvira u komunikaciji s učenicima i kolegama

- *prihvatanje i mentalitet rasta:* naglašeno je prepoznavanje negativnoga unutarnjeg dijaloga i zamjena istog konstruktivnim obrascima mišljenja. Sudionici su uz pomoć praktičnih vježbi usvojili Dweckov pristup mentaliteta rasta te razvili alate za davanje povratnih informacija koje potiču učenje i smanjuju anksioznost učenika

- *asertivnost i planiranje:* sudionici su vježbali postavljanje granica i izražavanje prava na vlastitu sreću te usvojili metodologiju „obrnutoga planiranja” i postupnoga postizanja ciljeva (1 posto metodologija). Time su ojačali vlastitu asertivnost i sposobnost realističnoga planiranja

- *osobni integritet i pedagoška primjena:* sudionici su radili na prepoznavanju i usklađivanju osobnih vrijednosti s profesionalnim

djelovanjem. Razvijene su strategije za njegovanje samopoštovanja u učionici, s naglaskom na poticanje integriteta i odgovornosti kod učenika

- *evaluacija i kulturna komponenta:* završna evaluacija pokazala je znatan porast razumijevanja načela samopoštovanja i njihove primjene u pedagoškoj praksi. Sudionici su istaknuli važnost povezivanja teorijskih koncepata s praktičnim iskustvima i kulturnim dimenzijama, što dodatno obogaćuje proces učenja.

NAPREDAK I PROCES, A NE SAMO KRAJNJI REZULTATI

Zaključno, rezultati pokazuju da su sudionici mobilnosti:

- razvili sposobnost primjene šest stupova samopoštovanja u osobnom i profesionalnom kontekstu

- usvojili alate nenasilne komunikacije za poboljšanje međuljudskih odnosa

- osnažili svoju asertivnost i sposobnost davanja konstruktivnih povratnih informacija

- unaprijedili vlastitu samosvijest, integritet i planiranje ciljeva

- dobili konkretne metode za jačanje samopoštovanja u učionici i školskim zajednicama.

Samopoštovanje, iako često shvaćeno kao individualna osobina, u obrazovnom kontekstu poprima društvenu dimenziju. Ravnatelji i nastavnici, vlastitim primjerom i pedagoškim radom, oblikuju školsko ozračje koje može biti podržavajuće ili ograničavajuće. Uključivanje šest stupova samopoštovanja u svakodnevnu praksu pridonosi većoj razini samosvijesti, prihvatanju različitosti i jačanju odgovornosti među učenicima.

Rosenbergova nenasilna komunikacija pokazuje se iznimno korisnom u izgradnji zdravih odnosa u školskim kolektivima. Primjenom takva pristupa smanjuju se konflikti, povećava empatija i potiče otvorena komunikacija.

S druge strane, Dweckov pristup mentaliteta rasta omogućuje konstruktivno davanje povratnih informacija, što kod učenika smanjuje anksioznost i povećava motivaciju za učenje. Time se obrazovna ustanova transformira u okruženje koje vrijednuje napredak i proces, a ne samo krajnje rezultate.

ULOGA RAVNATELJA

Posebnu važnost u ovom procesu imaju ravnatelji, koji kao lideri i rukovoditelji postavljaju temelje institucionalne kulture. Njihovo vođenje nadilazi administrativne zadaće te uključuje oblikovanje vizije, postavljanje vrijednosnih orijentacija i stvaranje uvjeta za profesionalni i osobni razvoj svih članova zajednice.

Ravnatelji svojim primjerom modeliraju načela samopoštovanja i integriteta, čime potiču nastavnike i učenike na preuzimanje odgovornosti, razvijanje asertivnosti i njegovanje vlastitih vrijednosti. Oni također promiču kulturu povratnih informacija i osiguravaju pozitivno okruženje za učenje u kojem se cijeni napredak, a ne samo krajnji rezultat. Kao nositelji promjena, ravnatelji imaju ključnu ulogu u implementaciji naučenih kompetencija iz mobilnosti u dugoročne razvojne strategije škole, čime doprinose održivosti i institucionalnom rastu.

Na kraju evo i prijedloga za integraciju u obrazovni sustav:

Kako bi načela samopoštovanja postala sastavni dio obrazovnoga sustava, nužno je uključiti sve dionike:

- *nastavnici*: trebali bi usvajati i primjenjivati metode koje potiču samoprihvatanje i odgovornost učenika, primjerice kroz refleksivne zadatke, timski rad i davanje konstruktivnih povratnih informacija. Ujedno, kroz vlastiti primjer trebaju pokazivati osobni integritet i asertivnost

- *učenici*: potrebno ih je aktivno uključivati u procese donošenja odluka, razvijati njihove socijalne i emocionalne kompetencije te im pružati alate za suočavanje s negativnim unutarnjim dijalogom i stresom

- *roditelji*: važno je razvijati partnerski odnos škole i obitelji. Roditeljima se mogu ponuditi radionice i edukacije o važnosti samopoštovanja, nenasilne komunikacije i mentaliteta rasta, kako bi podržali razvoj djece kod kuće

- *školske institucije*: trebaju osigurati sustavno uključivanje samopoštovanja u školske kurikulume, strategije razvoja i politike profesionalnog usavršavanja. To uključuje i redovite evaluacije školskog ozračja te ulaganje u programe koji promiču dobrobit učenika i nastavnika.

Integracija na svim razinama omogućava stvaranje sinergijskog učinka – škola postaje zajednica učenja u kojoj se svi članovi osjećaju poštovano, kompetentno i motivirano za rast.

POTICAJNO OKRUŽJE I ODRŽIVOST PROMJENA

Razvoj samopoštovanja uz međunarodne mobilnosti važan je doprinos profesionalnom razvoju nastavnog osoblja i ravnatelja, kao i modernizaciji obrazovnih institucija. Stečene kompetencije omogućuju sudionicima da njeguju vlastito samopoštovanje, prenose te vrijednosti na učenike i stvaraju poticajno i podržavajuće okruženje za učenje. Dugoročni utjecaj uključuje unaprjeđenje školskih strategija, povećanje akademskog uspjeha učenika te jačanje institucionalne kulture temeljene na integritetu, odgovornosti i poštovanju. Aktivnim uključivanjem nastavnika, učenika i roditelja u ovaj proces osigurava se održivost promjena i njihova duboka integracija u obrazovni sustav.

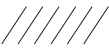
OSNOVNA ŠKOLA KRALJA ZVONIMIRA, SEGET DONJI

ŠKOLSKO DVORIŠTE – KNJIŽNICA NA OTVORENOM

Osnovna škola kralja Zvonimira iz Segeta Donjeg pokrenula je projekt *Zavičajne kućice znanja*. Time je školsko dvorište, do tada tek mjesto igre i odmora, pretvoreno u otvorenu učionicu i knjižnicu na svježem zraku – prostor u kojem se uči, druži i čita izvan zidova učionice

NAPISALA
Tatjana Šijaković Katarinček,
školska knjižničarka mentorica
OŠ kralja Zvonimira, Seget Donji

U srcu Dalmatinske zagore, gdje djeca i njihove obitelji teško dolaze do knjižnica i kulturnih sadržaja, Osnovna škola kralja Zvonimira iz Segeta Donjeg pokrenula je projekt *Zavičajne kućice znanja*. Time je školsko dvorište, do tada tek mjesto igre i odmora, pretvoreno u otvorenu učionicu i knjižnicu na svježem zraku – prostor u kojem se uči, druži i čita izvan zidova učionice.

Inspiracija je došla iz međunarodnog pokreta Little Free Library, koji se iz SAD-a proširio cijelim svijetom, donoseći knjige na ulice, parkove i dvorišta. Ideja je jednostavna: svatko može posuditi knjigu, pročitati je, vratiti ili donirati novu. U Hrvatskoj je ideju snažno promicala Knjižnica i čitaonica Grada Preloga, a inicijativa se proširila na državnu razinu kroz Facebook zajednicu i interaktivnu kartu malih slobodnih knjižnica na koju je do danas upisano ukupno njih 174.

TREĆI PROSTOR ZAJEDNICE

Američki sociolog Ray Oldenburg u svojoj knjizi *The Great Good Place* (1989.) govori o važnosti „trećeg prostora” – mjesta koje nije dom ni posao (ili škola u klasičnom smislu), nego prostor slobode, susreta i kreativnosti. Upravo to postaju male slobodne kućice ispunjene knjigama, slikovnicama i društvenim igrama. One nisu tek police na otvorenom, nego pozornica za razgovore, zajedničko čitanje i spontano učenje.

Otvaranjem prve slobodne kućice u Ljubitovici u rujnu 2025., školsko dvorište pretvorilo se u prostor gdje se brišu granice između škole i zajednice. Ideju je osmislila školska knjižničarka Tatjana Šijaković Katarinček, a likovno oblikovanje potpisuje učiteljica Sanja Hamm. Djeca su donosila i slagala knjige i društvene igre, a učitelji poticali na zajedničko čitanje. Taj trenutak pretvorio je knjigu u središte susreta – ne obvezu, nego zajednički užitak. Zavičajne kućice znanja tako postaju simbol ideje da škola može biti puno više od mjesta poučavanja. Ona može biti treći prostor zajednice: otvoren, kreativan i inkluzivan, prostor u kojem se ljudi okupljaju, dijele znanje i grade osjećaj pripadnosti.

KULTURA ČITANJA I ZAJEDNIŠTVA

Projekt se neće zaustaviti samo na Ljubitovici. Sljedeće kućice planirane su u Prapatnici i drugim mjestima Dalmatinske zagore, gdje će nastaviti širiti kulturu čitanja i zajedništva. Tako će se stvarati mreža malih slobodnih knjižnica koje povezuju škole, mještane i čitatelje svih generacija. Jednostavna poruka – posudi, pročitaj, vrati, doniraj i uživaj – krije kulturu dijeljenja. A upravo ta kultura pretvara malu kućicu s knjigama u živi treći prostor koji obogaćuje cijelu zajednicu.

/ PRAVO /

ZASNIVANJE RADNOG
ODNOSA BEZ
NATJEČAJA

//////

NAPISALA

Olivera Marinković, dipl. jur.

Može li magistra engleskog jezika i pedagogije koja radi na neodređeno puno radno vrijeme u srednjoj školi kao nastavnica engleskog jezika biti premještena na rad bez natječaja u osnovnu školu na radno mjesto stručne suradnice pedagoginje također na neodređeno puno radno vrijeme iako u srednjoj školi ne obavlja poslove stručne suradnice?

Prema članku 107. stavku 11. podstavku 4. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi („Narodne novine” broj 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 16/12, 86/12, 94/13, 136/14, 152/14, 7/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22, 156/23), iznimno je moguće zasnivanje radnog odnosa bez natječaja: na zahtjev radnika zaposlenog u školskoj ustanovi na neodređeno vrijeme, premještanjem u drugu školsku ustanovu, na temelju sporazuma ravnatelja školskih ustanova. Navedena nova odredba u članku 107. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (od prosinca 2023. godine) o mogućnosti premještanja radnika zaposlenog na neodređeno vrijeme, na temelju sporazuma ravnatelja školskih ustanova, ne sadrži ograničenje vezano za obavljanje poslova koje radnik obavlja u jednoj školskoj ustanovi kao preduvjet za premještanje u drugu školsku ustanovu. Potrebno je da je zaposlen na neodređeno vrijeme i da ispunjava uvjete radnog mjesta na koje se premješta. Na temelju zahtjeva magistre engleskog jezika i pedagogije, ravnatelj/ica osnovne škole i ravnatelj/ica srednje škole nakon prethodne suglasnosti školskih odbora obiju škola sklapaju sporazum o premještanju. Na temelju sporazuma o premještanju ravnatelj/ica osnovne škole sklopit će ugovor o radu za rad na radnom mjestu stručne suradnice pedagoginje.

Nakon odlaska u mirovinu kuharice i dobivenog odobrenja Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih za zapošljavanje nove kuharice, škola je objavila natječaj na neodređeno vrijeme za kuharicu. Javila se samo jedna nestručna kandidatkinja. Smijemo li zaposliti kuharicu koja je otišla u mirovinu (s navršenih 65 godina života) na pola radnog vremena (20 sati tjedno), a za drugu polovicu radnog vremena zaposliti nestručnu osobu?

Prema članku 107. stavku 12. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi („Narodne novine” broj 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 16/12, 86/12, 94/13, 136/14, 152/14, 7/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22, 156/23), ako se na natječaj ne javi osoba koja ispunjava uvjete iz članka 105. ovoga Zakona za rad učitelja i nastavnika u osnovnoj i srednjoj školi, radni odnos može se zasnovati bez natječaja na određeno vrijeme do godinu dana s osobom u mirovini koja ispunjava uvjete natječaja, s mogućnošću produljenja ugovora na određeno vrijeme za dodatnih godinu dana, ali ne dulje od 67. godine života. Prema navedenoj zakonskoj odredbi samo ako se na natječaj za učitelja ili nastavnika ne javi stručna osoba, moguće je zaposliti umirovljenika koji ispunjava sve uvjete natječaja, na određeno vrijeme do godinu dana, uz mogućnost produljenja ugovora o radu za dodatnih godinu dana ali ne dulje od 67. godine života. Stoga nije moguće na radno mjesto kuharice zaposliti umirovljenicu kojoj je po sili Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi prestao radni odnos.

Ako je riječ o osnovnoj školi, prema novom članku 7a. stavku 2. Pravilnika o dopunama Pravilnika o djelokrugu rada tajnika te administrativno-tehničkim i pomoćnim poslovima koji se obavljaju u osnovnoj školi („Narodne novine” broj 71/25), osnovna škola koja ima zaposlenu jednu kuharicu u punome radnom vremenu i u kojoj se priprema više od 70 kuhanih obroka te ostvaruje pravo na veći broj izvršitelja, a ne može zaposliti kuharicu, zapošljava pomoćnog radnika/radnicu u kuhinji i blagovaonici s odgovarajućom količinom radnog vremena.

/ PSIHLOGIJA //////////////////////////////////////

NAPISALA Sanja Režek,
profesor psiholog

MOTIVACIJA ZA POSTIGNUĆEM

//////

OSOBE KOJE IMAJU VISOKO RAZVIJENU MOTIVACIJU ZA POSTIGNUĆEM, ŽELE I OČEKUJU USPJEH. AKO USPJEH IZOSTANE, OSOBA ĆE U IDUĆEM POKUŠAJU ULOŽITI VEĆI NAPOR SVE DOK NE OSTVARI ZAMIŠLJENO

Motivacija je osnovni pokretač svake aktivnosti. Definira se kao proces koji potiče čovjeka na fizičku ili mentalnu aktivnost, a djeluje iznutra jer proizlazi iz pobuda, poriva ili želja za ostvarenjem nekog cilja. Motivacija je jedna od najvažnijih komponenti u nastavnom procesu. Aktivnošću se može držati i cjelokupni obrazovni proces, odnosno učenje za koje je također potrebna konstantna motivacija i poticanje.

Jedna od najvažnijih vrsta motivacije u psihologiji obrazovanja jest motivacija za postignućem. Razne su definicije motivacija za postignućem, no sve u biti tvrde da je riječ o težnji, želji, stremljenju ili spremnosti za postizanje nekog postavljenog cilja. Osobe koje imaju visoko razvijenu motivaciju za postignućem, žele i očekuju uspjeh. Ako uspjeh izostane, osoba će u idućem pokušaju uložiti veći napor sve dok ne ostvari zamišljeno. Učitelji na razvoj ove motivacije mogu utjecati poticanjem učenikove težnje k uspjehu i usmjerenosti na učenje.

Dva su načina za ostvarenje: težnja k uspjehu i izbjegavanje neuspjeha. Neuspjeh će pozitivno utjecati na osobe koje su više usmjerene na postizanje uspjeha, dok će na one koji primarno izbjegavaju neuspjeh utjecati negativno. Pojedinci koji se vode izbjegavanjem neuspjeha radije biraju ili vrlo lagane ili vrlo teške zadatke na lakima ne će doživjeti neuspjeh, a za neuspjeh na teškima ih nitko ne će kriviti. Isto se događa i u školi, pri čemu učenici uspjeh pripisuju sebi, a neuspjeh vanjskim utjecajima. Važno je istaknuti kako učenici žele da se njihov uspjeh temelji na sposobnostima, a ne na trudu, čime bi se dokazala njihova kompetentnost jer su bez puno uloženog truda postignuli željeno. Učitelji često žele

učenike potaknuti na rad natjecanjem, pri čemu, primjerice, prvi koji točno riješi zadatak biva nagrađen. Većina će vrlo brzo prestati sudjelovati jer se vode pretpostavkom da izbjegavanjem zadane aktivnosti mogu izbjeći potencijalni neuspjeh. Natjecanje dovodi do boljih rezultata u učenju kad su zadatci jednostavni i repetitivni, stoga bi se takva motivacija učenika mogla koristiti prigodom ponavljanja i pripreme za ispite.

Danas se u nastavi sve češće koriste i digitalni sadržaji preko kojih se učenicima mogu pripremiti razni kvizovi. Aplikacija automatski zbira točne odgovore i određuje redoslijed prema brzini učenika, što na kraju kviza rezultira detaljnom statistikom za svakog učenika zasebno. Tako se učenici motiviraju, ali i vrjedniju, pri čemu nema negativnog učinka jer digitalne sadržaje doživljavaju zabavnima. Poželjna strategija usmjerena izbjegavanju osjećaja neuspjeha biva i suradničko učenje. Rad u paru ili u skupini podrazumijeva surađivanje uspješnijih i manje uspješnih učenika, pri čemu se ocjenjuje rad skupine u cjelini, a ne uspjeh pojedinaca. Tako će oni uspješniji poticati manje uspješne na rad i zalaganje, što će rezultirati obostranim zadovoljstvom. Važno je učenike naučiti kako dijeliti zadatke u manje dijelove – tako će se osposobljavati da nauče kako valja učiti, odnosno kako se organizirati u procesu učenja.

Učenicima je korisno pružiti javni uspjeh. Dobra priprema određenog zadatka uz pomoć učitelja rezultirat će uspjehom pred drugim učenicima. Na taj će način učenik povećati svoje samopouzdanje i dokazati sam sebi da može uspjeti, što je odlična motivacija za daljnje učenje.

/ ZDRAV ŽIVOT //////////////////////////////////////

NAPISAO dr. Ivo Belan

KAKO NA ZDRAV NAČIN
KONTROLIRATI SVOJU LJUTNJU

AKO JE LJUTNJA SVAKODNEVNI ČOVJEKOV PRATITELJ, MOŽDA JE VRIJEME DA SE POTRAŽI STRUČNA POMOĆ KOD PSIHOTERAPEUTA KOJI MOŽE POUČITI RAZNIM METODAMA OPUŠTANJA, POPUT JOGE, MEDITACIJE, VJEŽBE DUBOKOG DISANJA I MNOGIM DRUGIMA

Vjerovanje da je zdravo „dati si oduška” više ne vrijedi. Ispitivanja su pokazala da provala gnjeva povećava taj gnjev i produžuje ljutnju. Još više zabrinjava činjenica da iskaljivana ljutnja pojačava zdravstvene rizike, od srčanog oboljenja do moguće pojave raka. Jer, ljudi koji prigušuju bijes doživljavaju iste fizičke reakcije kao i oni koji izražavaju svoje neprijateljstvo – napetost mišića, povišenje krvnog tlaka.

Najosjetljiviji su ljudi s neprijateljskim osobnostima, kojima je pred očima samo ljutnja. Ljudi koji su kronično ljuti imaju više nego dvostruku vjerojatnost da će doživjeti srčani udar nego mirne, hladnokrvne osobe, da će imati povišen kolesterol u krvi i prekomjernu tjelesnu težinu. Ljudi tog tipa osobnosti češće obolijevaju i od drugih raznih bolesti.

Ljutnja potiče lučenje hormona stresa koji uzrokuje ubrzanje srčanog ritma i povišenje krvnog tlaka. Prekomjerna količina tih hormona može oštetiti krvne žile i srčani mišić, suziti krvne žile te ih zbog pomicanja naslaga na njihovoj stijenci začepiti u konačno izazvati srčani infarkt. Ti hormoni mogu kompromitirati i obrambeni, imunološki sustav. Oko 20 posto ljudi ima ljutitu osobnost, 20 posto je ležerno, ostatak je negdje između. Kronično ljutite osobe imaju neke zajedničke karakteristike: negativni osjećaji, agresivnost i cinizam – općenito nepovjerenje prema drugim ljudima i njihovim motivima.

Ako je razbjesniti se loše, a potihu u sebi kipjeti nije bolje, što je onda zdrava alternativa? *Upravljanje* svojim emocijama – niti ih „zakopati”, zatomiti, niti im dati oduška. Postoje programi treninga kako postupati s ljutnjom. Klasični je način uzmaknuti, odbrojiti do deset, otići u šetnju. To čovjeku daje nekoliko minuta da se smiri i ponovno stekne uvid u razvoj situacije.

Međutim, neke postojeće tehnike omogućuju da se ljutnja „preseli” iz srca u glavu – s emotivne razine na intelektualnu razinu.

Preispitati sebe. Kad god ste ljuti, stručnjaci preporučuju postaviti si četiri pitanja: Je li to nešto važno? Je li moja ljutnja odgovarajuća? Može li se situacija promijeniti? Je li vrijedno poduzimanja akcije? Takva procjena pomaže pretvoriti ljutnju u racionalno razmišljanje i tada je ljutnja pod vašom kontrolom.

Razmotriti svoje opcije. Ako se čovjek nađe u situaciji koja izaziva ljutnju, preporučljivo je da „izvaži” alternative i njihove posljedice, što čovjeka može smiriti, odvlačeći fokus s ljutnje i dajući mu novu perspektivu, novi izlaz.

Zabilježiti. Proces zapisivanja prisiljava čovjeka da organizira svoje misli, da upotrijebi svoju glavu, radije nego da je „izgubi”.

Napraviti analizu „troška i koristi”. Dobro je zapitati se „hoće li mi ljutnja donijeti bilo kakve koristi”. Svatko može pustiti da ljutnja jednostavno prođe, umjesto da je priguši u sebi. Uputno je napraviti inteligentan izbor kako se ponašati.

Nije uvijek u pitanju napad na osobnost onoga koji se ljuti. Mnoge stvari koje nas ljute kod drugih nemaju nikakve osobne veze s nama. Imajući to na umu čovjek može pretvoriti ljutnju u neutralnost ili u empatiju.

Ako je ljutnja svakodnevni čovjekov pratitelj, možda je vrijeme da se potraži stručna pomoć kod psihoterapeuta koji može poučiti raznim metodama opuštanja, poput joge, meditacije, vježbe dubokog disanja i mnogim drugima.

SREDNJA ŠKOLA „ANTUN MATIJAŠEVIĆ KARAMANEO”, VIS ŠKOLA KOJA DOISTA ŽIVOT ZNAČI

////// NAPISAO Marijan Šimeg

**BEZ SREDNJE ŠKOLE VIS BI
BIO LJETNA DESTINACIJA ZA
ODMOR TURISTA. DOKLE GOD
KVALITETOM I IZVRŠNOŠĆU
KOJU DAJEMO UČENICIMA
MOŽEMO KONKURIRATI
ŠKOLAMA NA KOPNU, NAŠA
ŠKOLA IMA ZAJAMČENU
OPSTOJNOST KOJA ČINI
TEMELJ CJELOGODIŠNJEG
ŽIVOTA NA OTOKU**

RAVNATELJ DOMAGOJ PŠENIČNJAK

Iz današnje perspektive 50 godina i nije neka dugovječnost, kada je riječ o nekoj odgojno-obrazovnoj ustanovi. Međutim, kad se sagleda širi kontekst, onda i pola stoljeća može značiti jako puno, pogotovo kad je riječ o školi koja za jedan otok doslovce znači život. A Srednja škola „Antun Matijašević Karamaneo” u Visu jedna je upravo takva, ona je žila kucavica Visa, otoka koji je početkom prošloga stoljeća imao oko 10.000 stanovnika, otoka koji su pustošile nesretne ekonomske prilike nakon Drugog svjetskog rata. Sela su tada opustjela, zatvorene su seoske škole pa su od nekadašnjih šest ostale samo osnovne škole – u Visu i Komiži – nakon kojih je trebalo otići s otoka kako bi se nastavilo školovanje.

U namjeri da zaustave eroziju stanovništva, Skupština općine Vis donijela je odluku o osnivanju srednje škole na Visu. U to doba predsjednik općine Vis bio je Miće Žitko, a predsjednik Izvršnog vijeća Andrija Šimić. Na sastanak su pozvali profesore Vida Biličića, Franu Repanića i Joška Božanića te je pokrenut proces osnivanja škole. Škola je osnovana i počela s radom 14. rujna 1975. godine pod nazivom Opća srednja škola, pružala je dvogodišnje obrazovanje općeg usmjerenja, a sjedište joj je bilo u zgradi tadašnje Osnovne škole „Maršal Tito” u Visu. Prvi v.d. ravnatelja bio je Frane Repanić. Nakon završene dvije godine učenici su bili primorani nastaviti školovanje u

drugim srednjoškolskim centrima, uglavnom u Splitu. Već 1981. godine škola je promijenila naziv u Centar za odgoj i usmjereno obrazovanje „Vis”, a njegovo završavanje omogućavalo je stjecanje srednje stručne spreme.

Ime koje danas nosi škola je dobila na prijedlog don Andrije Vojka Mardešića, viškog svećenika koji je cijelog života marljivo radio na očuvanju baštine. Bio je i vanjski suradnik škole u kojoj je cijelo desetljeće predavao latinski jezik. Upravo on je iz zaborava izvuкао ime, lik i djelo Antuna Matijaševića Karamanea (1658. – 1721.), viškog svećenika, doktora crkvenog i građanskog prava, povjesničara i književnika koji je itekako zaslužan za procvat školstva na Visu. Karamaneo je dobio mjesto koje u povijesti otoka i zaslužuje. Od 12. studenoga 1992. godine škola nosi ime Srednja škola „Antun Matijašević Karamaneo”.

Tijekom svog postojanja škola je mijenjala zanimanja i struke prema potrebama otoka i željama samih učenika i njihovih roditelja, pa su se u njoj mladi obrazovali za zanimanja kuhar, konobar, servir, pomoćni kuhinjski radnik, prodavač, komercijalist, ekonomist, turističko-hotelijski komercijalist, hotelijersko-turistički tehničar, poljoprivredni tehničar, automehaničar, vodoinstalatler i plinoinstalatler, elektromehaničar, elektromonter, elektroinstalater, brodomehaničar. A tu je i opća gimnazija.

Od svog osnutka do 2019. godine škola nije imala vlastiti prostor nego je bila podstanar u zgradi Osnovne škole „Vis“, a nekoliko je godina, od 1994. do 2000. godine, imala je i područni odjel u Komiži u kojem su se obrazovali kuhari i konobari. Nastava se održavala u dvije smjene, što je otežavalo rad objema školama. A onda je 2019. godine škola dobila na korištenje prostor bivšeg Doma JNA u kojem je i danas, u lijepo uređenoj i dobro opremljenoj zgradi u kojoj je konačno omogućen rad u jednoj smjeni.

To je u najkraćim crtama presjek polustoljetnog života i rada škole koji je Srednja škola svečano obilježila 19. rujna. U Hrvatskom domu okupile su se generacije bivših učenika i djelatnika škole, bili su tu gotovo svi bivši ravnatelji i ravnateljice, gradonačelnici Visa i Komiže, pa i Momir Karin, ravnatelj Uprave za potporu i unaprjeđenje sustava odgoja i obrazovanja u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i mladih. U svojim kratkim govorima prisjećali su se razdoblja u kojemu su radili u školi, a sve se nastavilo u prostorima škole prigodnim programom i domjenkom u čijoj su pripremi sudjelovali ne samo budući kuhari nego i svi učenici i djelatnici škole.

Ravnatelj Domagoj Pšeničnjak ponosno ističe činjenicu da škola sudjeluje u svim manifestacijama koje se održavaju na Visu.

S jedne strane pomažemo otoku, a s druge strane to je prilika da učenici obavljaju stručnu praksu, jer ne možemo računati na hotele i ugostiteljske objekte budući da Vis turistički živi samo tijekom ljetnih mjeseci. Tijekom ljeta učenicima je teško naći praksu jer ugostitelji nemaju vremena posvetiti im se kad je turistička sezona u punom jeku. Zato sudjelujemo u svim događanjima na otoku, učenici pripremaju hranu, poslužuju i hranu i piće. To nam je i dobra vježba za modularnu nastavu s kojom smo krenuli ove nastavne godine.

Imamo malo učenika, jer nam završeni osmaši dolaze iz viške i komiške osnovne škole, pa i zato želimo na sve njih računati u bilo kojem trenutku, bez obzira o kojoj se manifestaciji ili događaju na otoku radi.

Imamo veliku podršku i od Splitsko-dalmatinske županije i od gradova Visa i Komiže i od resornog ministarstva jer smo mjesto od posebnog državnog interesa pa možemo oformiti i razredne odjele s manje od sedam učenika kako bismo mogli zadržati i gimnazijalce, i hotelijersko-turističke tehničare, i turističko-hotelijerskog komercijalista, a i kuhare u trogodišnjem programu. Ne možemo si dopustiti luksuz da otvorimo samo jedan od tih smjerova jer onda nikada ne bismo mogli zadovoljiti potrebe i afinitete naših učenika. Osim toga, moramo ići i ususret roditeljima, jer mnogi od njih nemaju financijske mogućnosti poslati svoje dijete na školovanje u Split ili u neki drugi grad, već ta djeca moraju ostati na Visu. Puno je ograničavajućih elemenata, ali promišljenom upisnom politikom uspijevamo zadovoljiti interese i potrebe učenika i zadržati ih na otoku te im pružiti kvalitetno srednjoškolsko obrazovanje – objašnjava ravnatelj.

Kao mala škola ne možemo si priuštiti puno putovanja, ali naši su učenici uključeni u brojne Erasmus projekte pa im to omogućava da izađu iz županije i otputuju u inozemstvo. Često imamo puno više i zahtjeva za partnerstva i poziva za sudjelovanje u takvim međunarodnim projektima nego što imamo učenika koji bi se u njih mogli uključiti. Zato moramo birati projekte u koje ćemo se uključiti i paziti da nam nastava ne trpi zbog takvog angažmana dijela učenika i njihovih nastavnika. Gimnazijski razredi također su nam mali, ali u posljednjih nekoliko godina naši su učenici osvojili Oskara znanja pa smo imali državnog prvaka iz biologije te visokoplasiranog učenika iz matema-

tike. I sve to u populaciji od šest ili osam gimnazijalaca.

Svake godine u studenome i u svibnju posjećujem osnovne škole u Visu i Komiži, razgovaram s učenicima, roditeljima da saznam što ih zanima, koji su im afiniteti pa smo ove godine upisali čisto gimnazijsko odjeljenje i kombinirano odjeljenje tehničara za ugostiteljstvo i tehničara turističke destinacije koji su u novom sustavu modularne nastave pandan dosadašnjim kurikulumima za hotelijersko-turističke tehničare i turističko-hotelijerske komercijaliste.

Veseli nas spoznaja da se demografska situacija na Visu popravlja pa su ove jeseni u osnovnoj školi nakon više desetljeća upisana čak dva razredna odjela prvšača, što će se s vremenom reflektirati i na srednju školu. Na otoku je stalno borba za svako dijete, za svakog učenika. Istina, prije petnaestak godina bila je stvar prestiža da roditelji svoje dijete pošalju u srednju školu u Split ili negdje drugdje, ali vremena su se promijenila i sad si gotovo nitko ne želi niti može priuštiti takav luksuz, a mi kvalitetom obrazovanja konkuriramo bilo kojoj školi i djeca mogu na Visu steći dobro srednjoškolsko obrazovanje – opisuje ravnatelj Pšeničnjak te dodaje:

– Namjerno smo spustili bodovni prag za upis u gimnaziju, jer vjerujemo da i učenik s vrlo dobrim uspjehom iz osnovne škole može biti uspješan u gimnaziji i da mu škola može otvoriti perspektivu i motivirati ga i usmjeravati u kvalitetne programe. Nastava je gotovo u potpunosti stručno pokrivena i to su sve nastavnici s otoka, jedino profesor latinskog putuje iz Splita, ali to je jedan dan u tjednu i s time nema problema. Nedostaje nam pedagog kojega možemo zaposliti na pola radnog vremena, ali s pola plaće nitko ne može živjeti kao podstanar na otoku. Zato preferiramo ljude s otoka koji žele raditi. Trenutačno je petero nastavnika u školi koji su naši bivši učenici i to je dokaz da se mladi ljudi žele zadržati na otoku – ističe ravnatelj Pšeničnjak.

Nastavnica ugostiteljskog posluživanja Darka Marić kaže kako učenje temeljeno na radu provode već godinama.

– Ono što se sad zove modularna nastava mi smo primjenjivali davno prije tako da nemamo problema. Dobar dio i nastave i praktičnog rada izvodimo na terenu, jer učenici najviše nauče kad praktično rade na domjenku ili nekom događanju za koje kuhari pripreme hranu, pa je onda i poslužuju. Najvažniji su nam ishodi učenja i svaki nastavnik može procijeniti što je najvažnije u određenom trenutku pa će se prema tome prilagoditi i raspored sati za određeni modul u čiju će se realizaciju uključiti i još nekoliko nastavnika. Recimo, kuhari moraju svladati zaštitu na radu kako bi mogli uopće ući u kuhinju i do sada se to izučavalo u prve dvije godine, a sad smo to stavili u tri rujanska tjedna kako bi od listopada mogli biti aktivno uključeni u sve praktične oblike nastave.

Mali nas razredi hendikepiraju kad treba ići na natjecanja. Proljetos sam jedva nagovorila učenicu da ide na natjecanje iz kuharstva, a na kraju je bila druga u županiji. Nakon toga je pobijedila na World Skillsu u Zagrebu i to je silan uspjeh jer ona je jedan od četiri učenika u programu kuharstva.

Problem nam predstavlja i vrlo mala dotacija po učeniku za nabavu materijala za učenje temeljeno na radu, jer se s 12 eura mjesečno ne može gotovo ništa napraviti. Zato nastojimo pripremati marende odnosno obroke u školi koji nikad ne smiju biti skuplji od dva eura pa od prikupljenog novca nabavljamo nove namirnice i pripravljamo za učenike zdrave obroke, obnavljamo resurse. Višestruka je korist od svega, jer učenici se zdravo hrane, a usput učenje temeljeno na radu odrade ne samo kuhari nego i ostali

koji naplaćuju marendu te preko posebne aplikacije vode stanje skladišta hrane. I sve je vezano za struku za koju se obrazuju – opisu-je Darka Marić.

Emilija Jončić nastavnica je ekonom-ske skupine predmeta, a i dugogodišnja je voditeljica učeničke zadruge „Bravura” pa u okviru izvannastavnih aktivnosti s učenci-ma provodi projekte kojima je cilj razvijanje poduzetničkog duha kroz njegovanje otočne baštine.

– Radom zadruge negujemo, štitimo i pro-mičemo vrijednosti mediteranske prehrane kao UNESCO-ove zaštićene nematerijalne kulturne baštine. Naš je najveći projekt, na koji smo posebno ponosni, *Obo rogocu* kojim smo željeli javnosti skrenuti pozornost na rogač, tu po svemu iznimnu biljku. Izradili smo niz inovativnih prehrambenih, ukrasnih i kozmetičkih proizvoda od rogača. Postali smo partneri s Geoparkom Viški arhipelag 2021., koji je dio UNESCO-ove svjetske mreže geoparkova, a svi naši prehrambeni proizvodi nose markicu branda GEOfood – UNESCO Geoparka Vis, čime pridonosi-mo održivosti, promociji lokalne baštine i europskoj kulturnoj raznolikosti. Rezultat je našeg rada i dvojezična kuharica *Obo rogocu* – knjižica na hrvatskom i engleskom jeziku u kojoj smo predstavili povijest rogača, njego-vu uporabu i ljekovita svojstva, ali i recepte za jela s ovim dragocjenim plodom.

Sve naše proizvode redovito predstavlja-mo u školi, lokalnoj zajednici, ali i šire na sajmovima, smotrama i raznim događanjima te ih predstavljamo svijetu sudjelovanjem na međunarodnim projektima i manifestacija-ma. Projektom smo željeli spojiti tradiciju i suvremenost, približiti kulturnu i prirodnu baštinu širem krugu ljudi te istaknuti vri-jednost lokalnog nasljeđa kao važnog dijela turističke i kulturne promocije Visa.

Proveli smo i tri projekta Ministarstva turizma, među kojima je projekt „Pristu-pačni Hvar i Vis” nagrađen kao jedan od najboljih u Hrvatskoj. Sudjelujući u projektu „Financijska pismenost – Građani za 5”, u partnerstvu s Institutom za razvoj obrazo-vanja i udrugom Štedopis, pridonijeli smo jačanju građanskih kompetencija mladih te promicanju europskih vrijednosti te razvijali vještine odgovornog odlučivanja, kritičkog razmišljanja i aktivnog građanstva.

U projektima učenicima pružamo te-meljno gospodarsko i poduzetničko znanje, razvijamo njihovu kreativnost i svijest o kulturnoj baštini, jačamo osjećaj identiteta te ih potičemo da stečeno znanje koriste za turističku promidžbu otoka i tako postanu dijelom pokretačke snage gospodarskog razvoja – ističe Emilija Jončić.

Profesorica biologije i kemije Josipa Poduje od lani je i izvrsna savjetnica zahvaljujući sjajnom radu s gimnazijalcima i učenicima strukovnih zanimanja, ali i autorstvu udžbe-nika iz biologije za sedmi razred te digitalnih nastavnih sadržaja iz kemije i biologije.

– Moji učenici sudjeluju na natjecanjima iz biologije, *Opisujemo sustave* te smotri Biosi-gurnost i biozaštita. U Sarajevu 2024. godine na Međunarodnoj smotri Biosigurnost i biozaštita gimnazijalke Franka Atlia i Paula Šimunović osvojile su zlatnu medalju za istraživački rad pod naslovom „Antimikrob-na rezistencija kao prijetnja biosigurnosti”. U svibnju na Državnom natjecanju iz biologije u Poreču učenice Franka Atlia i Anamarija Klisović osvojile su drugo mjesto u kategoriji istraživačkih radova.

Voditeljica sam izvannastavne aktivnosti Mladi Hrvatskog Crvenog križa kojoj je cilj razvijati humanost, solidarnost i odgovor-nost među učenicima edukacijom o osno-vama pružanja prve pomoći i djelovanju u kriznim situacijama. Učenike se potiče na aktivno sudjelovanje u zajednici, osnaživanje njihovih komunikacijskih i timskih vještina te se pripremaju za natjecanje Mladih Hrvat-

skog Crvenog križa, ali i za stvarne životne izazove.

Koordinatorica sam projekta „SHE škole koje promiču zdravlje” u kojem škola sudje-luje od 2019. godine, a cilj je projekta izgra-đivati zaštitne faktore za zdravlje i dobrobit učenika i školskog osoblja i smanjivanje rizičnih ponašanja putem zdravstvenih tema kao što su sport i tjelesna aktivnost, zdra-va prehrana, ovisnosti, mentalno zdravlje, sigurno okruženje, higijena i oralno zdravlje.

Niz godina koordiniram različite e-Twinning projekte u kojima sudjeluju učenici naše škole i surađuju s učenicima iz škola u Hrvatskoj i iz inozemstva. Od 2024. kao am-basadorica projekta „Reconnecting Science with the Blue Society – Blue-connect 2.0” aktivno sudjelujem u promicanju i približa-vanju znanosti učenicima naše škole i široj javnosti.

Moj posao nije samo zanimanje – to je moj poziv, moja strast i moj način da pridonese-m svijetu znanjem, empatijom i inspiracijom. Volim raditi s mladima, jer u svakom učeni-ku vidim potencijal koji samo treba potaknu-ti pravim pristupom i iskrenim entuzijaz-mom – zaključuje Josipa Poduje.

– Naša se škola unatoč svim problemima – prostornim, kadrovskim i, onim najtežim, malim brojem djece – uspješno bori za svoj opstanak, toliko nužan ovom, katkad nam se čini, zaboravljenom otoku. Solidno smo opremljeni, sve učionice su klimatizirane, imamo solidnu informatičku opremu, kabi-nete kuharstva, informatike i kemije, školsku knjižnicu i sportsku dvoranu koju dijelimo s osnovnom školom. Profesori su stručno osposobljeni za predmete koje predaju, a u školi vlada radna, ali opuštena atmosfe-ra u kojoj smo mi, profesori, u tim malim razrednim zajednicama učenicima i učitelji i prijatelji.

Moja je želja da smanjimo broj učenika koji odlaze s otoka obrazovati se u smjero-vima koji su komplementarni onima koje imamo u školi. Trenutačno imamo dva najvažnija zadatka pred sobom. Ponajprije, otvaranje novih smjerova u strukovnom obrazovanju – za vodoinstalatera i električa-ra – ovisno o potrebama tržišta, jer na otoku kronično nedostaju takvi profili, a na otoku s tim kvalifikacijama odmah po završetku obrazovanja mladi mogu naći posao ili se samozaposliti. Dugoročno, najveći nam je cilj uz pomoć gradova Visa i Komiže otvoriti učenički dom u koji bih volio privući uče-nike iz udaljenih, kontinentalnih županija. Vidim to kao dvostruku dobit, jer bi škola imala više učenika, a dio tih mladih zasigur-no će ostati na Visu, pokrenuti vlastiti posao, zasnovati obitelj i udahnuti Visu novi život. Ako se ta vizija ostvari, bila bi to najuspješni-ja demografska mjera za našu malu sredinu. Mi moramo poticati doseljavanje mladih na otok, a škola to najbolje može učiniti. U gradu Visu postoji zgrada koju se može obnoviti i prenamijeniti za učenički dom pa se nadamo da će Vis i Komiža učiniti sve da nam pomognu da se ostvari naša ideja o otvaranju učeničkog doma.

Koristimo benefit koji imamo zbog statusa škole odnosno Visa kao mjesta od poseb-nog državnog interesa pa upisujući učenike u naše programe mi spašavamo ne samo obitelji koje financijski ne bi mogle podnijeti odlazak djeteta u Split ili negdje drugdje da pohađa srednju školu, nego tako spašavamo i otok od prijevremenog i prisilnog iseljavanja. Bez srednje škole Vis bi bio ljetna destinacija za odmor turista. Ako naša djeca odlaze s otoka i ne vrate se na Vis kad završe obrazo-vanje, naš će otok biti osuđen na stagnaciju i laganu propast. Dokle god kvalitetom i izvrsnošću koju dajemo učenicima možemo konkurirati školama na kopnu, Srednja škola ima zajamčenu opstojnost koja čini temelj cjelogodišnjeg života na otoku – zaključuje ravnatelj Domagoj Pšeničnjak.

OSOBN KARTA ŠKOLE

Broj učenika: 45	Rad u jednoj smjeni
Broj razrednih odjela: 10 (od toga 2 kombinirana)	Ponos škole: sudjelovanje u Erasmus+ projektima od 2016. godine, uz akreditaciju od 2023. godine, rad učeničke zadruge „Bravura”, sudjelovanje u životu lokalne zajednice
Broj djelatnika: 28	
Broj mentora: 1	
Broj izvrsnih savjetnika: 1	
Školska kuhinja: da	
Sportska dvorana: koristimo gradsku dvoranu Šime Poduje	

IZJAVA ZAGREBAČKE NADBISKUPIJE O POSTUPCIMA KOJIMA GRAD ZAGREB U OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE NAMJERAVA UVESTI ZDRAVSTVENI ODGOJ I OBRAZOVANJE

VAŽNOST ZDRAVSTVENOGA ODGOJA ZA RAZVOJ SVAKOGA DJETETA

Zagrebačka nadbiskupija uputila je u ponedjeljak 29. rujna, na blagdan svetih arkandela Mihaela, Gabriela i Rafaela, kao doprinos javnoj raspravi, izjavu o mogućem uvođenju predmeta Zdravstveni odgoj i obrazovanje u zagrebačke osnovne i srednje škole. Izjavu Zagrebačke nadbiskupije prenosimo u cijelosti

U hrvatskome javnom prostoru u posljednje se vrijeme razvila rasprava glede mogućega uvođenja zdravstvenoga odgoja u osnovne i srednje škole u gradu Zagrebu.

Na adrese osnovnih i srednjih škola 15. rujna 2025. godine upućen je dopis Gradskog ureda za obrazovanje, sport i mlade Grada Zagreba, u kojem se među ostalim navodi da je Grad, „uvažavajući suvremene spoznaje i istraživanja o važnosti osnaženja podrške zdravlju i dobrobiti djece osnovao stručno Povjerenstvo za zdravstveni odgoj i obrazovanje u osnovnim i srednjim školama”. Zadaća je Povjerenstva da tijekom ove školske godine radi „na razvoju kurikuluma koji će uključivati teme mentalnoga zdravlja, zdravih stilova života, prevencije ovisnosti te spolnoga i reproduktivnoga zdravlja”.

Prema do sada javno dostupnim vijestima taj bi se predmet ostvarivao u okviru izvannastavnih aktivnosti. Govori se da je predviđeno slobodno uključivanje škola i slobodan izbor sudjelovanja učenika, uz suglasnost roditelja, a pretpostavlja se i praćenje pilot-provedbe kurikuluma. Nakon vrjednovanja, taj bi se program uveo u sve osnovne i srednje škole grada Zagreba.

RABE SE METODE SKRIVANJA STVARNIH NAMJERA

Prije bilo kakvoga drugog osvrta, osjećamo dužnost istaknuti sljedeće tri napomene kao premise:

a) Glede pitanja školskoga predmeta povezanoga sa zdravstvenim odgojem i obrazovanjem podsjećamo da je 8. veljače 2007. Komisija „Iustitia et pax” Hrvatske biskupske konferencije objavila Izjavu o Programu zdravstvenog odgoja i obrazovanja koju preporučujemo za čitanje u povezanosti s ovom našom Izjavom.

b) Na temelju dosadašnjih iskustava u raznim društvenim pitanjima, a posebice kada su posrijedi odgoj i obrazovanje, kao Crkva lako prepoznamo postupanje u kojemu se ispod i iza isticanja plemenitih pojmova kao što su: „dobrobit djece”, „stručnost”, „znanstvene spoznaje”, „najviši demokratski standardi”, „zdravlje”, „suvremene vrijednosti” itd., nalazi pokušaj unošenja sadržaja koji ne samo da nisu u skladu s pojmovima kojima se služi nego su s njima u snažnoj oprečnosti.

Stoga je važno biti pozoran i iznimno osjetljiv na metode koje rabe skrivanje stvarnih namjera ili su dio procesa manipulacije, redovito praćene „jezičnim inženjerstvom”.

c) U pitanjima koja se tiču odgoja djece ne smiju biti zanemareni ili izostavljeni roditelji, jer njihova je dužnost odgajati svoju djecu i oni imaju pravo i slobodu samostalno odlučivati o odgoju svoje djece (usp. čl. 64. Ustava Republike Hrvatske).

To je ujedno poziv i samim roditeljima da ne budu nezainteresirani za školske programe, nego, prema mogućnostima angažirajući

se i u Vijeću roditelja, da budu upoznati s prijedlozima i sa stvarnim namjerama onih koji nude, promiču ili snagom političke vlasti nameću odgojne i obrazovne programe. Tako je i s onima koji žele provoditi „sveobuhvatnu seksualnu edukaciju”, jer i sami primjećuju da su im istinske prepreke na tome putu upravo – roditelji. Zbog toga traže načine kojima bi, s jedne strane, skrenuli pozornost s bitnoga, a s druge strane namećanje prikazali ublaženim tonovima, smještajući željene programe u izbornost i u školske izvannastavne aktivnosti, dok je cilj zapravo obvezatnost.

Poželjno je da se u tako važnim pitanjima čuje glas svih sastavnica društva, a na nama je katolicima da se ne ustručavamo upozoriti na štetnosti koje primijetimo i da se ne bojimo podići svoj glas, u kojemu itekakvu vrijednost ima glas roditelja. Ponekad izgleda da sve ovisi o političkoj većini i da se protiv nje ne može puno učiniti, ali bi bio težak propust da ne očitujemo svoj stav glede nečega što se tiče općega dobra, dobra hrvatskoga društva u sadašnjosti i budućnosti.

Da ne bi bilo načelnih nesporazuma, ističemo važnost zdravstvenoga odgoja za razvoj svakoga djeteta. Upravo radi toga potičemo vjernike da ne prihvate unošenje ideoloških odrednica, osobito iz „rodne ideologije”, neprimjerenih zdravstvenomu odgoju i protivnih ne samo kršćanskim nego i općeljudskim

vrjednotama. Dakle, sada nije dovoljno reći da katolička djeca neće upisivati takav predmet, nego nam je dužnost istaknuti nekoliko bitnih točaka, zbog kojih je nedopustivo da predmet s pogubnom ideologijskom podlogom bude dio školskoga sustava.

ZAŠTO JE NEDOPUSTIVO

Zaustavimo se kratko na nekoliko bitnih točaka.

a) Predloženi „zdravstveni odgoj”, kako je najavljeno, uključivao bi tematsko područje spolnoga i reproduktivnoga zdravlja. Spolnost je sastavni dio razvoja svakoga čovjeka i njegova odgoja. Kurikulum zdravstvenoga odgoja nije i ne može biti proturječna alternativa drugim kurikulumima te mora uključivati i učenike vjernike svih vjerskih zajednica.

Sadržaji zdravstvenoga odgoja u Hrvatskoj su uvedeni još u školskoj godini 2012./2013. u sve osnovne i srednje škole kao *obvezni dio kurikulumuma*, ali ne kao zaseban predmet, već se provodi s pomoću: sata razrednika, predmet biologije, tjelesne i zdravstvene kulture te raznih školskih projekata.

b) Smatramo nedopustivim da zdravstveni odgoj bude *privatiziran i ideološki profiliran*, jer je iznimno važan u odgoju svake osobe. Njegovo izdvajanje u zasebnu nastavnu cjelinu također može biti dragocjeno i korisno, no upravo zbog njegove važnosti za osobni razvoj pojedinca ne smije biti dio nejasnih eksperimenata te je nužno da bude dobro promišljen i uistinu stručno izrađen prema jasnim kriterijima.

Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi za donošenje predmetnoga kurikulumuma predviđena je mjerodavnost resornoga ministra koji je 2019. i donio *Odluku o donošenju kurikulumuma za međupredmetnu temu Zdravlje za osnovne škole i srednje škole u Republici Hrvatskoj* (NN 10/19).

Tomu unatoč, 2024. godine izrađen je i u provedbi je *Okvirni kurikulum za provedbu izvannastavne aktivnosti Zdravstveni odgoj i obrazovanje* Grada Rijeke. Razvidno je da se putem njega osnovnoškolskoj djeci kao dio školskog programa prenosi znanstveno neutemeljena definicija rodnoga identiteta kao zbira brojnih identiteta neovisnih o spolu te ih se usmjerava na odabire u sferi spolnosti koji zanemaruju odgovoran razvoj djece i mladih. Time je kurikulum zdravstvenog odgoja „ideološki privatiziran”, odstupajući i od smjernica zadanih nacionalnim kurikulumom. Takav kurikulum suprotan je uvjerenjima, etičkim i moralnim načelima velikoga broja roditelja, ali i načelu neutralnosti i javne vlasti i javnih škola koje predmnijeva jednak pristup svim građanima, a ne njihovo isključivanje.

c) Nije ostalo neprimijećeno da i sadašnji sadržaji koji se tiču zdravstvenoga odgoja (od 2013. godine) ozbiljno zanemaruju identitet koji je dijete usvojilo u prvim godinama svoga života u obitelji, pritom osobito misleći na spolnu zadanost i određenost.

Pod krinkom pristupa nazvanoga „inkluzivnost” (uključivost), uljepšavajući ga pojmom „otvorenosti”, zapravo se gradi podloga za zbunjivanje djeteta, onemogućujući zdrav psihološki, moralni, socijalni i svekoliki duhovni nastavak njegova razvoja i sazrijevanja. Umjesto služenja dobru, najčešće se perfidno, sasvim neprimjereno i neodgovorno, ulazi u intimu djece u dobi kada nije teško posijati sjeme nejasnoća koje ne pridonose odgajanju nego su pokušaji preodgoja djece, dovodeći do narušavanja identiteta i do ozbiljnoga ugrožavanja zdravlja djece i mladih. To se ne odnosi samo na prepoznavanje i prihvaćanje vlastitoga spolnog identiteta i života u skladu s njime, nego i na odgovorno seksualno ponašanje kod mladih.

d) Pravo na slobodu misli i izražavanja vjere temeljno je *razvojno pravo djeteta* (*Konvencija o pravima djeteta*) koje mu mora biti zajamčeno tijekom cijeloga obrazovnog procesa.

OSNAŽIVATI PRAVA RODITELJA

Stoga zdravstveni odgoj mora počivati na integralnome antropološkom pristupu i objektivnim znanstvenim temeljima, a ne na društvenim konstruktima koji isključuju konstitutivne odrednice ljudske osobnosti. Spolni odgoj u tako osjetljivoj fazi kognitivnoga razvoja djece mora biti usredotočen na antropološku utemeljenost i gradnju, a ne na antropološku razgradnju, na smislenu orijentaciju, a ne na dezorijentaciju. Cjeloviti antropološki pristup ne isključuje kršćansku antropologiju, a ona pripada vjerskoj opredijeljenosti većine hrvatskih građana.

Škole jesu i moraju biti mjesta ozbiljenja, izražaja i prenošenja kulture dijaloga. Stoga je svekolika javna i politička vlast, upravo u ime društvenog pluralizma, pozvana biti jamcem obiteljima vjernika u poštivanju vjerskih sloboda, kako bi im djeca imala odgoj primjeren, a ne protivan njihovim moralnim i vjerskim načelima. Iz tih je razloga nužno da stručnjaci različitih profila, ali i roditelji i vjernici budu izravno zastupljeni, a ne isključeni u izradi kurikulumuma kakav je onaj koji se tiče zdravstvenoga odgoja. Nužno je staviti naglasak na osnaživanje obitelji u trenucima kad se i primjećuje porast nasilja među maloljetnicima.

e) Suglasnost roditelja i učenika uvelike ovisi o *obaviještenosti i jasnoći u procesu stvaranja kurikulumuma zdravstvenoga odgoja*. Roditelji imaju temeljnu i neotuđivu obvezu i pravo odgajati djecu te im pravni poredak mora osigurati stvarno pravo izbora i škole i obrazovanja (usp. čl. 14. *Konvencije o pravima djeteta*).

Javna vlast, kao zaštitnica i jamac individualnih sloboda, u provedbi distributivne pravednosti, mora osigurati sve uvjete, da bi

pojedinaac pravo izbora proveo u punoj slobodi i po svojoj savjesti.

Zbog toga je neprihvatljivo da se ideološki zahvati s očitim primjesama onoga što zovemo „jednoumljem” metodama nametanja i podmetanja unose u bitne obrazovne kurikulume koji se tiču tako osjetljivoga područje kakvo je razvoj djece i mladih.

f) Nužno je promisliti *moгу li se navedene teme važne za odgoj djece i mladih obrađivati u okviru široko definiranih izvannastavnih aktivnosti* kojima je potrebno dati konkretniji zakonski i znanstveno utemeljen okvir.

Ujedno, uzevši u obzir složenost tematike, neophodna je uređenost na nacionalnoj razini, kako je to zakonski i predviđeno (usp. čl. 27. st. 9. *Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*) uključujući pritom stručnjake s područja cijele Republike Hrvatske, uz nužno uvažavanje kršćanske antropologije.

Ljudsko je dostojanstvo nepovredivo i ne smije biti podložno nedopustivim pritiscima bilo koje moći i ideologije, osobito ne putem obrazovnih kurikulumuma.

VAŽNE TEME RAZRAĐIVATI NA NACIONALNOJ RAZINI

Škole ispunjaju svoje poslanje i smisao ako se razvijaju kao *ozračja susreta, razvoja kulture dijaloga, prihvaćanja i zajedništva*, a ne podjela. Ističemo stoga činjenicu da se kurikulum zdravstvenoga odgoja ne smije prepuštati ideološkim zahvatima, razornima za hrvatsko društvo i državu, niti se smije privatizirati i koristiti kao sredstvo moći javne vlasti.

Ujedno pozivamo mjerodavne da se ovako važne teme, koje ne smiju isključivati vjernike, razrađuju na nacionalnoj razini te da svojim sadržajem osiguraju pravo na vjersku slobodu svih učenika vjernika i njihovih roditelja, jer je pravo na slobodu vjere temeljno razvojno pravo svakoga djeteta.

Na kraju podsjećamo na nedavne riječi *pape Lava XIV.* koje je izrekao 16. svibnja u svome obraćanju Diplomatskom zboru akreditiranom pri Svetoj Stolici: „Sa svoje strane, Crkva se nikada ne može odreći iznošenja istine o čovjeku i svijetu, posežući, kada je to potrebno, i za otvorenim govorom bez uvijanja koji može izazvati poneko početno nerazumijevanje. Međutim, istina nikada nije odvojena od ljubavi, koja u svome korijenu uvijek ima brigu za život i za dobro svakoga muškarca i žene. Uostalom, gledajući kršćanski, istina nije potvrda apstraktnih i neutjelovljenih načela, nego susret sa samom osobom Isusa Krista koji živi u zajednici vjernika.” (TUZGN)

NAŠA SVAKIDAŠNJICA

DAN STARIJIH OSOBA

//////

NAPISALA
Marija Drobniak Posavec

Listopad je veseli mjesec, ima u njemu dana kada se prisjećamo mnogo čega važnog, što nas svakako mora potaknuti da tome posvetimo barem malo pažnje i svojeg dragocjenog vremena. Nisam sigurna da ste se baš naročito potrudili slaviti i čestitati starijim osobama u ovome danu, jer i ove školske godine, kao obično na početku, ima previše posla. Osobito je „gusto“ u mnogim stručnim školama kad nije nitko siguran kako će se izaći na kraj sa svim novostima, koje su mnogima nepoznate, a očekuje se od svih da bude u školama puno odlikaša.

Stari i mladi obično imaju mnogo suprotnih mišljenja i viđenja, jedni s drugima dolaze lako u sukobe, pa je ideja da se barem jednom godišnje obilježi dan kada se može postići nešto zajedničko, što čovjeku olakšava svakodnevnu borbu za život

Tko bi se u toj gužvi još imao vremena baviti starijima i slaviti Dan starih, njima je svima ionako već previše njihovih starih dana. Stari i mladi obično imaju mnogo suprotnih mišljenja i viđenja, jedni s drugima dolaze lako u sukobe, pa je ideja da se barem jednom godišnje obilježi dan kada se može postići nešto zajedničko, što čovjeku olakšava svakodnevnu borbu za život.

Današnje vrijeme s jedne strane pruža ljudskom rodu mnogo olakšica, koje su ipak priskrbili oni stari i omogućili život znatno komotniji i pun materijalne raskoši. Ali s druge strane, prečesto se zaboravlja da sreća nikako nije samo u materijalnome dobru. Mladi, a i mnogi stari to tako brzo zaborave.

Zaneseni sjajem koji nam podmeće materijalna raskoš moderan čovjek gubi ravnotežu i ne razlikuje više što mu ustvari treba i što mu je nužno od onoga za čime čezne i grabi nemilosrdno, a ne koristi mu, iako potroši svu svoju snagu baš na to što mu ne pomogne kad mu najviše treba.

Mnoge činjenice jasno pokazuju da zaista danas ima više dušom nesretnih ljudi, a što je još teže i nesretne djece, čemu razlog uglavnom nije materijalne prirode, već je razlog to što se dijete odvoji još dok je maleno od svojih najbližih. Brže-bolje „spakira“ ga se u vrtić, vrlo brzo zaboravi kako mu rođeni tata izgleda. Javlja se u njemu svjesno i nesvjesno bunt protiv svakoga. Bilo bi zaista ljudski da dijete barem do svoje treće godine ostane uz roditelje.

Veliki problemi nastaju i u školi, osobito kad postoje velike socijalne razlike. Javljaju se grupe i ekipe koje se međusobno znatno razlikuju. Odvajaju se oni koji imaju i dobiju sve što zamisle, od onih koji često nemaju ni ono najnužnije, a to se vidi i osjeća, htjeli mi to ili ne.

Ne mogu se razvijati sretna i vesela djeca koja svakodnevno gledaju ogromne razlike u školi, u susjedstvu i svugdje gdje im je dostupno. Možda kad bi se roditelji ponekad sastajali i pokušali riješiti barem one sitne sukobe među djecom, ali toga nema. Valjalo bi osmisliti društvene aktivnosti, kojima bi se barem ponekad poticalo nekakva druženja, pa bi možda jedni druge nečim pozitivnom naučili, a uz njih bi profitirala i djeca.

Ima u nekim školama primjera gdje se učitelji organiziraju i čine zaista uzorne aktivnosti gdje se druže sa svojim učenicima i njihovim roditeljima. Tu se pokažu i lijepi rezultati i suradnja u raznim oblicima od sportskih aktivnosti do dramskih grupa.

Mnogo bi se toga moglo učiniti samo da je malo više dobre volje i podrške učiteljima u njihovim nastojanjima da pomognu ne samo roditeljima nego i njihovoj djeci da se kroz različite aktivnosti formiraju, izgrađuju zajedništvo, toleranciju, suradnju. To se mora početi s djetetom od prve lijepe riječi, pa do stara čovjeka kojem treba barem malo utjehe.

Prisjetite se da dani prolaze brzo, a lijepa riječ još brže.

OŠ OROSLAVJE

PET GODINA „MELITINA PROLJEĆA“

Manifestacija koja spaja sjećanje na prerano preminulu učiteljicu Melitu Peternel, umjetnost i dječju kreativnost putem likovnog i literarnog izričaja učenika iz cijele Hrvatske i inozemstva

U Domu kulture Oroslavje, u organizaciji Osnovne škole Oroslavje, održana je završna svečanost 5. „Melitina proljeća“, manifestacije posvećene prerano preminuloj učiteljici Meliti Peternel. Likovnim i literarnim izričajem učenika iz cijele Hrvatske i inozemstva, Melitina priča i dalje se prenosi, nadahnjuje i živi.

Središnji dio svečanosti bila je dodjela nagrada za najbolje radove pristigle na međunarodni natječaj koji svake godine okuplja veliki broj učenika i njihovih mentora. Ovogodišnja tema bila je „Proljetno čudo“, a rezultirala je s čak 784 likovna rada iz 123 škole te 97 literarnih radova iz 33 škole, uključujući i radove iz Malte.

Natječaj i sama manifestacija odvijaju se pod pokroviteljstvom Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih, Krapinsko-zagorske županije i Grada Oroslavja, koji svih pet godina vjerno podupiru ovu dirljivu priču.

Ravnatelj škole, Krešimir Hamer, otvorio je svečanost i zahvalio pokroviteljima na kontinuiranoj podršci, istaknuvši kako se „Melitino proljeće“ pretvorilo u prepoznatljivu i vrijednu manifestaciju koja njeguje stvaralaštvo i poštovanje prema učiteljskom pozivu. Gradonačelnik Oroslavja, Viktor Šimunić, posebno je naglasio emocionalnu vrijednost događanja, rekavši kako je ponosan na djelatnike škole koji s toliko predanosti i srca rade na njegovoj organizaciji.

Zamjenica župana Jasna Petek također je uputila pohvale i naglasila kako je ovo primjer u kojem se prepoznaje važnost i naslijeđe učiteljskog rada.

Stručna povjerenstva, sastavljena od učiteljica, književnica i likovnih umjetnica, imala su zahtjevan zadatak odabira najboljih među brojnim izvrsnim radovima. Svi nagrađeni učenici na poklon su dobili svoj nagrađeni rad otisnut na platnenu vrećicu – simbol Melitina proljeća od prve godine, kao trajnu uspomenu na sudjelovanje u manifestaciji.

Nagrade je uručio Melitin sin, Filip Gorupec, koji je emotivno zahvalio svima koji čuvaju uspomenu na njegovu majku. Nagrađeni učenici i mentori pristigli su iz cijele domovine. Svečanosti su nazočili i nagrađeni predstavnici Malte.

U sklopu prigodnog programa nastupili su Višnja Škudar uz klavirsku pratnju Ivice Šipeka te članica baletnog ansambla HNK Zagreb, Helena Troha, dodajući događanju notu umjetničke profinjenosti.

Na kraju svečanosti, učiteljice i autorice natječaja Renata Posavec i Suzana Sadačić istaknule su da je ostvaren cilj s kojim je „Melitino proljeće“ i pokrenuto: da se sjećanje na posebnu učiteljicu Melitu Peternel prenosi putem dječje kreativnosti i umjetnosti.

Valentina Mokrovčak

ISPRAVAK

U prošlom broju Školskih novina uz reportažu o Gimnaziji Antuna Gustava Matoša u Zaboku tehničkom greškom je objavljena OSOBNA KARTA s pogrešnim podacima pa sada objavljujemo onu autentičnu. Ispričavamo se čitateljima, a napose djelatnicima i učenicima zabočke Gimnazije.

Uredništvo

OSOBNA KARTA – GIMNAZIJA ANTUNA GUSTAVA MATOŠA ZABOK

Broj učenika: **403**

Broj razrednih odjela: **16 (8 odjela, opće gimnazije, 4 odjela jezične i 4 odjela prirodoslovno-matematičke gimnazije)**

Broj djelatnika: **53**

Poznate osobe, bivši učenici škole: **Jurica Cerovec, suosnivač i tehnički direktor Mikroblinka; dr. sc. Tatjana Pišković, Odsjek kroatistike Filozofskog fakulteta u Zagrebu; Ana Bago Tomac, fizičarka i meteorologinja; Krunoslav Fučkar, doktor znanosti iz područja kardiologije; Matija Semov, pilot Hrvatskog ratnog zrakoplovstva; Adam Končić, glumac Zagrebačkog gradskog kazališta Komedija; Mateo Videk i Mirela Videk Hranjec, glumci; Tomislav Goluban, glazbenik; Hrvoje Ivančić, povjesničar, reporter,**

dokumentarist i putopisac; Marina Zajec, doktorica znanosti iz područja kliničke kemije; Sanja Sviben, doktorica znanosti iz područja stanične biologije

Broj mentora: **3**

Broj savjetnika: **6**

Broj izvrsnih savjetnika: **4**

Školska kuhinja: **ne**

Sportska dvorana: **korisnici gradske sportske dvorane**

Broj smjena: **jutarnja smjena**

Ponos škole: **izvrsni učenici i nastavnici s kojima se izvrsno surađuje, činjenica da svake godine visok postotak maturanata upisuje prvi izbor fakulteta te povratne informacije s fakulteta koje govore u prilog našoj iznimnoj pripremi za studij**
Moto, ideja vodilja škole: **Senecina „Ne učimo za školu nego za život“**

ŠKOLSKKE KNJIŽNICE

SREDIŠTA RAZVOJA KRITIČKE INFORMACIJSKE PISMENOSTI

Školske knjižnice imaju potencijal postati strateška središta razvoja kritičkog mišljenja, digitalnih vještina i otpornosti na dezinformacije. No da bi to postale, potrebna je sustavna institucionalna podrška i dugoročno planirano ulaganje i suradnja s učiteljima

Školske knjižnice u današnjem obrazovnom sustavu više nisu tek prostori u kojima se posuđuju i pohranjuju knjige. One postaju kulturna i informacijska središta u kojima učenici uče kako tražiti, vrjednovati i odgovorno se koristiti informacijama. Upravo na to želimo upozoriti našim istraživanjem „Informacijska i kritička pismenost u školskim knjižnicama: čimbenici uspješnosti i izazovi implementacije u hrvatskom obrazovnom sustavu“, koje smo provele u školama diljem Hrvatske.

Naše istraživanje, provedeno 2025. godine, obuhvatilo je 377 školskih knjižničara, što čini gotovo trećinu svih školskih knjižnica u Hrvatskoj. Rezultati jasno pokazuju da knjižničari s duljim radnim iskustvom češće i dosljednije provode programe informacijske i kritičke pismenosti. Iskusniji kolege provode više aktivnosti, ostvaruju kvalitetniju suradnju s učiteljima i lakše integriraju informacijsko opismenjavanje u školski kurikulum. Pokazalo se da njihovo profesionalno sazrijevanje i pedagoški autoritet predstavljaju ključnu snagu održivosti ovih programa.

Onđe gdje postoji redovit i partnerski odnos između knjižničara i učitelja, programi informacijske i kritičke pismenosti provode se sustavnije i s većim učinkom. Ta suradnja ne znači samo dogovor oko rasporeda, nego zajedničko planiranje sadržaja, interdisciplinarne projekte i uključivanje učenika u istraživački rad i evaluaciju izvora. Podatci jasno pokazuju da 68 posto knjižničara surađuje s učiteljima tek povremeno, dok svega sedam posto ističe redovitu suradnju. Posebno nas zabrinjava što su početnici, s manje od pet godina staža, upravo oni koji najrjeđe surađuju s učiteljima, što upućuje na potrebu za sustavnim mentorstvom i podrškom.

„Istraživanja pokazuju da knjižničari ne mogu sami nositi teret razvoja informacijske i kritičke pismenosti. Potreban je

suradnički odnos s učiteljima, a radno iskustvo se pokazuje kao važan resurs u tom procesu.“

Iako su programi informacijske pismenosti prepoznati kao važni i korisni, suočavamo se s brojnim izazovima. Gotovo 40 posto školskih knjižnica opisano je kao slabo opremljeno, a tek devet posto raspolaže iznimno dobrom tehnologijom. Knjižničari najčešće ističu manjak digitalnih resursa, ograničene mogućnosti stručnog usavršavanja i nedovoljnu uključenost učitelja.

„Tehnološki resursi nisu luksuz, već nužnost. Bez ravnomjernog ulaganja u opremu i edukaciju teško je očekivati da će školske knjižnice u potpunosti ispuniti svoju obrazovnu misiju.“

Podatci dobiveni istraživanjem prate i međunarodne trendove. Teorijski okvir metaliteracije, koji nadograđuje tradicionalnu informacijsku pismenost digitalnim, medijskim i refleksivnim dimenzijama, potvrđuje važnost knjižničara kao aktivnih sudionika obrazovnog procesa, a ne samo čuvara građe.

Školske knjižnice imaju potencijal postati strateška središta razvoja kritičkog mišljenja, digitalnih vještina i otpornosti na dezinformacije. No da bi to postale, potrebna je sustavna institucionalna podrška i dugoročno planirano ulaganje i suradnja s učiteljima. Na temelju rezultata predložimo nekoliko mjera: uspostavu sustava mentorstva kojim bi iskusniji knjižničari pomagali mladima, jačanje stručnog razvoja u području digitalnih kompetencija te ravnomjerno ulaganje u tehnološku infrastrukturu škola. Time bismo stvorili uvjete za sustavnu i održivu provedbu programa informacijske i kritičke pismenosti. Ako želimo obrazovni sustav koji priprema učenike za izazove društva znanja 21. stoljeća, školske knjižnice moraju zauzeti mjesto u njegovu središtu.

Tatjana Šijaković Katarinček i Gabriela Golubić

KRIŽEVCI • SREDNJA ŠKOLA „IVAN SELJANEC“

VELIKI MALI LJUDI

Europski školski sportski dan obilježen je druženjem i povezivanjem učenika različitih sposobnosti i mogućnosti – učenika s teškoćama u razvoju iz Centra za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju Križevci i učenika srednje škole. Odigrali su združenu odbojku, povezali se i upoznali uz igru te osnažili vršnjačku suradnju

Europski tjedan sporta inicijativa je Europske komisije za promicanje sporta i tjelesne aktivnosti diljem Europe koja se ove godine održala po jedanaesti put. Ministarstvo turizma i sporta, kao nacionalno koordinacijsko tijelo projekta, pod sloganom #BeActive redovito potiče javnost da bude aktivna, ne samo tijekom tog tjedna nego i cijele godine. U sklopu Europskog tjedna sporta održao se Europski školski sportski dan čiji je glavni cilj promocija tjelesne aktivnosti i zdravlja među učenicima. Taj se dan obilježava kao slavljenje tjelesnog odgoja i sporta u čemu sudjeluju deseci tisuća mladih iz stotina osnovnih i srednjih škola, koje sudjeluju u aktivnostima, izabranim od pojedine škole i nastavnika tjelesne i zdravstvene kulture. Glavni je cilj ovog događaja promicanje tjelesne aktivnosti i zdravlja odnosno promicanje sporta i podizanje svijesti djece o važnosti bavljenja tjelesnim aktivnostima u funkciji očuvanja i poboljšanja zdravlja.

U našoj se školi Europski školski sportski dan obilježio združenom odbojkom. „Veliki mali ljudi“ ideja je zajedničkog druženja i povezivanja učenika različitih sposobnosti i mogućnosti učenika s teškoćama u razvoju i učenika bez teškoća koja je nastala iz dugogodišnjeg prijateljstva dvaju kolegica, nastavnica tjelesne i zdravstvene kulture Snježane i Antonije. Radi senzibilizacije sredine i razrednih odjela osmišljena je igra združene odbojke, koju su učenici srednje škole „Ivan Seljanec“ iz Križevaca organizirali za učenike s teškoćama u razvoju iz Centra za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju Križevci. Ona se igra tako da su ekipe mješovite, a članovi ekipa u jednakom omjeru i prilagođenim pravilima odbojke prema svojim mogućnostima. Cilj događanja bilo je sportsko druženje učenika srednje škole i učenika COOR-a pružanjem jednake šanse da se povežu s ostalim učenicima uz igru.

Osim odbojke, poticali smo socijalne vještine, stvaranje svijesti o važnosti bavljenja tjelesnom aktivnošću, stjecanje zdravih životnih navika, jačanje vršnjačke suradnje kao i suzbijanje diskriminacije i socijalne isključenosti djece s teškoćama. Nakon sportskog dijela, proglašena je zajednička pobjeda, a najvažniji dio bilo je slatko druženje, podjela diploma i nagradnih paketića, koje su pripremili učenici s teškoćama iz srednje škole. Na kraju ovog lijepog druženja putem povratnih informacija učenici su zaključili da je lijepo imati prijatelja i biti prijatelj, jer prijateljstvo ima važnu ulogu, i učenicima s teškoćama i onima bez njih.

Antonija Ščetarić Hrg

RIJEKA • OŠ FRAN FRANKOVIĆ

„ČISTO MORE, ZEMLJA, ZRAK, ZDRAVA HRANA – ZDRAV JE SVAK!”

Učenici i učitelji OŠ Fran Franković započeli su u lipnju cjelogodišnji projekt „Čisto more, zemlja, zrak, zdrava hrana – zdrav je svaki!”. Tijekom cijele školske godine 2025./2026. provodit će niz aktivnosti i događaja u sklopu projekta. Sredinom rujna prva aktivnost bila je obilježavanje Međunarodnog dana čišćenja obale i mora koji ima za cilj podizanje svijesti o problemu zagađenja plastičnim i drugim otpadom te poticanje na akcije čišćenja obale i mora. Povezali smo se u lipnju s tvrtkom Efektivni Mikroorganizmi originalna tehnologija Rijeka d.o.o. koja nam je donirala materijal za izradu 500 EM kugli (kompleks od oko 80 probiotika – prijateljskih mikroorganizama), koje su izradili učenici posebnog razrednog odijela, prvih, četvrtih i sedmih razreda kao i učitelji OŠ Fran Franković.

Osim bacanja kugli, učenici razredne nastave proveli su istraživanja o zaštićenim biljnim i životinjskim vrstama, zaštiti mora i obale, crtali plemenite periske, izrađivali plakate u produženom boravku, pisali ekološke poruke te sve prezentirati javnom izložbom u holu škole. Također, u suradnji s Centrom tehničke kulture Rijeka snimalo se podmorje i uzimali uzorci s morskog dna podvodnim robotom „Chasing Innovation Gladus Mini”, a ronionci Ronilačkog centra Marco Polo čistili su podmorje.

Ivona Trtanj

OŠ BROD MORAVICE

USPJEH UČENIKA NA 56. DANIMA KAJKAVSKE RIJEČI

Manifestacija učeničkog stvaralaštva koja se desetljećima održava u Zlataru dokazuje da u zavičajnoj riječi živi duh naroda i da je *kaj* most bezbrižnog djetinjstva s budućnošću u kojoj znamo tko smo

U malom gradu Hrvatskog zagorja, Zlataru, od 1970. godine održava se tradicija očuvanja kajkavske riječi, kulture i tradicije nizom događanja, a jedno je od najdugovječnijih likovna izložba *Čovjek čovjeku* na kojoj niz godina sudjeluju i učenici OŠ Brod Moravice.

Na natječaj je pristiglo 899 radova iz 54 osnovne škole, a za izložbu su odabrani, izloženi i nagrađeni radovi 89 autora iz 32 škole. Često su radovi naših učenika na tom likovnom natječaju među ponajboljima pa su tako i ove godine izabrani i na likovnu izložbu postavljeni likovni ostvaraji učenika Dannyja Mancea, Igora Račkog i Teodore Hudorovič, mentorice Dijane Arbanas.

Zbor *malih pjesnika* dio je Dana kajkavske riječi u Zlataru. Ove je godine održan 27. rujna i bilo je posebno svečano jer je nakon 11 godina obnove ponovno održan u zlatarskom domu kulture – Sokolani s čije se pozornice toplim riječima dobrodošlice domaćima i gostima obratila Gordana Valjak, ravnateljica Pučkog otvorenog učilišta dr. Jurja Žerjavića, a potom i gradonačelnica Zlatara Jasenka Auguštan Pentek. Prosudbena komisija u kojoj su bile Željka Horvat Vukelja,

Ivančica Tomorad i Božica Brkan imala je odgovoran i težak zadatak od 266 pristiglih pjesama kajkavskog govornog područja iz 51 osnovne škole izabrati njih 48 za javno izvođenje i objavu u prigodnom zborniku, što je riječima podrške naglasila i Željka Horvat Vukelja, pohvalivši pritom sve male pjesnike i njihove mentore.

Literarni rad naše učenice 6. razreda Doris Crnković jedan je od odabranih, a nakon nastupa na *Zboru malih pjesnika* Doris je nagrađena posebnom nagradom organizatora – punim ruksakom „Školske”, nakladnika koji je pokrovitelj ovog događaja. To je jako razveselilo našu Doris kojoj je ovo već druga nagrada jer je njezina pjesma nagrađena i početkom rujna u Krapini na Tjednu kajkavske kulture na kojem ju je vodila mentorica Jasna Šepac.

Čestitke od srca svim sudionicima, pobjednicima, mentorima, roditeljima, ravnateljima i organizatorima koji su svjesni da u zavičajnoj riječi živi duh naroda i da je *kaj* most bezbrižnog djetinjstva s budućnošću u kojoj znamo tko smo.

Jasna Šepac

PAZIN • OŠ VLADIMIR NAZOR

KNJIŽEVNI SUSRET

Prošlog utorka u našoj je školi održano posebno predavanje i književni susret s nagrađivanom autoricom i ilustratoricom Nenom Pavelić, u sklopu jubilarnog 10. Festivala slikovnice „Ovca u kutiji”, koji se u Pazinu održava od 30. rujna do 4. listopada 2025.

Učenici 4. c i 4. d razreda, sa svojim učiteljicama Dinkom Klarić i Livijom Žufić, imali su priliku upoznati autoricu slikovnice „Kamo ćemo večeras?”, koja je 2024. godine osvojila prestižnu nagradu „Ovca u kutiji” za najbolju hrvatsku slikovnicu. Nena Pavelić predstavila je i svoje druge naslove – *Kako biti najjači?* (2023.) i *Neočekivan posjet* (2025.) – te govorila o procesu stvaranja slikovnica, važnosti ilustracije i snazi dječje mašte.

Susret je protekao u vedrom i inspirativnom tonu, uz puno pitanja, osmijeha i razgovora o knjigama koje potiču razmišljanje i emocije. Učenici su s velikim zanimanjem sudjelovali u razgovoru i pokazali koliko slikovnica može biti važan dio njihova odrastanja.

R. I.

DUGO SELO • OSNOVNA ŠKOLA „IVAN BENKOVIĆ

UČENICI OTKRIVALI „ŽIVOTNI PUT KNJIGE”

Susret s piscem i knjigom nije samo prilika da djeca dožive knjigu iz nove perspektive, nego i važan poticaj za razvijanje čitateljskih navika i ljubavi prema knjizi

Učenici drugih razreda Osnovne škole „Ivan Benković”, u pratnji svojih učiteljica, sudjelovali su u programu „Školarci u knjižari: životni put jedne knjige”, koji zajednički organiziraju nakladnička kuća Znanje i Ministarstvo kulture i medija.

Edukativni posjet održan je u knjižari Znanja u Dugom Selu. Cilj programa bio je djeci na zanimljiv i pristupačan način približiti kako knjiga nastaje – od prvotne autorske ideje, preko uredničkog i grafičkog oblikovanja, do tiskanja i konačnog dolaska na police knjižare.

Susret je vodio Tomislav Zagoda, suvremeni hrvatski pisac, slikar, scenarist i prevoditelj. Rođen 1970. u Zagrebu, diplomirao je slikarstvo na Akademiji likovnih umjetnosti u klasi prof. Gjura Sedera. Nakon studija religijske kulture i filozofije, doktorirao je 2014. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu s disertacijom *Humor u slovenskom, bosanskohercegovačkom i hrvatskom romanu u razdoblju tranzicije*.

Kao autor istaknuo se nizom knjiga i zbirki priča, među kojima su *Balada o Buginim gaćicama* (nagrađena Nagradom „Grigor Vitez”), zbirka *Nek’ bude kaos* i roman *Škola na rubu pameti* (dobitnik Nagrade „Anto Gardaš”). Pisao je i ilustrirane biografije hrvatskih književnih klasika (*Ivana, Gustl, Fric*).

Učenicima je na živopisan i interaktivan način približio svijet knjige, potičući ih na razmišljanje i razgovor. Atmosfera je tijekom cijelog susreta bila vesela i poticajna, a učenici su aktivno sudjelovali i s velikim zanimanjem otkrivali što sve stoji iza korica knjige. Na samom kraju razgledavali su bogatu ponudu knjižare, birajući naslove koje bi rado čitali kod kuće.

Organizatori ističu da program nije samo prilika da djeca dožive knjigu iz nove perspektive, nego i važan poticaj za razvijanje čitateljskih navika i ljubavi prema knjizi. Projekt se tijekom ove godine provodi u knjižarama Znanja diljem Hrvatske, a u Dugom Selu naišao je na iznimno dobar odaziv i veliko zanimanje najmlađih čitatelja.

ZAPLEŠI I (P)OSTANI DIJETE

Projekt koji su zajednički pokrenuli Osnovna škola „Ivan Benković” i Društvo „Naša djeca” Dugo Selo osmišljen je kako bi djeca uz glazbu i ples razvijala kreativnost, samopouzdanje i empatiju

Krajem rujna Dugo Selo je ponovno živnulo održavanjem manifestacije *Stara jela z Dugog Sela*. Osim bogate gastronomske ponude i mirisa tradicionalnih jela, ove je godine program obogaćen i posebnim kulturno-umjetničkim dijelom. Na pozornici su se predstavili učenici osnovnih škola iz Dugog Sela, koji su svojim pjesmama i plesnim točkama unijeli u program vedrinu, optimizam i energiju mladosti.

Vrhunac večeri nastupio je kada im se pridružio Luka Nižetić, ambasador projekta, s kojim su zajedno izveli pjesmu *Ostani dite*. Publika je to dočekala s oduševljenjem, a dugi pljesak i povici podrške potvrdili su da je izvedba dotaknula srca svih prisutnih. Ovaj poseban trenutak bio je spoj profesionalnog glazbenika i dječjeg entuzijazma, čime je nastao jedinstven doživljaj zajedništva i radosti.

Nastup je dio projekta „Zapleši i (p)ostani dijete”, koji su zajednički pokrenuli Osnovna škola „Ivan Benković” i Društvo „Naša djeca” Dugo Selo. Projekt je proveden tijekom prošle školske godine, a osmišljen je kako bi djeca uz glazbu i ples razvijala kreativnost, samopouzdanje i empatiju. Na probama i nastupima učili su i o timskom radu, međusobnoj podršci i važnosti izražavanja emocija na sceni. Pjesma *Ostani dite* odabrana je kao lajtmotiv jer simbolizira potrebu očuvanja dječje iskrenosti i radosti u vremenu brzih promjena.

Projekt ujedno pokazuje koliko su važni suradnja škole, lokalnih udruga i kulturnih institucija te otvorenost grada prema uključivanju mladih u kulturni život. Učenici nisu samo publika, nego aktivni sudionici i nositelji događanja, čiji nastupi unose svježinu i novu energiju u zajednicu. Takvi programi jačaju osjećaj

pripadnosti, potiču društvenu povezanost i podsjećaju na vrijednost zajedničkog stvaranja.

Zahvaljujući predanom radu učitelja i mentora, podršci roditelja te suradnji s Društvom „Naša djeca”, projekt je pokazao kako se tradicija može povezati s

mladenačkom kreativnošću. Nastup na manifestaciji *Stara jela z Dugog Sela* ostat će u sjećanju kao primjer uspješne suradnje i dokaz da kulturni život Dugog Sela raste upravo zahvaljujući najmlađima.

Gabriela Golubić

DUGOROČNO USVAJANJE JEZIČNIH VJEŠTINA

KAKO UČENIKE MOTIVIRATI NA SVLADAVANJE GRAMATIKE I PRAVOPIISA

Nema mnogo onih koji su našli načina kako nezavisno složene rečenice i pravila o uporabi zareza učiniti izazovnim. Instagram, Twitter i dopisivanje kratkim porukama pravilnu uporabu rečeničnih i pravopisnih znakova pretvorili su u nametnutu obvezu, nešto na što te primoravaju profesori na nastavi jezika

Dogodilo se da nisam stigao pregledati sve slikovnice onoliko pažljivo koliko sam to želio, a jedan je moj učenik pojedine rečenice počinjao malim slovom. I nema toga trećasa koji nije zapazio takvu pogrešku (i na nju glasno uputio). U trećem razredu djeca svladavaju pisanje velikoga i maloga početnoga slova te je njima pravilno pisanje velikoga početnoga slova svježe stečeno znanje i nešto do čega drže. I tako su moji učenici shvatili da gramatika i pravopis nisu puka pravila koja treba slijediti zato što se netko sjetio da ih treba slijediti, nego su to pravila koja osiguravaju da se pozornost čitatelja ne skreće sa sadržaja na formu.

Nema mnogo onih koji su našli načina kako nezavisno složene rečenice i pravila o uporabi zareza učiniti izazovnim. Instagram, Twitter i dopisivanje kratkim porukama pravilnu uporabu rečeničnih i pravopisnih znakova pretvorili su u nametnutu obvezu, nešto na što te primoravaju profesori na nastavi jezika.

Još uvijek se sjećam nastavnih sadržaja sedmog razreda kada smo učili sastavne veznike: i, pa, te, ni, niti... Njima se i dan-danas služim kada se tijekom nesanih noći pokušavam uljuljkati u san. A i svi učiteljski nagovori kako će im poznavanje gramatike pomoći u pisanju profesionalnih elektroničkih poruka i omogućiti dobre poslove, nisu dovoljni da bi nagovorili naše učenike na zainteresirano učenje gramatike. Pa ni obećanje da će im to donijeti solidnu ocjenu na ispitu znanja, u pravilu ne uspijeva osjećaj odbojnosti i dosade pri učenju gramatike, ili, kako ju ja volim zvati, jezične algebre.

A evo o čemu je riječ: pravilna primjena gramatičkih pravila i dalje je ključna (baš kao i matematičke vještine). Moramo jasno komunicirati s drugim ljudima izbjegavajući dvoznačnosti u pisanju, a pravilna primjena jezičnoga standarda to nam i omogućuje. Međutim, koliko god ta činjenica imala svoju težinu, ni ona nije dovoljna da učenici istinski prionu učenju gramatike. Stoga se učitelj može poslužiti oruđem za koje je znanstveno dokazano da potiče učenike na učenje i povećava njihovu uključenost u nastavu, a to se sredstvo zove autentičnost.

POMOZITE UČENICIMA SPOZNATI VRIJEDNOST GRAMATIČKIH PRAVILA

Moji su učenici svojedobno intervjuirali sudionike Drugoga svjetskoga rata pa su te razgovore i dokumentirali. Složili su lijepe videozapise koje smo prikazali u mjesnom kazalištu gdje se okupila gotovo cjelokupna

IZABRALA I PRIPREMILA:
Snježana Mostarkić ■ tekst
je djelomice ureden ili
prilagođen, a do izvornika
vodi poveznica na kraju ove
napomene ■ Trevor Muir,
učitelj i autor knjiga The
Collaborative Classroom
i The Epic Classroom ■
SAD: Trevor Muir – mrežne
stranice namijenjene
dijeljenju ideja i spoznaja
vezanih uz rad u učionici ■
izvornik: trevormuir.com ■

//////

www.skolskiportal.hr

“**Pravilna primjena gramatičkih pravila i dalje je ključna (baš kao i matematičke vještine).**

- Trevor MUIR

naša lokalna zajednica. Kratki filmovi koje su učenici snimili i montirali sadržavali su i podnaslove tako da je ono što veterani govore, svatko mogao pratiti i u pisanome obliku.

No prve godine rada na projektu o veteranima propustio sam prije projekcije pregledati podnaslove u videozapisima. Bila je to pogreška. Pred stotinama očiju pojavljivala su se pogrešno napisana imena i prezimena, umjesto htio pisalo je *htjeo*, a uspio se pojaviti i pokoji *bijo*.

Na druženju nakon projekcije svi su hvalili moje učenike sa zadovoljstvom govoreći o njihovim filmovima, a zatim bi jedan za drugim dolazili k meni govoreći: „Sjajno obavljen

www.skolskiportal.hr

“**Bez obzira na izvrsnost filmova, gramatičke i pravopisne pogreške u podnaslovima privukle su glavnu pozornost svih gledatelja.**

- Trevor MUIR

posao, no, prijatelju, moraš ih naučiti pravopis i gramatiku.”

Osjećao sam se dotučeno. Bez obzira na izvrsnost kratkih filmova, gramatičke i pravopisne pogreške u podnaslovima privukle su glavnu pozornost svih gledatelja. Moji su se učenici glavom i bradom uvjerali koliko je gramatika bitna. A meni je postalo jasno da idući put kada budem radio takav projekt, moram u njega uključiti i nastavne jedinice iz jezika.

POTAKNITE UČENIKE AUTENTIČNIM ZADAĆAMA

I tako sam iduće godine u projektnu nastavu uključio gramatičke i pravopisne sadržaje naglašavajući učenicima kako će podnaslove

u njihovim filmovima vidjeti stotine osoba te stoga sintaksa i primjena pravopisnih pravila trebaju biti besprijekornima. Moj je način poučavanja gramatičkih i pravopisnih pravila ostao nepromijenjen, no učenici su bili znatno pozorniji jer su znali da će njihovo poznavanje gramatike i pravopisa izići izvan zidova naše učionice, a premašit će i trenutačni doseg ocjena otisnutih na svjedodžbama.

Kada su učenici osvjedočeni da postoji stvarna potreba za znanjem o jezičnom standardu, njihova je uključenost veća jer su i ulozi viši. Za prvi razred srednje škole predvidio sam već ustaljene nastavne sadržaje o oblicima pripovjednoga izražavanja i pisanju kratke priče. No, umjesto da dobiju zadatak pisanja kratke priče, zadaća im je bila kreirati slikovnicu koju bismo mogli pročitati učenicima razredne nastave u osnovnoj školi. Naglasio sam im potrebu pravilnoga pisanja riječi te poštivanja gramatičkih pravila jer su manja djeca vrlo pozorna i bez suzdržavanja prepoznaju pogreške.

A zatim se moja slutnja i ostvarila.

Dogodilo se da nisam stigao pregledati sve slikovnice onoliko pozorno koliko sam to želio, a jedan je moj učenik pojedine rečenice počinjao malim slovom. I nema toga trećaša koji nije zapazio takvu pogrešku (i na nju glasno uputio).

U trećem razredu djeca svladavaju pisanje velikoga i maloga početnoga slova te je njima pravilno pisanje velikoga početnoga slova na početku rečenice svježije stečeno znanje i nešto do čega drže. I tako su moji učenici shvatili da gramatika i pravopis nisu puka pravila koja treba slijediti zato što se netko sjetio da ih treba slijediti, nego su to pravila koja osiguravaju da se pozornost čitatelja ne skreće sa sadržaja na formu. Naravno da su slikovnice u kojima je na početku rečenice pisalo malo slovo, ili koje su sadržavale oblike *htjeo* ili *bijo* i dalje bile čitljive, no nisu bile izbrušene i uglađene, i zbog toga su nepotrebno odvlačile pozornost publike na ono što je trebalo ostati u podlozi, neprimjetno.

UČENJE PRAVOPISA I GRAMATIKE U OKVIRU PROJEKTNE NASTAVE

Ako učenicima isključivo govorite o vrijednostima poznavanja gramatike i pravopisa, to u pravilu nije dovoljno. Znatno je uvjerljivije kada sami spoznaju da je bitno pravilno označiti zareze i zapisati pojedine riječi te u javnoj uporabi prepoznavati standardne gramatičke oblike.

Projektna nam nastava omogućuje da se to i dogodi. Kada učitelji onomu što se uči na nastavi pridruže dodatnu vrijednost, i zanimanje učenika u pravilu poraste. To ne znači da učitelji trebaju napustiti uhodane nastavne prakse i višestruko potvrđene pripreme za nastavne sate, osobito u nastavi gramatike. Radni listovi i izravno upućivanje učenika i dalje imaju svoju snagu i postoji potreba da budu sastavni dio nastave. Međutim, uključivanje poznavanja pravopisa i gramatike u dodatne zadatke pojačat će vrijednost. Provjera pravopisnoga znanja iz užurbane predispitne pripreme prerast će u trajan rad ispunjen smislom jer im je upravo to znanje potrebno za priređivanje uspješne prezentacije.

Kada sam ih poučavao sintaksu, potražio sam ima li koji obrt ili tvrtka koja bi bila zainteresirana da učenici napišu krilatice za njezine proizvode ili usluge. Kada su učili pisanje pravopisnih i rečeničnih znakova, pisali su pisma lokalnim političarima iznoseći im svoje ideje i zahtjeve. A učenje pisanja velikoga početnoga slova i upotrebe zareza potvrdili su u podnaslovima dokumentarnih filmova koje su snimili i kreirali.

Usred svih tih projekata, i dalje često stojim pred pločom i na dobar stari način objašnjavam jezična pravila onima koji nisu oduševljeni gramatikom. Međutim, volju za radom i učenjem pokreću autentični zadatci, a nakon što se u njima okušaju, uspješniji su i u provjerama znanja.

MOTIVIRANJE UČENIKA NA ISTINSKO SUDJELOVANJE U NASTAVI

KONTROLIRANI KAOS U UČIONICI

Može biti glasnije negoli je uobičajeno, ponešto neurednije, katkad strkovito, no namjerno je tako. Učitelju je jasno da je ono što se događa put do snažnijega uključivanja učenika te dubljeg učenja

IZABRALA I PRIPREMILA:
Snježana Mostarkić ■ tekst je djelomice ureden ili prilagođen, a do izvornika vodi poveznica na kraju ove napomene ■ Trevor Muir, učitelj i autor knjiga The Collaborative Classroom i The Epic Classroom ■ SAD: Trevor Muir – mrežne stranice namijenjene dijeljenju ideja i spoznaja vezanih uz rad u učionici ■ izvornik: trevormuir.com ■

//////

Učitelj i autor Trevor Muir često govori o dodjeljivanju smisla učeničkom radu duboko osvjedočen da jedino tako može doći do učenikova snažnoga povezivanja s nastavom te istinskoga učenja. U ovom članku opisuje što podrazumijeva kada – ne samo ovdje, nego i u drugim svojim tekstovima – govori o kontroliranu kaosu.

Iako voli iskušati i prijeći granice tradicionalnoga poučavanja, nimalo ne podcjenjuje metode i pristupe nastave kakvu je osobno prošao i doživio tijekom vlastita školovanja. Stoga nerijetko spominje direktno davanje uputa i tihi rad kao metode kojima se služi kad god se pokažu potrebnima, no ne ustručava se ni napustiti one metode koje mu više ne služe.

O tome kako nastava – da bi bila djelotvorna i poticajna – ne mora nužno biti zabavna i ekstatična, govori također u mnogim tekstovima objavljenima i na stranicama Školskoga portala, primjerice u članku Učionica nije lunapark te Nije na vama da svi učenici moraju 100 posto sudjelovati – uostalom, to nije ni moguće.

Postoje trenutci kada, promatrajući razred, pomislite kako vas okružuje čisti kaos, no jasno vam je da je riječ o nadziranu kaosu. To znači da kao učiteljica ili učitelj znate prosuditi finu razliku između reda i spontanosti. Može biti glasnije negoli je uobičajeno, ponešto neurednije, katkad strkovito, no namjerno je tako.

Učitelju je jasno da je ono što se događa put do snažnijega uključivanja učenika te dubljeg učenja.

UČENJE IZ ROVOVA

Kada bih s novim srednjoškolcima (u prvome razredu) obrađivao temu Prvi svjetski rat, običavao sam doći u odori iz toga razdoblja te bih objavio da ćemo tijekom tog nastavnoga bloka voditi rovovsku bitku.

Proučili bismo nacрте i planove bitaka kako bismo više saznali o rovovima i njihovu rasporedu, a zatim bismo

okrenuli klupe i ukopali se u vlastite rovove te započeli ratovanje. Gađali bismo se kuglama od papira. Povremeno bismo zaustavili paljbu te bih im govorio o povijesnim događajima. Na kraju bismo proglasili Božićno primirje te bi učenici pisali pisma svojim obiteljima.

Nakon toga imali bismo veliku raspravu, a učenici bi na kraju pisali o svemu što su naučili i doživjeli. U anonimnim anketama Prvi svjetski rat bio je jedan od najomiljenijih nastavnih dana u školskoj godini.

ONI SE NA TOJ NASTAVI SAMO ZABAVLJAJU...

Da ste se našli u mojoj učionici u trenucima dok smo vodili zamišljenu rovovsku bitku, mogli biste pomisliti: „Oni se na toj nastavi samo zabavljaju.”

I istina je, zabavljali su se, i bilo je pomalo kaotično, no istodobno su i učili te smo gradili čvršću i međusobno povezaniju učeničku zajednicu, koja, naravno, doprinosi dubljem učenju u onim trenucima kada nemamo takve izvanredno poticajne sateve.

Misao da je tiha učionica djelotvorna učionica nije uvijek točna. Zapravo, katkad je potpuno pogrešna. Katkad je učenje neuredno. Razredne rasprave glasne. Međuučenička suradnja pomalo grozničava. Učitelji mogu biti smiješni i zabavni, a učenički se smijeh može čuti i na hodnik ispred učionice.

Katkad u učionici može biti pomalo kaotično. Ne uvijek, ali katkad može. I to se ne mora dobro odraziti na vrednovanje rada učitelja koji vodi takvu nastavu, niti u dojmovima slučajnoga prolaznika koji se zatekao u hodniku ispred učionice.

No, odrazit će se na uključenost učenika u nastavu. Ključ je u pronalaženju ravnovjesja između zadanoga reda i spontanosti.

TRADICIJA I SUVREMENOST IZLOŽBA ZIDNJAKA U ETNOGRAFSKOM MUZEJU U ZAGREBU

SA ZIDA NA ZID – OD VEZENIH DO VIRTUALNO DIJELJENIH VRIJEDNOSTI

Svrha je izložbe, osim prezentacije građe iz fundusa Etnografskog muzeja, potaknuti korisnike, posebice mladih generacija, na kritičko promišljanje složenih procesa primanja i odašiljanja vlastitih poruka, kako virtualnih tako i realnih

Izložbom „Sa zida na zid“, koja je u suradnji s Akademijom likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu i samostalnom performativnom umjetnicom Vlastom Delimar, otvorena 25. rujna u Etnografskom muzeju u Zagrebu, predstavljena je kolekcija zidnjaka unutar Zbirke platnenog posoblja Etnografskog muzeja, njihovo podrijetlo i rasprostranjenost, načini izrade, tematske i, prije svega, bogate značenjske odrednice sa željom da ovaj tradicijski predmet posluži kao polaznica u sagledavanju aktualne svakodnevne u kontekstu digitalne kulture.

IZNIMNO VRIJEDNI DOKUMENTI VREMENA

„Komparativno analizirajući tekstualno i slikovno predstavljene stavove, norme i vrijednosti, izvezene na uporabno-dekorativnim platnima koja su krasila zidove kućanstava diljem Hrvatske, ali i puno šire, dobrim dijelom cijelog 20. stoljeća, suočavamo se s vrijednostima koje zastupamo i širimo (postamo, šeramo, lajkamo, snepamo, tagiramo, komentiramo i dr.) danas, i do stotinjak godina kasnije, po virtualnim zidovima i ekranima uređaja visoke tehnologije novoga milenija“, stoji, među ostalim, u najavi izložbe.

U gradskim sredinama središnje Europe zidnjaci (zidne krpe, kuharice) postaju popularni krajem 19. stoljeća, a 20-ih i 30-ih godina prošlog stoljeća nalazimo ih i u seoskim sredinama, da bi uskoro postali općom modom. Iako su prvotno imali praktičnu ulogu – zaštitu zida od prskanja, ubrzo su im dodane i lako pamtljive poruke vezane za promociju osobne higijene, zdrave prehrane ili bontona, što osim dekorativnog jača njihov komunikacijski značaj. Kao što je vidljivo iz niza primjeraka iz fundusa

Etnografskog muzeja, prizori i poruke na zidnjacima vrlo često odražavaju stereotipnu muško-žensku podjelu uloga u patrijarhalnom domaćinstvu 20. stoljeća, bilo da je potiču, ironično je komentiraju ili joj se opiru, te su kao takvi iznimno vrijedni dokumenti vremena.

Zazivanjem prisjećanja na klasične prizore unutar kuhinjskih ambijenata – središta bliskog druženja s članovima obitelji, susjedima i gostima minulih generacija, suočavamo višeslojni fenomen zidnjaka s aktualnim globalnim praksama dijeljenja statusa na različitim društvenim mrežama i online kanalima,

pružajući platformu za međugeneracijsku razmjenu stavova i iskustava o dijeljenim vrijednostima unutar društva i zajednice.

U okolnostima suvremenoga doba, kada su nam isticanja sadržaja više ili manje skrivenog značenja nad kuhinjskim pećima tek daleko osobno ili kolektivno sjećanje, a objave na društvenim mrežama i okupljanja pa i veze na daljinu svakodnevna aktivnost koja izranja iz iste potrebe (i mode) dijeljenja vrijednosti s odabranom društvenom skupinom, svrha je izložbe, osim prezentacije građe iz fundusa Etnografskog

muzeja, potaknuti korisnike, posebice mladih generacija, na kritičko promišljanje složenih procesa primanja i odašiljanja vlastitih poruka, kako virtualnih tako i realnih.

STUDENTSKA RAZMIŠLJANJA NA TEMU

Svoje viđenje poruka na tradicijskim zidnjacima, tragom feminističke interpretacije (herstorytellinga) daje doajenka hrvatske performativne umjetnosti Vlasta Delimar, dok studenti Akademije likovnih umjetnosti pod vodstvom prof. dr. sc. Josipa Zankija, nositelja kolegija Antropologija umjetnosti u javnom prostoru, umjetničkim instalacijama i animacijama predstavljaju svoja razmišljanja na temu. Radovi su nastajali tijekom akademske godine 2024./2025., na temelju virtualne izložbe #Objavi na zidu! Ili, što jedna krpa i jedan meme imaju zajedničko? i studijskih posjeta Muzeju i Čuvaonici Etnografskog muzeja kao ishodištima inspiracije za interpretativno likovno stvaralaštvo, čime nastavljamo tradiciju dobre prakse suradnje Muzeja s gradskom zajednicom, domaćom likovnom scenom i ustanovama u visokom obrazovanju.

Izložbu prati *e-katalog* s tekstovima autorice i suradnika, eksperimentalni videociklus MUSEOcoLAB, osmišljen u suradnji s kazivačima influencerima i kreatorima sadržaja, kao i pedagoško-andragoški program za korisnike širokog profila, a usmjeren na promociju medijske pismenosti, posebno djece i mladih (prijava na: edukacija@emz.hr).

Izložba je realizirana sredstvima Gradskog ureda za kulturu i civilno društvo Grada Zagreba i Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, a ostaje otvorena do 31. prosinca 2025. godine. (ri)

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

NOVI SVEZAK HRVATSKOGA ISELJENIČKOGA ZBORNKA

Sedamdeseti svezak Hrvatskoga iseljeničkoga zbornika fokusiran je na najdinamičniju hrvatsku migrantsku zajednicu u EU, onu koja živi diljem Njemačke. Hrvati u Njemačkoj neupitno predstavljaju ogroman ljudski kapital za RH koja kreira sve atraktivnije useljeničke politike. Uspješnoj integraciji povratnika s raznih meridijana, školo-

vanih u multikulturnim sredinama domicilnih zemalja, u suvremeno hrvatsko društvo najviše pridonosi dobro poznavanje hrvatskoga jezika i kulture. Slijedom te činjenice Matičin godišnjak donosi novosti o Croaticumovim priručnicima za brže učenje jezika. Optimizam ulijeva poticajan uvodni esej našeg europarlamentarca Davora Ive Stiera, koji

dokazuje kako je za RH važno da EU nastavi s kohezijskom politikom koja će joj omogućiti brži razvoj. Sažeto, sedam tematskih cjelina – *Znaci vremena, Kroatistički obzori, Mostovi, Povjesnica, Baština, Znanost* te *Nove knjige* – donose razne studije s 25 autorskih priloga koji propituju postmodernu stvaralaštvo hrvatske dijasporu. (www.matis.hr)

ZAGREB NOVA PREMIJERA U KAZALIŠTU MALA SCENA

RAZLIČITOST OBOGAĆUJE SVIJET

„Sasvim obLična priča”, koja je premijerno izvedena u Maloj sceni
– predstava je za bebe koja će oduševiti i odrasle!

Kazalište Mala scena u Zagrebu otvorilo je novu sezonu 19. rujna 2025. premijerom predstave *Sasvim obLična priča* autorice, redateljice i producentice Buge Marije Šimić Milošev, koja je o predstavi rekla: „Predstava je namijenjena bebama i djeci od godine i pol naviše, a donosi kazališni užitek i poticaj na razmišljanje gledateljima svih dobi, uključujući i odrasle. Vizualno atraktivna, uz živu glazbu na udaraljicama, naša *Sasvim obLična* (ali ne i obična!) *priča* govori o neobičnoj ObLikici koja traži svoje mjesto pod suncem. Premda je različita od svih koji je okružuju, bezuspješno se pokušava uklopiti. Prihvativši svoju *drukčijost* shvatit će da upravo različitost obogaćuje svijet.” Predstava prati putovanje neobičnog Bića koje pokušava pronaći svoje mjesto u svijetu. Ono ima elemente mnogih drugih bića koje će sresti na svom putu, ali naše Biće nije dovoljno okruglo da ga prihvate krugovi, a niti dovoljno šiljasto da bude dio trokuta ili kvadrata.

Hoće li se pokušati zaokružiti, izbaciti ili dodati koji kut? Ili će pak s ponosom prihvatiti sebe, takvo kakvo jest? S ovim će se pitanjem susresti i suočiti naš neobični (Ob)lik. Upoznajemo u igri jednostavne i složene, dvodimenzionalne i tro-dimenzionalne stvari koje su svuda oko nas. Istodobno pratimo priču o različitosti, prihvaćanju sebe i drugih, kao i jedinstvenosti koju svi u sebi nosimo. Predstavu prati i uživo glazba na udaraljicama. Djeca će se susresti s mnogim instrumentima koje rijetko imaju priliku vidjeti, a na nekima od njih moći će i zasvirati! Ulogu ObLikice igraju u alternacijama Buga Marija Šimić Milošev, Melody Martišković i Melisa Jakupović, a glazbu uživo izvode glazbenici Filip Merčep i Rupert Čunko. Uz Bugu Mariju Šimić Milošev, autorski tim čine scenografkinja Emili Tomaić, kostimografkinja Tanja Asanović, skladatelji Borna Erceg i Filip

Prizor iz predstave *Sasvim obLična priča* u Maloj sceni

Merčep, dizajnerica plakata Ana Despot te fotograf predstave Marko Hodžić. Kostime je izradila Angela Runje. No iz Male scene najavljuju da predstava ne će biti vezana samo za scenu

Male scene nego će se izvoditi svagdje gdje je pozovu, u vrtiće, škole i drugdje u Hrvatskoj. Više informacija o tome može se pronaći na www.mala-scena.hr. (ri)

MATICA HRVATSKA ZA RUHRSKO PODRUČJE (SR NJEMAČKA)

DJEČJI LITERARNI I LIKOVNI NATJEČAJ S TEMOM – LJUBAV

Likovni natječaj organizira se 26. put, a literarni 8. put uz suradnju s Ministarstvom znanosti i obrazovanja, Hrvatskom maticom iseljenika, Državnim uredom za Hrvate izvan Republike Hrvatske te je otvoren do kraja veljače 2026. godine

Matica hrvatska za Ruhrsko područje u Njemačkoj te Ankica i Ante Karačić i ove su godine raspisali Međunarodni likovni i literarni natječaj ISERLOHN-ESSEN 2026. s temom Ljubav – prema obitelji, društvu, prirodi, domovini te pozivaju učitelje/mentore i učenike (djecu Hrvata u iseljeništvu i djecu iz Hrvatske) da se prijave. „Ljubav je univerzalni osjećaj duboke privrženosti i brige, koji obuhvaća različite aspekte života, od romantičnih odnosa do samoprihvatanja i zajedničkog razumijevanja. Ona može biti izvor snage, inspiracije a i transformacije”, stoji u objavi natječaja, koji je otvoren kraja veljače iduće godine. Likovni se natječaj organizira 26. put, a literarni 8. put uz suradnju s Ministarstvom znanosti i obrazovanja, Hrvatskom maticom iseljenika, Državnim uredom za Hrvate izvan RH. Medijski pokrovitelji su Fenix Magazin i Hrvatski glas Berlin.

Radovi za likovni natječaj šalju se na adresu: Ankica i Ante Karačić, Stormstr. 3, 58640 Iserlohn, Njemačka. Adresa elektroničke pošte: a.karacic@gmx.de. Nagrađuju se radovi u kategoriji od 1. do 4. razreda i od 5. do 8. razreda. Radovi mogu biti rađeni tehnikom kolaža, tuša, flomastera ili kombiniranom tehnikom, a prema uvjetima natječaja svaki rad na poledini treba biti ispisan velikim tiskanim slovima i mora imati sljedeće podatke: – ime i prezime – razred – država, adresa i naziv škole – e-adresa – ime i prezime mentora. Proglašenje nagrađenih likovnih radova bit će u Gradskoj galeriji Iserlohn do kraja ožujka 2026. godine. Literarne radove potrebno je slati u otvorenom Word dokumentu na e-mail adresu mh-natjecaj2026@gmx.de. Informacije o pristiglim radovima bit će objavljene nakon završetka natječaja.

Ilustracija za natječaj

Ako se rad bude slao u drugom formatu osim u otvorenom Wordu, organizatori upozoravaju da takav nažalost ne će moći ući u natječaj. Također mole da se ispod svakoga rada navede ime i prezime, razred, škola i mentor učenika. (ri)

Učenički likovni radovi s prošlogodišnjega natječaja

U NACIONALNOJ I SVEUČILIŠNOJ KNJIŽNICI U ZAGREBU PREDSTAVLJENA MONOGRAFIJA
O HRVATSKIM INKUNABULAMA U HRVATSKIM USTANOVAMA

INCUNABULA CROATICA – MOST IZMEĐU PROŠLOSTI I BUDUĆNOSTI

Incunabula Croatica veliki je nakladnički pothvat NSK-a. Knjiga sabire podatke prikupljene u okviru dugogodišnjega projekta NSK-a *Hrvatski prvotisci: popis i opis prvotisaka u hrvatskim svjetovnim i crkvenim ustanovama*, koje se temelje na istraživanjima hrvatskih inkunabulista od Ivana Kukuljevića Sakcinskoga u 19. stoljeću do Šime Jurića i fra Vatroslava Frkina u 20. stoljeću

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu u četvrtak, 25. rujna 2025., svečano je predstavljena monografija *Incunabula Croatica. Hrvatske inkunabule u hrvatskim ustanovama*, objavljena u nakladi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. To monumentalno izdanje o najstarijim hrvatskim tiskanim knjigama i njihovoj ulozi u europskome kulturnom kontekstu uredila je dr. sc. Marijana Tomić, surađujući tijekom višegodišnjega predanog rada s brojnim stručnjacima te crkvenim i svjetovnim ustanovama širom Hrvatske.

O velikoj odgovornosti NSK-a za ono što ta ustanova ima te što je dužna zaštititi i pokazati javnosti u svojem se pozdravnom govoru osvrnula glavna ravnateljica NSK-a prof. dr. sc. Ivanka Stričević, zahvalivši svima koji su otvorili vrata svojih ustanova i zbirke te onima koji su tijekom desetljeća svojim znanstvenim i stručnim radom omogućili ostvarenje ovoga projekta. Zaključila je kako je objavljivanje takve knjige nešto što može biti dobro izvorište za daljnji rad i nadahnuće mladim ljudima.

Ministrica kulture i medija RH, dr. sc. Nina Obuljen Koržinek kazala je da *Incunabula Croatica* sa svojom iscrpnom bibliografijom, znanstvenim studijama i suvremenim digitalnim dodatcima predstavlja most između prošlosti i budućnosti: „Ona omogućuje da to neprocjenjivo blago ne ostane skriveno samo u knjižničnim trezorima i muzejskim vitrinama, nego da postane dostupno svima istraživačima, studentima, ali i široj javnosti”, rekla je ministrica Obuljen Koržinek, zaključivši kako je to i snažna poruka svijetu da Hrvatska ima bogatu, vrijednu i jedinstvenu baštinu kojom pridonosi europskom i svjetskom kulturnom nasljeđu.

SVJEDOČANSTVO O VISOKOJ INTELEKTUALNOJ I KULturnoj RAZINI HRVATA

U predstavljanju same knjige, pod moderiranjem dr. sc. Marijane Tomić, sudjelovali su ravnateljica NSK-a prof. Stričević, recenzenti monografije akademik Mateo Žagar i prof. Ivana Hebrang Grgić te autori tekstova, prof. Milan Pelc i dr. Irena Galić Bešker.

U uvodnom osvrtu o hrvatskim inkunabulama, dr. sc. Tomić istaknula

je da su se Hrvati u svijet tiska uključili vrlo rano, već početkom 1470-ih godina. „Hrvatske inkunabule, a njima smatramo one koje su otisnute na hrvatskom tlu, koje su djelo hrvatskih autora ili tipografa, inkunabule na hrvatskom jeziku, kao i one u kojima su sudjelovali hrvatski prevoditelji i urednici ili koje su posvećene temama vezanima uz Hrvatsku, živo svjedoče o visokoj intelektualnoj i kulturnoj razini Hrvata u to doba, te o snažnoj uklopljenosti hrvatske kulture u europske kulturne, znanstvene i tehnološke tokove toga vremena”, rekla je dr. sc. Tomić, dodajući da se projekt u početku, od 2009. do 2011. godine, izvodio uz financiranje Nacionalne i sveučilišne knjižnice, te od 2017. do 2023. uz financiranje Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, što mu je osiguralo mogućnosti nesmetanog terenskog rada.

„Oslanjao se na rad zaslužnih prethodnika, a vodili su ga stručnjaci za staru knjigu, vrsni inkunabulisti, konzervatori, fotografi i drugi knjižničari NSK-a, i to dr. sc. Ivan Kosić, Lucija Ašler, Ivan Volarević i Tamara Štefanac. Usmjerena na osuvremenjivanje pristupa i postupaka, NSK 2011. projekt proširuje i na digitalizaciju, te pokreće projekt digitalizacije prvotisaka iz fonda Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu koji vodi Ivan Kapec iz Zbirke rukopisa i starih knjiga NSK-a”, kazala je dr. sc. Tomić, navevši da je sve to stvorilo preduvjete za izradu ove monografije u kojoj su primijenjeni suvremeni pristupi obradi hrvatske najranije tiskane baštine, pružajući uz tiskani sadržaj, putem QR kodova, pristup digitalnim preslikama velikog broja inkunabula. „Takvim

pristupom hrvatske inkunabule probile su granice monografije i omogućuju čitatelju uživanje i u listanju tiskane knjige i u pregledavanju cjelovitih digitalnih preslika dostupnih u Digitalnoj zbirci NSK-a. Tijekom projekta bile su popisivane sve inkunabule koje se čuvaju u knjižnicama u hrvatskim ustanovama. Bilo je popisano 1453 naslova, odnosno 1740 primjeraka inkunabula. Za ovu su monografiju među njima odabrane samo hrvatske inkunabule jer čine poseban biser i osobitu vrijednost u svim zbirkama inkunabula”, zaključila je dr. sc. Tomić.

SURADNICI U PROJEKTU

U nastavku je dr. sc. Tomić prikazala dvije cjeline od kojih se sastoje monografija. U prvoj su cjelini iznesene tri znanstvene studije kojima se kontekstualizira povijest hrvatskih inkunabula i

inkunabulistike u prilogu dr. sc. Tomić; prof. Milan Pelc uz bogat ilustrativni dio maestralno opisuje likovnu opremu hrvatskih inkunabula, a dr. Galić Bešker detaljno i znalački opisuje povijest zbirke inkunabula NSK-a.

Druga cjelina *Bibliografija hrvatskih inkunabula* sadrži popis i opis inkunabula koje su pohranjene u hrvatskim ustanovama, ukupno 180 primjeraka, odnosno 96 naslova hrvatskih inkunabula, od čega su četiri glagoljične i 92 latinične inkunabule, a koje su pohranjene u 40 zbirki hrvatskih crkvenih i svjetovnih ustanova. Popis inkunabula izradio je dr. Ivan Kosić tijekom terenskih obilazaka crkvenih i svjetovnih ustanova, oslanjajući se i na prethodne popise koji su bili izrađivani u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, osobito na popis koji su izrađivali Šime Jurić, dugogodišnji voditelj Zbirke stare i rijetke knjige NSK-a i fra Vatroslav Frkin.

Urednica i stručna redaktorica bibliografskih zapisa je Tamara Runjak, koja je ujedno izradila kazala prema više kriterija koja osiguravaju laku pretraživost i korištenje bibliografskog niza. Sve je to bilo vođeno vizijom i podrškom glavne ravnateljice NSK-a, prof. Stričević i uredništva monografije, među kojima uz već spomenute valja istaknuti dr. Sofiju Klarin Zadravec i Ivana Volarevića, koji su ostvarujući svoju viziju i viziju NSK-a znatno pridonijeli cjelokupnom radu na knjizi i bez kojih bi u mnogim svojim fazama ovaj rad bio neizvediv, rekla je dr. sc. Tomić, zahvalivši i grafičkoj urednici Ani Pojatina, koja je knjizi udahnila posebnu dušu, te članovima uredništva i svim ostalim suradnicima.

Nakon što se osvrnula na doprinos recenzenata akademika Žagara i prof. Hebrang Grgić, koji su pažljivim čitanjem i savjetima značajno pridonijeli kvaliteti njezina teksta, urednica dr. sc. Tomić nastavila je voditi razgovore s prof. Stričević, akademikom Žagarom, dr. Galić Bešker i prof. Hebrang Grgić, koji su okupljenu brojnu publiku, svojim informacijama, vizijama i zaključcima, još više zainteresirali za bogatstvo i ljepotu hrvatske pisane baštine.

Monografija je objavljena uz financijsku potporu Ministarstva kulture i medija, Zaklade Adris i Privredne banke Zagreb. (ri)

Predstavljanje monografije *Incunabula croatica* u NSK-u u Zagrebu

ČASOPISI

MFL

Matematičko-fizički list, br. 1/301, Zagreb, 2025./2026.

Krajem prošle školske godine navršilo se 75 godina neprekidnoga izlaženja *Matematičko-fizičkog lista*. List nastavlja svoj kontinuitet i u broju 301., za koji je Ana Smontara priredila intervju s Davidom Prelogovićem, fizičarom, zaljubljenikom u astronomiju i astrofiziku, koji živi i radi u Londonu gdje se bavi astrofizikom i kozmologijom. Autori Nato Popara, Selim Pašić i Luka Bajić s Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu imaju zanimljiv prilog *Mjerenje brzine pomoću klasičnog Dopplerovog efekta i njegova primjena u medicini*. Tu je i razgovor s Gordanom Savinom, hrvatsko-američkim matematičarom, koji je trenutno na Harvard University, u SAD-u, na postdoktorskom usavršavanju. Studentica Nika Utrobičić na PMF-u u Zagrebu, koja boravi u Austriji na Erasmusu, ima prilog *Zašto volim In varijante i bečke šnicle?* Na kraju je navedeno nekoliko zadataka o invarijantama koji će biti posebno zanimljivi natjecateljima.

Željko Hanjš i Alija Mumina-
gić imaju prilog *Što dobivamo kada promatramo nešto na drugi način?* Profesor Masaki Kashiwara dobitnik je ove godine Abelove nagrade i to je prvi put da je ta nagrada otišla u Japan. Tvrtko Tadić iz Zagreb, koji već godinama radi na Microsoft Corporation, u Redmondu, u SAD-u, a za ovaj broj pripremio je prilog *Toplinska karta u ilustraciji podataka*. U rubrici *Iz moje radionice i laboratorija*, Siniša Režek, prof. savjetnik u Osnovnoj školi Žitnjak u Zagrebu, ima novi prilog *Tajna šećerne vune*.

Uz nove zadatke i rješenja onih iz jednoga od prijašnjih brojeva imamo prilog Matka Ljulja sa 66. Državnog natjecanja iz matematike u Hrvatskoj i Borne Vukorepe s 14. Europske matematičke olimpijade za djevojke. Tu je i osvrt Bertija Erjavca *Znanost na brdu #Sci-Hill 2025*, na kojem je sudjelovalo oko šest tisuća učenika osnovnih i srednjih škola i to je postalo mjesto gdje znanost susreće budućnost. Ante Bilušić slikama na unutarnjim stranama omota i posebnim prilogom obilježio je 80 godina osnutka Više pedagoške škole u Splitu.

Prije dvadesetak godina napustio nas je hrvatski matematičar Miladen Alić, redoviti profesor i prvi predsjednik Hrvatskog matematičkog društva. Svojim znanstvenim i nastavnim radom ostavio je za sobom neizbrisiv trag te list donosi osvrt na njegov život i rad. (as)

ČASOPIS

Kolo, časopis Matice hrvatske za književnost, umjetnost i kulturu, broj 2., Zagreb, 2025.

Glavna tema drugoga ovogodišnjega broja *Kola* posvećena je pjesniku Antunu Branku Šimiću, uz 100. obljetnicu smrti. Članke posvećene Šimiću pišu Milana Vuković Runjić, Antun Lučić i Ivan Prskalo, a toj tematskoj cjelini pridodan je i izbor iz Šimićevih članaka o Matošu, Vidriću, Domjaniću, Nazoru i Krleži.

Milana Vuković Runjić naslovljuje svoj prikaz pjesnikova života i djela *Antun Branko Šimić: smrt je samo agonija cvijeća* započevši ga autobiografskim zapisom o samome sebi: „Hercegovačka brda. Još kao dijete imao sam tamnu tjeskobu kad bih gledao hercegovačka brda, ono golo kamenje koje je sraslo u brda, tek na površini odijeljeni kamenovi, veći koji stoje uvijek na istom mjestu, ili manji koji se premještaju. Nikakvih šuma, nikakvih stabala koja bi u tu mrtvu brdsku pustinju umiješala život – što je ona pokoja ljubica ili travka koja je u slučajnoj šačici zemlje, sakrita između kamenja našla mogućnost za svoj korijen? Golotinja, ova težina koja ništa ne olakšava, pustoš tvrdog kamenja otuđivala me je od sebe.” Osvrnuvši se detaljno na Šimićev *curriculum vitae* Vuković Runjić ističe kako „biografske činjenice, napuštanje škole, pokretanje brojnih književnih časopisa, žuran put od ‘matoševca’ do ‘ekspresionista’, žanrovska raznovrsnost u kritičkim, polemičkim, analitičkim tekstovima, pjesme siromasima, svjedoče o nesvakidašnjoj književnoj pojavi: poput munje ili krvavog sumraka u vrtu, potrajavao je Šimić kratko, ali dovoljno da bude zaokružen, cjelovit te unatoč mladosti – dovršen.” Jure Kaštelan, navodi Vuković Runjić, usporedit će ga s meteorom – ne bez razloga, jer za pjesnikom ostaje svjetlost, nakon kratkog životnog puta, a kad je već riječ o biografiji, nije naodmet navesti još jedan zapis Kaštelanov, koji navodi i Vuković Runjić: „Biografija svedena na činjenice i datume ne samo da malo pomaze razumijevanju njegove poezije nego upravo njezinu pojavu čini još apsurdnijom.” Umire mlad, dijeleći hercegovački kamen s premlim mu Zagrebom, završava svoj osvrt Vuković Runjić, uz riječi samoga Šimića: „Visoko iznad zemlje lebdim lagan kroza sfere.” I dodaje: „Jer Hrvatska jest zemlja pjesnika, silno bogata zemlja, u kojoj se svijest o važnosti pjesničkog identiteta svako malo gubi, na štetu svijesti o sebi. Zato ne smijemo *zgasnuti žutu lampu*.”

Antun Lučić analizirao je u svome osvrtu „središnja imenovanja u Šimićevu pjevanju” podrazumijevajući pod tim „lepezu poetskih funkcija jezika”, koja (lepeza) podrazumijeva i „pomaknuto, drukčije i usto pouzdanije upuštanje u pročitavanje ‘opomena’ iz birane izražajnosti.” Živio je Antun Branko Šimić svaku dostupnu riječ i Sveriječ, ističe Lučić, stvarao njezina lica i providao im naličja, primao je kao moćnu maticu ljudskoga trajanja u povijesti, na

UZ 100. OBLJETNICU SMRTI ANTUNA BRANKA ŠIMIĆA

duhovnoj i svjetovnoj slici svijeta, pa nižući u svome članku prikaz tih središnjih točaka Šimićeve „lepeze poetskih funkcija” svrstava ih odjeljke koji obuhvaćaju rane zahvate u „središte”, prostor, vrijeme i ljude, tijelo („i iznova tijelo”), psihu i srce, nebo, brda i stabla, golemo sunce, ljeto i jezera, predmete i okna, floru i faunu... te zaključuje: „Pronalazeći prave riječi, vazda iz uočenoga ili po čuđenju, svrhovito i kadšto čestotno ih upleće u stihove. Gotovo srasta s njima, zaštitnički im određuje pravo mjesto, gdje jedino i odgovara, pokazao je izvanrednu stvaralačku moć.”

I Ivanu Prskalu Kaštelanova ocjena o Šimiću – „Javio se i nestao kao meteor. Ostala je samo svjetlost.” – poslužila mu je kao prikladan šlagvort za njegov „miljokazni” osvrt na Šimićev život i djelo (*Antun Branko Šimić – nemirna duša u potrazi za smirajem*). „Usudio bih se reći i da je suvišno o tome spekulirati jer Šimić je bio meteor ne zbog prerane smrti, nego zbog onoga što je uspio postići u svojih dvadeset i sedam godina života”, ističe Prskalo te dodaje: „Taj hercegovački pjesnik javio se kao raskorak u odnosu na dotad uvriježene koncepcije, ostavivši nam svjetlo jedne nove poetike koja, da se okoristim Matoševim riječima, *mrzi sve što sliči frazi i pozi*. Iako je pjesnički u mnogočemu raskinuo s prijašnjim tradicijama, njegov je metafizički ekspresionizam bio duboko ukorijenjen u naslijeđene sentimente tradicije”, zaključivši da ono što možemo sigurno reći jest da je „Šimićeva poezija i njegova muzika formi prešla u sazviježde naše književnosti te da i dalje sjaji – jasna i neokrznuta.”

Uz ove priloge u sklopu teme broja nalazimo i *hommage* A. B. Šimiću koji piše pjesnik Mile Pešorda pjesmom jednostavnoga naziva *Antun Branko Šimić (Bdi za stolom / Sivim stijenama neba / Umiva dušu / Provjetrava jezik / U bistrom potoku / Antun Branko Šimić...)*, a u prilogu ovoj temi broja nalazimo i izbor iz Šimićevih tekstova o Matošu, Vidriću, Domjaniću, Nazoru i Krleži, pa je zanimljivo još jedanput se osvjedočiti kako njegovo kritičarsko pero nije štedjelo nikoga, primjerice Vidrića, ili uočiti njegov odmak od učitelja Matoša itd.

Dodajmo i to da časopis *Kolo* u ovome broju donosi i još nekoliko zanimljivih priloga, među ostalim i dva spomen-teksta o dvojici velikih pjesnika koji su nas napustili ove godine – o Petru i Veselku Koromanu – zatim članak Ivana Boškovića *Ostavština koja obvezuje – Slobodan Novak* (osobni pabirci o Novakovoj književnosti), članak Ludwiga Bauera *Književnost ratničkih sinova*, pa prilog Ivana Rogića Nehajeva *Kako baštiniti Gotovca?* te dvije priče Ivana Aralica, ali ni to nije sve – ostalo će čitatelji naći sami.

Ivan Rodić

ČASOPISI

POUČAK

Časopis za metodiku i nastavu matematike, god. 26., broj 102., lipanj 2025.

Uvodni članak u novi broj *Poučka* posvećen je uglednom znanstveniku profesoru Ibrahimu Aganoviću, jedom od glavnih utemeljitelja moderne primijenjene matematike u Hrvatskoj, koji je preminuo u dubokoj starosti u ponedjeljak 4. studenog 2024. Tekst sjećanja na toga istaknutoga znanstvenika piše Krešimir Veselić.

Kratak uvod u teoriju grafova autorice Anamari Nakić, prvi je članak u nizu od pet stručnih priloga u ovome broju *Poučka*. Graf je konačna kombinatorna struktura koja se sastoji od vrhova i bridova među vrhovima. Matematički pojam grafa prirodan je model za razne mreže prisutne u našoj svakodnevici (telekomunikacijske, električne ili društvene), stoga je od velikog interesa u inženjerstvu i tehnologiji. U ovom je radu dan kratak uvod u teoriju grafova.

Primjena vektorske grafike u videoigri Asteroids tena je članka koji potpisuju Patrik Ostrunić, Tihana Strmečki i Ivana Božić Dragun, koji istražujući primjenu vektorske grafike otkrivaju kako je iskoristiti za stvaranje vizualno privlačnog i zanimljivog iskustva igranja videoigara. Reni Banov u članku *Veliki jezični modeli – potraga za umjetnom inteligencijom*, pokušava razjasniti osnovne matematičke pojmove povezane s tim modelima, te djelomično prikazati pozitivne i negativne strane njihove primjene.

Numerička integracija. Newton-Cotesove formule naslov je članka Marijana Čančarevića, Ivice Čulina i Šimuna Zlopaše, koji u svome članku izvode Newton-Cotesove formule numeričke integracije i ističu posebne slučajeve popraćene odgovarajućim primjerima te ukratko navode potrebno predznanje za razumijevanje problema koji se rješava. Naposljetku, Goran Kovačević u svome se članku bavi problemom traženja primitivne funkcije za Newton-Leibnizovu formulu.

U rubrici *Iz nastavne prakse* Suzana Antunović piše o kreativnoj radionici za „širenje matematičkih vidika” a posvećena je kriptografiji. U članku je predstavljena radionica koja se može prilagoditi različitim uzrastima, a cilj je da se učenicima na zanimljiv i pristupačan način približe grane matematike s kojima se rijetko imaju priliku susresti tijekom školovanja.

Sanja Sruk u *Črticama iz nastave matematike* piše o maturi kakva je bila nekad, a kakva je danas, dok Petra Vidović i Renata Svedrec izvješćuju o projektu ZNADDAR - Znanost, znanje, rad i dar za društvo. (ir)

NOVA IZDANJA ŠKOLSKE KNJIGE

SEDAM NOVIH SLIKOVNICA KOJE POTIČU LJUBAV PREMA PRIRODI, ISTRAŽIVAČKI DUH I MAŠTU

Školska knjiga predstavlja nove, bogato ilustrirane slikovnice koje povezuju prirodnu dječju radoznalost s bogatstvom znanja o svijetu koji nas okružuje – od svemira i prirode do davnih civilizacija i čudesnih priča

KAKO SE MIJENJAŠ, MAJKO PRIRODO?

Svaka od 48 priča o životinjama, biljkama, gljivama, Zemlji i svemiru otkriva kako se priroda mijenja – iz minute u minutu, iz godine u godinu, iz stoljeća u stoljeće – i tako uvijek iznova. Slikovnica o prirodnim ciklusima savršen je izbor za odgovorne ljubitelje prirode i male ekologe – upoznat će najdojmljivije cikluse na Zemlji i zadivljujuće preobrazbe koje se događaju svakog dana.

U čarobno ilustriranoj riznici priča Kako se mijenjaš, Majko Prirodo? koju je napisala Gabby Dawnay,

ilustrirala Margaux Samson Abadie i preveo Saša Taušan zavirite u podzemne tunele u kojima živi krtica, zaplavajte s besmrtnom meduzom, popnite se na vrh spororastuće planine i vinite u visine u potrazi za najsajnijim zvijezdama. Kad stignete do posljednje stranice, predlažemo vam da pročitate i prvu slikovnicu iz serijala Što radiš danas, Majko Prirodo? u kojoj je prikazana beskrajna ljepota i raznolikost prirode na našem planetu.

ŠTO RADIŠ DANAS, MAJKO PRIRODO?

U svakom trenutku tijekom cijele godine Majka Priroda naporno radi, stvara oblake iz kojih pada kiša, priprema vjevericu koja skriva orahe za razdoblje zimske hladnoće ili vodi malog ptića na prvi let oko pola svijeta. Ova zadivljujuća ilustrirana riznica priča, koju je na hrvatski prevela Ivona Grgurinović, o svijetu prirode, organiziranih po godišnjim dobima i po lokacijama diljem svijeta, pokazuje beskrajnu ljepotu i raznolikost prirode u svakom dijelu planeta. Poglavlja su posložena u puni ciklus kalendarske godine, od siječnja do prosinca. Svako poglavlje pojedinog mjeseca sadržava četiri priče iz različitih dijelova svijeta kako bi se pokazalo da ono što se događa u prirodi nije posvuda jednako: dok je negdje vruće ljeto, drugdje smo usred ledene zime ili dok je jedan dio Zemlje suh, drugi je kišovit. Saznajte što Majka Priroda u ovome trenutku radi diljem svijeta u 48 priča o ciklusima prirode koji se stalno izmjenjuju. Ova prekrasno ilustrirana knjiga, za što je zaslužna Margaux Samson Abadie, prikazuje najdramatičnije i najljepše priče iz prirode koje nam se godinu za godinom odigravaju pred očima.

RASTI – DJEČJI VODIČ ZA ŽIVOTINJE I GDJE IH PRONAĆI

U raskošno ilustriranoj edukativnoj slikovnici Rasti – Dječji vodič za životinje i gdje ih pronaći koju je napisao Jack Ashby, ilustrirala Sara Boccaccini Meadows i preveo Saša Taušan mladi će čitatelji otkriti da su životinje, bez obzira na to gdje žive, pravi majstori prilagodbe. Zapadnoeuropski jež u opasnosti se sklopča u bodljikavu kuglu, azijski gušter jedri zrakom zahvaljujući dugim rebrima, žutonogi pingvin maše krilima u vodi kao da leti, a dobri dupin ima 240 zuba koji se savršeno poklope kad zatvori usta. U novom, izvrsnom nastavku serijala započetog slikovnicama Sadi, Sjaj i Leti djeca će upoznati heroje divljine i doznati mnogo zanimljivih informacija o tome kako životinje rastu, kako se mijenjaju i prilagođavaju svojim staništima, od surove tundre do bujne prašume. Oduševit će ih i zanimljive priče iz povijesti i narodne predaje, primjerice o uporabi bodlji i zuba te misterioznim bićima koja nalikuju na životinje.

JEZIK SVEMIRA

J este li znali da brojevi nisu samo alat za računanje već i tajni jezik kojim svemir priča svoje najveličanstvenije priče? Priče u kojima pčele grade savršena saća, a pilići rješavaju matematičke zadatke! Čitajući i listajući vizualno iznimno moćnu knjigu Jezik svemira – vizualno istraživanje matematike, otkrit ćete kako brojevi i geometrija oblikuju prirodu, znanost i našu svakodnevicu. S pomoću prekrasnih ilustracija Xima Abadije i pitkih tekstova nagrađivanog autora Colina Stuarta Jezik svemira otkriva ljepotu i čaroliju matematike čitateljima svih dobi. Matematika nikada nije bila ovako uzbudljiva! Svaka stranica obogaćena je prekrasnim i jasnim ilustracijama koje matematiku čine pristupačnijom nego ikada prije. Pisana jednostavnim jezikom, s obiljem intrigantnih činjenica i interaktivnim elementima, knjiga Jezik svemira nadahnjuje čitatelje da svijet promatraju na nov način. Slikovnica koju je preveo dr. sc. Dario Hrupec savršena je za sve koji žele razumjeti kako brojevi oblikuju prirodu i kako nas matematika povezuje sa svemirom. Pođite na fascinantno putovanje svijetom brojeva i otkrijte zašto je matematika uistinu jezik svemira!

DREVNA SVJETSKA ČUDA

K renite na put oko svijeta diveći se nevjerojatnim postignućima čovječanstva, od Velike piramide u Gizi, koja i danas stoji ponosno kao i onda kad je bila izgrađena, do raskošnih i primamljivih visećih vrtova u Babilonu. U slikovnici Drevna svjetska čuda upoznat ćete i ostala antička svjetska čuda: Artemidin hram u Efezu, Zeusov kip u Olimpiji, mauzolej u Halikarnasu, Kolosa s Roda i Aleksandrijski svjetionik. Bogate i detaljne ilustracije prikazuju moćne spomenike, veličanstvene građevine i nevjerovatne skulpture – čuda drevnog svijeta. Među njima su i znameniti Stonehenge, špilje u Ellori, terase rižinih polja u Banaueu i vojska od terakote cara Quina. Autorica slikovnice Iris Volant i ilustratorica Avalon Nuovo stvorile su savršenu knjigu za male arheologe i istraživače, a Deniver Vukelić zaslužan je za njezin prijevod na hrvatski jezik. Zavirite u prošlost i otkrijte priče o čudesnim građevinama koje su zadivile svijet!

VELIKI MOĆNI HRAST

N a rubu šume stoji tihi div – stablo koje ne govori, ali svakodnevno stvara život. Dok se izmjenjuju godišnja doba, znatiželjni kos i mudra sova prate sve što jedan hrast čini kako bi nahranio, zaštitio i očuvao život u šumi – od vjeverica i kukaca do ptica i ljudi. Dirljiva je to priča o prijateljstvu, strpljenju i nevidljivim čudima prirode – za sve koji žele gledati svijet pozornije i dublje. Slikovnica Veliki moćni hrast oda je prirodi i podsjetnik da je istinska snaga oku često nevidljiva. Ilustracije Amélie Videlo oduševljavaju detaljima i toplinom, a tekst Zoë Armstrong nadahnjuje nas i potiče da svijet oko sebe promatramo s poštovanjem i razumijevanjem. Tome će pridonijeti i deset fascinantnih činjenica o hrastovima na zadnjim stranicama knjige koju je prevela Sara Zobel.

IZGRADI SVOJ SUNČEV SUSTAV

I nteraktivna i kreativna slikovnica Izgradi svoj Sunčev sustav – Istraži svemir i izradi 3D modele planeta i Sunca besprijekorno spaja znanost i igru! Ta bogato ilustrirana knjiga, stvorena u suizdanju sa Sveučilištem Cambridge, idealna je za male i velike astronome koji žele vlastitim rukama sastaviti planete, zvijezde i orbite. Slikovnicu je napisala Lauren Fairgrieve, ilustrirala Anja Sušan i preveo dr. sc. Dario Hrupec. U prvom dijelu knjige istražite čuda našeg svemira, od planeta i asteroida do galaktika i crnih rupa. Doznajte što je svemir, što su galaktike, maglice i crne rupe, što planet čini planetom, što su prirodni sateliti, a što asteroidi, kometi i meteori. Potom pročitajte zanimljivosti o Suncu, Merkuru, Veneri, Zemlji, Marsu, Jupiteru, Saturnu, Uranu i Neptunu. U drugom dijelu knjige pronađite nacрте Sunca i osam planeta koje možete izdvojiti i sastaviti 3D modele. Skenirajte QR kod na poledini knjige pa pogledajte videozapise s detaljnim uputama.

PETAR PAN

S vim zaljubljenicima u glazbu, književnost i kazalište preporučujemo svestreanu priču Petar Pan o najpoznatijem dječaku koji nije htio odrasti. Uz prekrasne ilustracije na svakoj se stranici nalazi simbol note koji djeca mogu pritisnuti i poslušati ulomke klasične glazbe koja prati pustolovine iz Nigdjezemske. Tu raskošnu, interaktivnu glazbenu slikovnicu za najmlađe čitatelje s divnom pop-up kazališnom pozornicom napisala je i ilustrirala Ella Beech prema izvornom djelu škotskog romanopisca Jamesa Matthewa Barrieja. Priču je preveo Mate Maras. Slušajući glazbene ulomke iz djela J. Offenbacha, N. A. Rimski-Korsakova, R. Wagnera, C. Debussyja, F. Chopina i R. Schumanna, djeca mogu osjetiti ugođaj pustolovine u koju se upuštaju odvažni junaci. Interaktivna glazbena slikovnica Petar Pan pretvara čitanje u sveobuhvatan doživljaj koji jamči nezaboravne obiteljske trenutke. Udobno se smjestite i zajedno uživajte u čarobnoj glazbi i nostalgičnoj priči o slobodi, djetinjstvu, odrastanju i prolaznosti. I ne zaboravite – cijeli je svijet pozornica!

DJECA GUBE FINE MOTORIČKE VJEŠTINE
ZBOG PREVIŠE VREMENA PRED EKRANIMA

JEDNOSTAVNI ZADATCI POSTAJU IZAZOV ZA NOVU GENERACIJU

Sve je više djece koja zbog prekomjernog vremena provedenog pred ekranima i nedostatka igre rukama pokazuju poteškoće u razvoju finih motoričkih vještina, što utječe na njihovu samostalnost i sposobnost svladavanja svakodnevnih zadataka

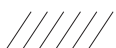

**RASTE RAZINA
FRUSTRACIJE
PRI IZVOĐENJU
JEDNOSTAVNIH
ZADATAKA - DJECA SVE
ČEŠĆE ŽELE ODUSTATI I
NEMAJU STRPLJENJA
POKUŠAVATI**

Amy Hornbeck odmah primijeti da nešto nije u redu čim njezini učenici uđu u učionicu. Nekad su djeca dolazila s džepovima punima kamenčića i sitnica skupljenih u igri na otvorenom. Danas ulaze s očima priklopanima za ekran. I to se vidi: ne znaju zakopčati jaknu, okrenuti stranicu u knjizi ili pravilno držati žlicu.

Hornbeck nije jedina koja primjećuje te promjene. Nedavno istraživanje časopisa Education Week pokazalo je da je 77 posto nastavnika primijetilo kako mlađa djeca imaju veće poteškoće u rukovanju olovkama, bojicama i škarama. U usporedbi s tim, 69 posto učitelja zabilježilo je porast poteškoća pri vezanju vezica u odnosu na prije pet godina.

PRIREDILA:
Ivana Čavlović

„Kao da nikad nisu vidjeli kocke za slaganje“, kaže Hornbeck, savjetnica u javnim školama Beverly City u New Jerseyju u SAD-u, opisujući kako se djeca muče kada ih zamoli da slože tek tri kocke. „Nevjerojatno je što rade s kockama, čak i kad im pokažeš.“

ULOGA PANDEMIJE

Stručnjaci kao uzroke navode kombinaciju vremena provedenog pred ekranima, promjene životnih navika i drugačijih iskustava u djetinjstvu.

Lako je za smanjenje finih motoričkih sposobnosti okriviti pandemiju. Naime, istraživanje više od 250 beba rođenih u

prvoj godini pandemije pokazalo je da su na testovima motoričkih sposobnosti u dobi od šest mjeseci postizali niže rezultate od beba rođenih prije pandemije.

Lauren Shuffrey, koja je provela studiju, a danas je profesorica na Medicinskom fakultetu NYU Grossman, kaže da je teško znati jesu li rezultati posljedica povećanog prenatalnog stresa ili različitog okruženja u kojem su se pandemijske bebe razvijale u prvim mjesecima. Ostajanje kod kuće s roditeljima koji rade također je dovelo do povećanog vremena provedenog pred ekranima kod djece svih dobi - čimbenika povezanog s kašnjenjem razvoja finih motoričkih vještina.

– Roditelji su činili ono što su morali u okolnostima koje su bile sve samo ne idealne – kaže Shuffrey.

Međutim, Steven Barnett, suvoditelj Nacionalnog instituta za rano obrazovanje pri Sveučilištu Rutgers, smatra da ovaj trend prethodi pandemiji, tvrdeći da to traje već dugo te da je pandemija samo ubrzala rast već postojećeg problema.

KAKO EKRANI POTISKUJU IGRU RUKAMA

Vrijeme provedeno pred ekranima – bilo na mobitelima, tabletima, e-čitačima ili pred televizorom – znači manje vremena za crtanje, rezanje ili slaganje. Iako učenje matematike ili digitalna umjetnost mogu biti korisni, to ne razvija finu motoriku na način na koji to čini pisanje ili bojenje. Igra na otvorenom, koja je ključna i za fine i za grube motoričke vještine, također opada.

– Djeca ne kopaju, ne beru cvijeće, ne rade sve one zanimljive stvari koje su nekad sama otkrivala – kaže Barnett.

Hornbeck dodaje da je i praktičnost utjecala na usporen razvoj vještina. Tako hlače bez gumba i zatvarača olakšavaju spremanje ujutro, a zapakirani međuobroci uklanjaju nered – ali djecu lišavaju vježbe nužne za razvoj fine motorike. Promijenile su se i dječje sklonosti kad su igračke u pitanju. Magnetne pločice koje se lako spajaju zamijenile su puzzle i drvene kocke koje zahtijevaju strpljenje i preciznost. A u tri od četiri razreda koja je Hornbeck promatrala nijedno dijete tijekom tri sata nije otišlo u kutak za čitanje:

– To je golema promjena, djeca su uvijek čitala ili barem listala knjige.

Taj pad odražava širi trend: čitanje iz užitka postalo je daleko rjeđe među djecom u SAD-u, pokazuje istraživanje Pew Researcha. Iako se listanje stranica knjige može činiti nevažnim, Hornbeck ističe da su sposobnost koncentracije i praćenja uputa – koje se razvijaju čitanjem – ključne za uspješnost u aktivnostima poput zakopčavanja jakne ili vezanja vezica. Ovaj pomak utječe ne samo na pismenost, već i na pažnju i fokus, vještine koje su neophodne za razvoj fine motorike.

– Raste razina frustracije pri izvođenju jednostavnih zadataka. Djeca sve češće žele odustati i nemaju strpljenja pokušavati – kaže Hornbeck.

Barnett dodaje da je jedan od ključnih uzroka pada finih motoričkih sposobnosti smanjena sposobnost djece da se usredotoče na zadatak, osobito onaj koji iziskuje trud. Primjer su puzzle, jer njihovo slaganje zahtijeva strategiju, okretanje dijelova te pokušaje i pogreške. No, Hornbeck kaže da mnoga djeca samo kažu – ne:

– Navikli su tu igru igrati na računalu, koje im samo okrene komadić slagalice. Tableti pružaju puno više trenutne pomoći nego što je to slučaj u stvarnom životu.

POMOĆ U ZDRAVOM RAZVOJU

Hornbeck stoga savjetuje roditeljima da traže prilike za izazove i uvode fine motoričke aktivnosti u svakodnevne zadatke. Režite kupone iz časopisa ili kuhajte zajedno, skupljajte kamenčiće putem do škole, prelijevajte tekućinu iz čaše u čaše ili cijedite spužve u kadi. Plastelin i kutija bojica trajat će dugo.

– Važno je znati da se ove aktivnosti ne mogu natjecati s ekranima. Djeca će pružati otpor ako ugase televizor i kažete da je sada vrijeme za čitanje. Zato ekrane nemojte niti paliti, uspmejrite se odmah na aktivnosti – savjetovala je Amy Hornbeck, a Barnett se slaže:

– Skinite ih s ekrana. Djeca pokušavaju pomicati stranice knjiga prstom, a to vam sve govori. Pomozite im da se zdravo razvijaju.

Prema National Geographic

MONTESSORI METODE

KAKO SMANJITI VRIJEME PRED EKRANIMA

Č sjećate li griznju savjesti ili stres svaki put kad pročitate izvještaj o važnosti ograničavanja vremena pred ekranom? Želite smanjiti djetetovu upotrebu ekrana, ali niste sigurni kako ga odvignuti od omiljenih crtića ili aplikacija? Nedavne smjernice Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) potiču na vrlo ograničenu upotrebu ekrana kod djece mlađe od pet godina. No danas je u svijetu gdje su djeca neprestano okružena ekranima jedan od najvećih izazova roditeljstva pronaći zdravu ravnotežu. Stoga vam Montessori pristup može pomoći da lakše ostvarite svoje ciljeve i razvijete zdrav odnos djeteta prema ekranima. Evo nekoliko strategija inspiriranih Montessori metodom koje mogu pomoći da lakše dođete do cilja, korak po korak.

1. UKLJUČITE FIZIČKU AKTIVNOST

Montessori uključuje slobodu kretanja od samog rođenja. Kad su bebe u pitanju, Montessori pristup izbjegava upotrebu lju-ljački, dječjih stolica ili hodalica koje dijete postavljaju u položaj u kojem samostalno još ne može doći. Umjesto toga, bebe provode vrijeme na podu i imaju dovoljno prostora za vježbanje prevrtanja, puzanja i podizanja na noge kako budu rasla.

Ako još niste spremni izbaciti lju-ljačku, i dalje možete osigurati bebi dovoljno fizičke aktivnosti dajući joj mnogo slobodnog vremena na podu. WHO preporučuje najmanje 30 minuta dnevno na trbuhu.

Za stariju djecu, slobodno vrijeme na otvorenom prirodan je način poticanja kretanja, ali nije jedini. Kretanje možete uključiti i u unutarnju igru pomoću različitih igara na udaljenosti, što je čest alat u Montessori učionicama. Na primjer, ako dijete želi slagati slagalicu, pokušajte staviti dijelove slagalice u njegovu sobu, dok okvir slagalice ostaje u dnevnom boravku. Dijete će svaki put morati hodati naprijed-natrag da bi dohvatilo dio, što ne samo da potiče fizičku aktivnost, nego i izaziva mozak jer mora zapamtiti koji je dio tražilo.

Dakle, pobrinite se da dijete ima opcije za kretanje, bilo unutra ili vani.

2. POTIČITE SAMOSTALNU IGRU

Jedan od najčešćih razloga zbog kojih roditelji dopuštaju vrijeme pred ekranom jest dobivanje nekoliko dragocjenih minuta za sebe. No postoji alternativa: pomoći djetetu da nauči igrati se samo. Ako dijete nije naviklo na samostalnu igru, uvedite je postupno i budite spremni na prigovore. Promjena je teška, ali to ne znači da nije dobra.

Počnite s tim da dijete potičete na samostalnu igru deset minuta dok ste vi u istoj prostoriji. Postupno povećavajte vrijeme koje očekujete da će dijete igrati samo i ono će s vremenom postati sigurnije i ugodnije u samostalnoj igri. Ako se dijete žali, priznajte njegove osjećaje riječima poput: „Čini se da si frustriran. Znam da želiš da se sada igram s tobom, ali prvo ću završiti čitanje ovog članka, a kasnije jedva čekam da se igramo zajedno.”

Može pomoći i uvođenje samostalne igre u isto vrijeme svaki dan, primjerice nakon doručka. Pobrinite se da prvo imate kvalitetno vrijeme s djetetom, u kojem mu posvetite punu

pažnju, kako bi bilo emocionalno „napunjeno” i spremno za samostalnost.

3. PRVO POMOZITE PA SE POVUCITE

Iako želimo da se djeca igraju samostalno, katkad im treba mali poticaj da započnu. Montessori učitelji često primjenjuju ovu strategiju, posebno na igralištu. Možemo započeti neku igru, a zatim se povući i dopustiti djeci da nastave sama. Ili provedemo nekoliko minuta pokazujući kako izgraditi dvorac od pijeska, a zatim se povučemo i promatramo što djeca sama stvaraju. Kod kuće možete sjesti i crtati s djetetom, a zatim tiho otići pospremati kuhinju dok ono nastavlja. Katkad djeca samo trebaju malo inspiracije.

4. UVEDITE RUTINU

Ako želite promijeniti pravila, ali se bojite stalnog prigovaranja, pokušajte uvesti rutinu kako bi dijete znalo kada može očekivati vrijeme pred ekranom. U Montessori učionicama djeca imaju mnogo slobode, ali unutar predvidljive strukture.

Dakle, djeca znaju u koje doba tijekom nastavnog dana dolazi vrijeme za igru, stoga ne provode jutro moleći učiteljicu da idu na igralište. Očekivanja su jasna i dosljedna, pa nema potrebe za raspravom. Isto možete primijeniti i kod kuće. Na primjer, odlučite da će ekran biti dopušten samo za obiteljsku filmsku večer petkom ili 30 minuta nakon škole svaki dan. Bez obzira na pravilo, jasno ga komunicirajte djetetu. Prvih nekoliko tjedana možda će se žaliti, ali uskoro će pravilo postati normalno i vjerojatno će prestati raspravljati o ograničenjima.

5. STVORITE OKRUŽENJE

Montessori učitelji smatraju da je proces učenja trostrani odnos između djeteta, učitelja i okruženja (u ovom slučaju, doma). Okruženje mora biti pripremljeno tako da podržava razvojne potrebe djeteta za aktivnom igrom i kognitivno stimulirajućim tihim aktivnostima.

Ako imate vanjski prostor, promatrajte dijete dok se igra. Postoje li načini da izazove svoje tijelo, poput penjanja, bacanja ili nošenja teških stvari? Postoje li načini da se uključi u svrhoviti rad, poput zalijevanja biljaka ili metenja dvorišta?

Kad je unutarnji prostor u pitanju, ponudite igračke i aktivnosti koje su i zabavne i izazovne. Rotiranje dostupnih aktivnosti može pomoći zadržati djetetovu pažnju. Što bolje pripremite prostor za interese i razvojne potrebe djeteta, to će manje tražiti pasivnu zabavu poput ekrana. Razmišljanje o ovim elementima može potaknuti dijete da zavoli igru na otvorenom i, nadamo se, prestane moliti za ekran, birajući aktivniju igru.

MALI KORACI VODE DO USPJEHA

Ako vam nove smjernice WHO-a djeluju obeshrabrujuće, postavite manje ciljeve za početak: povećajte vrijeme koje dijete provodi na otvorenom ili smanjite upotrebu iPada za vrijeme obroka. Počnite polako i primijenite ove strategije kako biste postigli željene promjene u ponašanju i navikama svog djeteta.

STUDENTI IZVAN EU-a U FINSKOJ VIŠE UČE, ALI MANJE ZARAĐUJU

Studenti iz zemalja izvan Europske unije koji dolaze u Finsku radi visokog obrazovanja ostvaruju više ECTS bodova i diplomiraju brže od svojih finških i europskih kolega, pokazuje novo izvješće Instituta za ekonomska istraživanja VATT. Prema istraživanju, studenti s boravišnim dozvolama temeljenima na studiju u akademskoj godini 2023./2024. ostvarili su u prosjeku 64 ECTS boda, dok su ostali studenti ostvarili 54 boda. Očekuje se da redovni student u Finskoj godišnje ostvari 60 bodova. Unatoč akademskom uspjehu, studenti izvan EU-a zarađuju znatno manje. U 2024. njihovi su prosječni mjesečni prihodi iznosili 770 eura, dok su studenti bez boravišne dozvole prosječno zarađivali 1350 eura. Izvješće također pokazuje da ti studenti rade manje tijekom studija.

Viši istraživač Juho Alasalmi iz VATT-a izjavio je da istraživanje nije utvrdilo izravnu uzročnu vezu između školarina i ostvarivanja bodova. Ipak, promjena u rezultatima podudara se s uvođenjem školarina za studente izvan EU-a, koje je započelo u kolovozu 2017. Izvješće sugerira da financijski pritisak povezan sa školarinama i zahtjevima za vizu može pridonijeti visokoj akademskoj uspješnosti studenata.

Najčešće su zemlje podrijetla ovih studenata u južnoj Aziji, a znatan udio dolazi iz Indije i Bangladeša. Godine 2024. odobreno je oko 8000 prvih boravišnih dozvola za visoko obrazovanje, u odnosu na otprilike 2000 krajem 2010-ih.

Većina studenata izvan EU-a upisana je na političke institucije (danas poznate kao sveučilišta primijenjenih znanosti), a gotovo 50 posto njih studira tehničke ili IKT smjerove. Upisi na programe zdravstva i socijalne skrbi također brzo rastu. Rezultati pokazuju da oko 38 posto studenata izvan EU-a na preddiplomskim programima završava studij u predviđenom roku, u usporedbi s 30 posto finških studenata. Na diplomskim programima, pak, 58 posto studenata izvan EU-a diplomira na vrijeme, u usporedbi s 51 posto finških državljana.

Izvješće također pokazuje da su studenti izvan EU-a slabije zastupljeni u statistikama zaposlenosti. Njihova su prosječna godišnja primanja znatno niža od primanja finških i EU studenata tijekom cijelog razdoblja istraživanja. Iako je akademska uspješnost studenata izvan EU-a vrlo visoka, istraživači napominju da je zapošljavanje nakon diplome i dalje izazov. Udio onih koji pronalaze posao u Finskoj manji je od broja onih koji imaju zakonsko pravo ostati. (ič)

Prema *Helsinki Times*

OBZOR EUROPA: ZA NOVU GENERACIJU TALENTIRANIH ZNANSTVENIKA 761 MILIJUN EURA

Europsko istraživačko vijeće (ERC) odabralo je 478 istraživača na početku karijere iz cijele Europe koji će dobiti ovogodišnja početna bespovratna sredstva u vrijednosti od ukupno 761 milijun eura u okviru EU-ova programa Obzor Europa. Tim će se bespovratnim sredstvima omogućiti potpora izvrsnim istraživanjima u različitim područjima, uključujući fiziku i inženjerstvo, biološke znanosti te društvene i humanističke znanosti. Svaki će istraživač dobiti do 1,5 milijun eura u razdoblju od najviše pet godina za pokretanje vlastitih projekata, formiranje istraživačkih timova i rad na perspektivnim idejama.

Jedan je od dobitnika i Marko Šestan s Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci za istraživanje: *MemoSniff - Every smell you take - Smell-induced conditioning of the immune system during infections.*

Među dobitnicima ovogodišnjih početnih bespovratnih sredstava istraživači su 51 nacionalnosti. Svojim će radom unaprijediti znanje u brojnim područjima, uključujući istraživanje raka, mentalnog zdravlja i kvantne znanosti. Zahvaljujući tim novim bespovrat-

nim sredstvima u Europu pristižu vrhunski znanstvenici, a mnogi su upravo zbog te potpore odlučili i ostati ovdje. To dokazuje da Europa ima potencijala privući i zadržati vrhunske znanstvene talente - izjavila je Ekaterina Zaharijeva, povjerenica za start-up poduzeća, istraživanje i inovacije.

Procjenjuje se da će se u okviru EU-ova programa Obzor Europa ovim krugom bespovratnih sredstava otvoriti oko 3000 radnih mjesta u timovima novih korisnika bespovratnih sredstava. Uspješni kandidati svoje će projekte provoditi na sveučilišti-

ma i istraživačkim centrima u 25 zemalja, uključujući Njemačku (99 primatelja bespovratnih sredstava), Nizozemsku (44) i Francusku (41). Kandidati dolaze iz Europe i izvan nje - među korisnicima bespovratnih sredstava zastupljena je 51 nacionalnost, a među najbrojnijima su Nijemci (87 istraživača), Talijani (55), Francuzi (33) te istraživači iz Ujedinjenog Kraljevstva i Španjolske (po 32). Za taj vrlo konkurentan natječaj dostavljeno je 3928 prijedloga, a za financiranje je odabrano 12 posto prijedloga. (ič)

Prema *Europa.eu*

KINA: NOVA VIZA ZA PRIVLAČENJE MLADIH TALENATA U ZNANOSTI I TEHNOLOGIJI

Kina je prošlog tjedna najavila uvođenje nove „K vize“ radi privlačenja mladih talenata u područjima znanosti i tehnologije. „Kako bismo unaprijedili razmjenu i suradnju između mladih talenata iz područja znanosti i tehnologije iz Kine i drugih zemalja, odlučili smo uvesti novu vrstu vize, takozvanu K vizu, a uskoro će kineska veleposlanstva i konzulatu objaviti više detalja o tome“, rekao je glasnogovornik kineskoga ministarstva vanjskih poslova Guo Jiakun.

Inače, K viza nudi veću fleksibilnost u odnosu na postojećih 12 standardnih vrsta viza, uključujući višekratni ulazak, produžene roкове važenja i duži boravak. Nakon dolaska u Kinu, nositeljima K vize bit će dopušteno sudjelovati u aktivnostima vezanima za obrazovanje, kulturu, znanost i tehnologiju, kao i u poduzetničkim i poslovnim pothvatima. Osim ispunjavanja određenih kriterija koji se odnose na godine,

obrazovanje i radno iskustvo, podnositelji zahtjeva za K vizu ne će morati imati pozivno pismo domaće organizacije ili poslodavca, a očekuje se da će proces prijave biti pojednostavljen. (ič)

Prema AP

DJEČJI VRTIĆ „CVRČAK”, ZAGREB

SLATKI POČETAK PEDAGOŠKE GODINE

Bez suza i stresa, početak pedagoške godine obilježen je ugodnim mirisima i okusima, ispunjen zajedništvom, radošću i osjećajem postignuća. Mališani u Montessori skupini Ljubičica kuhali su pekmez od šljiva i pekli palačinke, što im je omogućilo lakšu prilagodbu na vrtić i njegovo okruženje

Početak pedagoške godine često je obilježen izazovima prilagodbe, kako za djecu, tako i za roditelje i odgojitelje. U Montessori skupini Ljubičica borave djeca različite dobi: neki se susreću s vrtićem prvi put, neki dolaze iz drugih skupina, a neki se vraćaju s ljetnog odmora. Umjesto klasičnog i pomalo stresnog ulaska u novu rutinu, proces prilagodbe obogatili smo integrativnim aktivnostima koje djeci omogućuju aktivno sudjelovanje.

Projekt izrade pekmeza od šljiva pokazao se kao odličan alat za olakšavanje prilagodbe, pružajući djeci osjećaj sigurnosti, pripadnosti i radosti. Naime, izrada pekmeza nije samo kulinarska aktivnost, već i sveobuhvatan pedagoški projekt. Tijekom ovog procesa, osim učenja o pripremi hrane, djeca razvijaju i niz ključnih vještina. Aktivnosti obuhvaćaju sva razvojna područja Montessori pedagogije: svakodnevni život, osjetilnost, jezik, matematički um i kozmički odgoj.

U početnoj fazi, najmlađi su s oduševljenjem prali šljive, osjećajući ih pod prstima i promatrajući kako se čiste i mijenjaju boju. Sortiraju ih, premještaju i broje. Starija djeca, pomoću prilagođenog pribora, uz oprez i nadzor, sudjelovala su u vađenju koštica i rezanju voća. Upotreba pravih, ali prilagođenih alata, poput malih noževa i dasaka za rezanje, daje im osjećaj važnosti i odgovornosti. Tijekom procesa, posebna pažnja usmjerena je na higijenu, kako osobnu, tako i na higijenu površina, pribora za rad i samog voća. Cijela priprava zahtijeva timski rad i podjelu zadataka.

Tijekom ovih aktivnosti poticali smo razvoj krupne i fine motorike, koordinacije oko – ruka, senzorne percepcije, bogatili rječnik, spajali broj i količinu, istovremeno razvijajući koncentraciju, strpljenje, samopouzdanje i osjećaj kompetentnosti. Djeca su potaknuta na dvosmjernu komunikaciju i interakciju, međusobno i s odgojiteljicama. Proces kuhanja pekmeza omogućio je djeci promatranje fizikalnih i kemijskih promjena na konkretnan način, pružajući prigodu za, većini, potpuno novo iskustvo.

Cijeli projekt obiluje osjetilnim iskustvima. Miris kuhanih šljiva širi se sobom, stvarajući ugodnu i senzorno stimulativnu atmosferu, što je ključno za ublažavanje stresa tijekom prilagodbe. Djeca su aktivno promatrala kako se šljive kuhaju i pretvaraju u gustu, sjajnu smjesu, pokazujući veliko zanimanje i veselo iščekujući kušanje pekmeza. Degustacija finalnog proizvoda pružila je ugodu i u gustativno perceptivnom smislu, što je potaknulo stvaranje i učvršćivanje socioemocionalnih veza unutar skupine. Uživanje u plodovima zajedničkog truda pridonijelo je stvaranju osjećaja kompetentnosti, ponosa, važnosti i pripadnosti skupini. Osim toga, proces pripreme i degustacije hrane asocirao je djecu na

obiteljsko okruženje, što je rezultiralo osjećajem opuštenosti i sigurnosti.

Nakon izrade i kušanja pekmeza, djeca su lako odlučila što je sljedeće. Na prvom mjestu našla se omiljena poslastica, palačinke. Izrada i pečenje palačinki bili su prirodan nastavak aktivnosti, koje su dodatno proširile iskustvo i stvorile osjećaj kontinuiteta.

Djeca su aktivno sudjelovala u pripremi smjese za palačinke. Razbijanje jaja, miješanje brašna i mlijeka, dodavanje soli i šećera u posudu uz upotrebu miksera i ručno, poticalo je senzomotorički razvoj i razumijevanje osnovnih kulinarskih procesa. Pritom je naglašena važnost higijene, pranjem ruku i nošenjem zaštitnih kapa i pregača, čistom i zaštićenom radnom površinom i posuđem opranim u našoj vrtićkoj kuhinji. Time smo razvijali osjećaj odgovornosti za sebe i druge.

Tijekom procesa pečenja, djeca su grabili- com zahvaćala smjesu iz posude i lijevala u tavu. Taj dio u procesu pružio je dodatnu vizualnu i olfaktornu stimulaciju, a bio je i dobra i svrhovita vježba za razvoj motrike, preciznosti i pažnje.

Najuzbudljiviji dio aktivnosti i vrhunac cjelokupnog projekta svakako je kušanje palačinki s pekmezom, povezujući dva dijela projekta u smislenu cjelinu. Tome je prethodilo serviranje i ukrašavanje stola, što je još jedna aktivnost iz područja svakodnevnog života. Djeca su samostalno razmazivala pekmez na palačinke dječjim nožićima i frkala palačinke. Ponosno, zadovoljno i sretno svi su uživali u slatkoj užini.

Ključ uspjeha ovakvog projekta leži u pravilnoj pripremi i nadzoru. Odgojiteljice pripremaju sigurno okruženje, potičući djecu na istraživanje i suradnju. Upotreba sigurnosnih kapa i pregača, čistih posuda i radnih površina naglašava važnost higijene. Pranje ruku prije kuhanja svima je poznato, mi smo još istaknuli i potrebu pranja ruku tijekom procesa, osobito nakon razbijanja jaja.

Kuhanje se odvija na prenosivom indukcijskom kuhalu s kontroliranom temperaturom, daleko od dječjih ruku. Odgojiteljice preuzimaju ključne faze procesa koji djeca promatraju sa sigurne udaljenosti. Tijekom ovakvih i sličnih aktivnosti odgojiteljice imaju ulogu facilitatora učenja, koji pomažu skupini u ostvarenju cilja. Time se stvara istinska partnerska suradnja u odgojno-obrazovnom procesu.

Integracija ovakvih aktivnosti u kurikulum ranog i predškolskog odgoja pokazuje kako se prilagodba na boravak u vrtiću može olakšati. Aktivnim sudjelovanjem djeca stječu pozitivna prva iskustva, postaju istraživači i stvaratelji. Time postavljamo dobre temelje za uspješnu pedagošku godinu koja je pred nama, a i za budući odnos djece prema obrazovanju.

Bez suza i stresa, početak pedagoške godine obilježen je ugodnim mirisima i okusima, ispunjen zajedništvom, radošću i osjećajem postignuća.

**Stela Martinović,
Snježana Rakoš i Biserka Bunčić**

Sve što će vašim učenicima trebati za nastavu likovne kulture

Optimiziran sadržaj likovnih mapa odgovara svim zahtjevima GIK-a likovne kulture!

- Likovne mape Školske knjige sadržavaju:
- najkvalitetniji papir za sve likovne tehnike
 - najbogatiji kolaž-papir sa čak 27 boja i tekstura
 - knjižicu kreativnih zadataka za učenika

Praktična Likovna kutija Školske knjige sadržava pomno odabran i provjeren pribor za primjenu svih likovnih tehnika.

školska knjiga